

A landscape photograph showing a vast green field in the foreground. In the middle ground, there is a small, dark building and several trees. The background is a line of trees under a sky filled with white and grey clouds. The text is overlaid in the lower right quadrant of the image.

Structuurvisie Buitengebied Dantumadiel
& Kollumerland c.a. 2010 - 2020

BügelHajema

Plek voor ideeën

Structuurvisie Buitengebied Dantumadiel & Kollumerland c.a. 2010 - 2020

Projectnummer: 040.00.00.14.00

11 februari 2011

Ontwerp

gemeente
Kollumerland c.a.

Inhoud

1	Inleiding	5
1.1	Doel van deze structuurvisie	5
1.2	Opzet	5
2	Landschappelijke opbouw	7
2.1	Opbouw in lagen	7
2.2	Occupatiegeschiedenis	10
2.3	Landschapstypen	13
2.3.1	Het woudenlandschap	14
2.3.2	Het terpenlandschap	15
2.3.3	Het miedenlandschap	16
2.3.4	Het polderlandschap	17
3	Beleidskader	19
3.1	Rijksbeleid	19
3.1.1	Nota Ruimte	19
3.1.2	Agenda voor een Vitaal Platteland	20
3.1.3	Nota Belvedere	20
3.1.4	Beschermde dorpsgezichten	21
3.2	Provinciaal beleid - Streekplan Fryslân	22
3.3	Beleid waterschap	25
3.4	Regionaal beleid	25
3.4.1	Regiovisie Noordoost Fryslân	25
3.4.2	Structuurvisie Bundelingsgebied Regiostad Dokkum	26
3.4.3	Sociaal-economisch Masterplan Noordoost Fryslân 2010 - 2030	27
3.4.4	Kampeerbeleid NOFA+ (2009)	28
3.5	Gemeentelijk beleid	28

4	Autonome ontwikkelingen	29
4.1	Landschap en natuurontwikkeling	29
4.2	Landbouw	29
4.3	Recreatie	34
4.4	Wonen	36
4.5	Infrastructuur	37
4.6	Duurzame energie	38
5	Beleidsvisie	39
5.1	Toekomstdromen	39
5.2	Zes uitgangspunten	40
5.3	Algemene beleidsvisie	41
5.4	Visie op landschap en cultuurhistorie	42
5.5	Visie op landbouw	44
5.6	Visie op natuur	48
5.7	Visie op wonen	50
5.8	Visie op niet-agrarische bedrijvigheid	53
5.9	Visie op recreatie	54
5.10	Visie op duurzame energie	58
5.11	Visie op infrastructuur	59
5.12	Begrensde ontwikkelingen	61

Bijlage - Richtlijnen voor nieuwe ontwikkelingen

1 Inleiding

1.1 Doel van deze structuurvisie

Voor u ligt de gezamenlijke Structuurvisie Buitengebied van de gemeenten Dantumadiel en Kollumerland c.a. In deze structuurvisie geven de gemeenten hun visie op de ontwikkeling van het buitengebied in het komende decennium. In de structuurvisie zijn de visie en uitgangspunten geformuleerd op basis waarvan nieuw beleid voor het buitengebied vorm wordt gegeven.

De keuze om gezamenlijk een structuurvisie op te stellen is bewust gemaakt. Ten eerste beseffen Dantumadiel en Kollumerland c.a. dat beide gemeenten op het gebied van ruimte en landschap veel overeenkomsten hebben. Beide liggen op het grensvlak van verschillende landschappen: in het zuiden het kleinschalig en besloten landschap van de Noordlike Fryske Wâlden en in het noorden het open terpen- en polderlandschap.

Een tweede reden is dat zich in beide gemeenten toevallige ontwikkelingen voordoen. Ontwikkelingen waar de gemeenten open voor staan, maar waar wel sturing moet worden gegeven aan de ruimtelijke kwaliteit. De gezamenlijke landschappelijke kenmerken maken dat de inpassing van ontwikkelingen ook grote overeenkomsten vertonen. Hierbij kan het gaan om het uitbreiden en opschalen van agrarische bedrijven of het transformeren van landbouwgronden naar natuur.

Ten derde willen Dantumadiel en Kollumerland c.a. op specifieke plaatsen juist de ontwikkeling en initiatieven stimuleren. Want de aandacht

voor het landschap en ruimtelijke kwaliteit betekent namelijk niet dat het buitengebied 'op slot' gaat. Ontwikkelingen in het buitengebied blijven mogelijk. De landbouw is en blijft een belangrijke functie in het buitengebied en krijgt de mogelijkheid om verder te ontwikkelen. Verder gaat de structuurvisie in op ontwikkelingen als duurzame energie, natuurontwikkeling en het toenemende belang van recreatie en toerisme voor de regio. Daarbij stuurt de kwaliteit van het landschap de wijze waarop een ontwikkeling vorm kan krijgen passend binnen de landschappelijke karakteristiek. Door middel van een gezamenlijk opgestelde visie kunnen Dantumadiel en Kollumerland c.a. sterker richting geven aan zowel de gewenste regionale ontwikkeling als de ruimtelijke kwaliteit.

Deze structuurvisie is de weerslag van de ambitie om sturing te geven aan de inpassing van ontwikkelingen met behoud of versterking van de ruimtelijke kwaliteit.

De structuurvisie richt zich op de wijze waarop ontwikkelingen in het buitengebied mogelijk blijven of worden met behoud van de kwaliteiten van de verschillende landschappen.

1.2 Opzet

Om een goede visie voor het buitengebied op te stellen is een adequate analyse van de huidige situatie noodzakelijk. Daarvoor is in hoofdstuk 2 de landschappelijke opbouw van het gebied beschreven. Hierbij gaat het om de abiotische processen en datgene wat de mens in de loop van de

jaren aan het landschap heeft toegevoegd. Deze analyse resulteert in een landschapskaart die los bij deze structuurvisie is gevoegd.

Ook het bestaande beleid dat van toepassing is op het gebied vormt een kader waarbinnen Dantumadiel en Kollumerland c.a. de structuurvisie vorm hebben gegeven. In hoofdstuk 3 is op dit beleidskader ingegaan met een beschrijving van relevante beleid voor het gebied van de rijksoverheid, de provincie en het regionaal beleid.

Natuurlijk doen er zich - los van alle beleidsintenties - ook autonome ontwikkelingen voor; maatschappelijke krachten en ontwikkelingen die plaatsvinden zonder dat beide gemeenten daar direct invloed op kunnen uitoefenen of sturing aan kunnen geven door middel van beleid. In hoofdstuk 4 is een verkenning van deze ontwikkelingen opgenomen. Door ze inzichtelijk te maken kan er - binnen de vigerende beleidskaders - op deze ontwikkelingen worden ingespeeld.

Vanuit de analyse van de huidige situatie, het beleid en de autonome ontwikkelingen hebben beide gemeenten een toekomstbeeld ontwikkeld waarin het beeld wordt geschetst van Dantumadiel en Kollumerland c.a. in 2030. In hoofdstuk 5 is dit toekomstbeeld beschreven: hoe ziet het buitengebied van beide gemeenten er over pakweg twintig jaar uit. Deze structuurvisie stuurt in de komende periode van 10 jaar op de ambitie om dat beeld te bereiken. Dit gebeurt door het toekomstbeeld te vatten in zes robuuste uitgangspunten die de grondslagen vormen voor de visie.

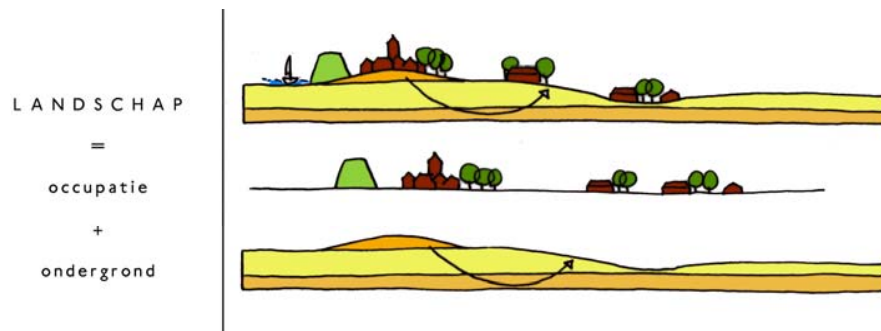
Vanuit de uitgangspunten worden ruimtelijke beleidskeuzes gemaakt. Deze zijn beschreven in hoofdstuk 5. Elk van deze keuzes vormt een legenda-eenheid op de structuurvisiekaart waarop de ruimtelijke toekomst van de gemeenten als geheel is verbeeld.

Om de keuzes concreter te maken zijn in de bijlage achterin deze structuurvisie richtlijnen opgenomen hoe concrete nieuwe ontwikkelingen kunnen worden gerealiseerd met behoud van de kwaliteiten van de verschillende landschappen.

2 Landschappelijke opbouw

2.1 Opbouw in lagen

Binnen de gemeenten Dantumadiel en Kollumerland c.a. kunnen verschillende landschapstypen worden onderscheiden. Deze verschillende landschappen ontstaan niet zomaar, maar zijn een combinatie van de natuurlijke ondergrond en de ingrepen die de mens in de loop van de eeuwen heeft gedaan. In deze structuurvisie worden in eerste instantie deze twee aspecten inzichtelijk gemaakt om vervolgens de verschillende landschapstypen te onderscheiden binnen de gemeenten.

Figuur 1. Landschappelijke opbouw in lagen

De natuurlijke ondergrond is het resultaat van abiotische processen. Deze processen zijn tienduizenden jaren geleden al begonnen. Onder andere in de geomorfologie, het bodempatroon en het waterstelsel komt dit naar voren. De occupatielaag heeft vorm gekregen door de mens. Deze laag bevat alle sporen van menselijke activiteit.

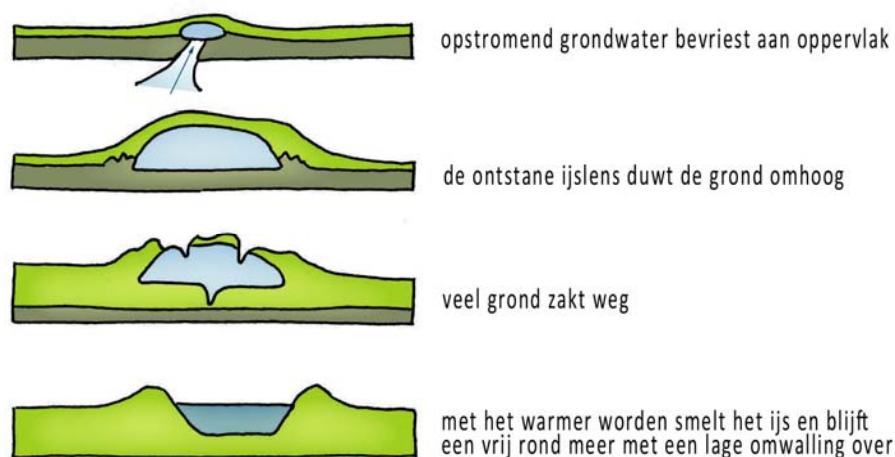
Uiteraard heeft de mens bij het bouwen van nederzettingen en bij het aanleggen van wegen en spoorlijnen aanvankelijk gebruik gemaakt van de mogelijkheden die de natuurlijke ondergrond hem bood. De onderliggende laag is daarmee voorwaardenscheppend voor de bovenliggende occupatielaag. Het hedendaagse landschap laat nog steeds die wisselwerking tussen menselijke ontwikkelingen en natuurlijke processen zien.

De ijstijden hebben een belangrijke rol gespeeld in het ontstaan van het landschap in Dantumadiel en Kollumerland c.a. In de voorlaatste ijstijd (het Saalien), zo'n 130.000 jaar geleden bereikte het landijs Nederland. Dit landijs bedekte heel Noord-Nederland. Op zijn weg uit Scandinavië heeft het landijs allerlei materialen meegebracht, zoals rotsblokken, grind en keien. Door de druk van de schuivende ijsmassa ontstond het keileem, een mengsel van fijn gemalen gesteente met fijne leem. Op veel plaatsen in de gemeenten ligt het keileem nog dicht aan het oppervlak. Het uitgestrekte Fries-Drentse keileemlandschap is na de ijstijd aan erosie onderhevig geweest. Hierdoor zijn dalen uitgesleten in het keileemlaag, waardoor het in verschillende delen uiteenvalt. Een van deze dalen ligt bijvoorbeeld tussen Broeksterwâld en Feanwâlden.

In de laatste ijstijd, tot ongeveer 10.000 jaar geleden, heeft het landijs Nederland niet bereikt. Wel heerste er een koud toendraklimaat. Door poolwinden werd veel zand aangevoerd, dat over het gebied is afgezet. Deze dekzanden zijn over het algemeen niet meer dan 1 meter dik. Daarnaast zijn er door de wind komvormige laagtes uitgeblazen.

Na de laatste ijstijd steeg de temperatuur. Het klimaat werd warmer en vochtiger, waardoor planten- en bomengroei mogelijk werd. Daardoor steeg ook de zeespiegel en daarmee het grondwaterpeil. In de laaggelegen gebieden kwam het water zo hoog te staan door stagnerend regenwater, kwelwater en smeltwater, dat er veenvorming optrad. De keileemruggen kwamen daardoor te midden van uitgestrekte veenmoerassen te liggen. Het Bûtefjild is het restant van een van deze lage veengebieden.

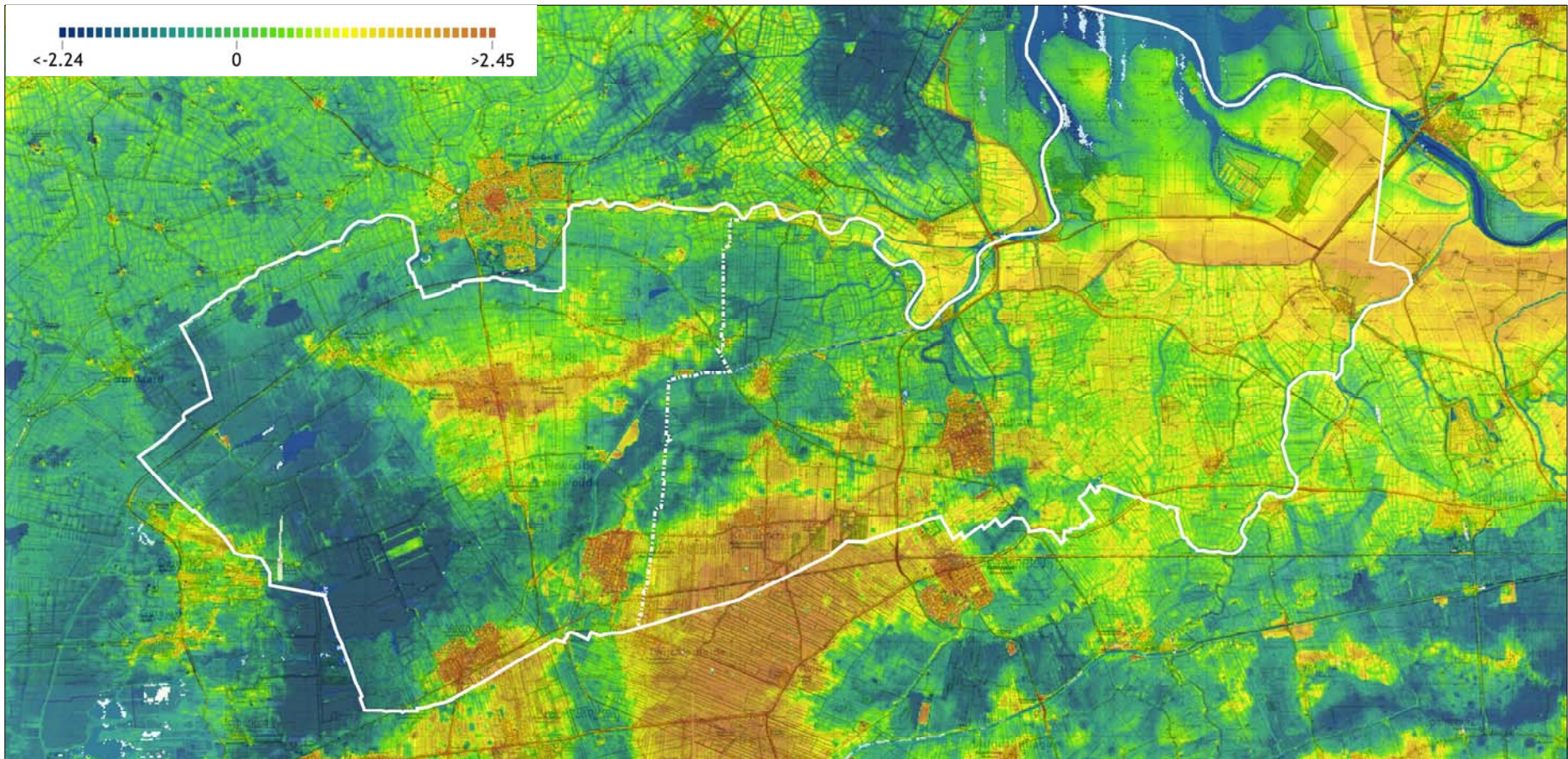
Figuur 2. Ontstaan van een pingoruïne

Een bijzonder verschijnsel vormen de pingoruïnes. Door grondwaterstromen ontstonden in de laatste ijstijd in het keileem allerlei ondergrondse ijslenzen. Deze ondergrondse ijsmassa werkte zich aan het einde van de ijstijd naar boven en drukte daarbij de grond omhoog.

Zo ontstond er een kleine heuvel. Met het stijgen van de temperatuur smolt de ijslens, waarbij een kraterachtige kuil achterbleef. Deze kuil vulde zich later met water en veen.

Door het stijgen van de zeespiegel werd de invloed van de zee op het gebied ook steeds groter. Door stormen in combinatie met hoogwater brak de zee op verschillende plekken door de zandruggen heen en sloeg het water hele stukken veen weg. Op deze wijze is onder meer de Lauwerszee (later Lauwersmeer) ontstaan. Vanuit de Lauwerszee drong de zee via allerlei krekens, waaronder de Dokkumer Ee, diep het land binnen. In en langs deze krekens werden zand en klei over de al bestaande veenbodem afgezet.

Slikkige krekens, zanderige kreekruigen en tussenliggend veen hebben met water en wind gedurende duizenden jaren gezorgd voor een heel dynamisch landschap. Met de vestiging van de mens kwam er gaandeweg een einde aan deze natuurlijke processen. Door het aanleggen van terpen en later van dijken, om hun woon- en leefgebied veilig te stellen, beperkte de mens de invloed van de zee. De opbouw van de bodem is sindsdien weinig veranderd.

Figuur 3. Hoogtekaart van de gemeenten
(bron: actueel hoogte bestand Nederland)

2.2 Occupatiegeschiedenis

De ingrepen van de mens zijn in belangrijke mate bepalend geweest voor de verschijningsvorm van het hedendaagse landschap. De eerste, nu nog relevante ingrepen van de mens vonden plaats toen de zee-invoed afnam rond 100 voor Christus.

Kolonisten vestigden zich op de vruchtbare Friese klei. Om zich te wapenen tegen overlast van de zee creëerden de bewoners kunstmatige verhogingen: de terpen. Eeuwen later, vanaf het jaar 1000, groeiden deze terpen uit tot terpdorpen met een dichte bevolking en een opmerkelijke ruimtelijke indeling. De terpen hadden merendeels een radiale perceelsindeling die vanaf de kern werd doorgezet in het omringende landschap. Nu vinden we nog slechts fragmenten terug van deze verkavelingsvorm. Het centrale punt op de terp was veelal de dobbe, een zoetwaterput. Tegenwoordig is de kerk meestal midden op de terp te vinden. Door de krekken, slikken en geulen ontstond een onregelmatige blokverkaveling.

De bevolking groeide voorspoedig. Kloosterorden vestigden zich in het gebied, zoals het klooster Klaarkamp bij Rinsumageast, Galilea bij Burum en het Veenklooster en ontfermden zich over de dijkaanleg en de ontginning van landbouwgrond. Met het groeien van het aantal inwoners werd ook gezocht naar nieuwe nederzettingenplaatsen. Op dat moment kwamen de minder vruchtbare zandgronden in beeld. Vanaf de 15^e eeuw werd daarom gestart met de ontginning van veen vanuit de streekdorpen op de zandruggen. Vanuit de terpen werd het zandgebied ontgonnen. Aan de noordzijde van het zandgebied werden de eerste boerderijen gebouwd. Hierdoor groeide een lang bebouwingslint, een streekdorp.

De boeren hadden het recht van opstrek. Dat betekende dat de gronden voor en achter de boerderij over de gehele breedte van het erf tot de boer behoorden. Zo ontwikkelde zich een langgerekte strokenverkaveling, waarvan de perceelsscheidingen bestaan uit houtsingels en sloten. Deze dienden tegelijkertijd als veekering.

De huidige ontginningsassen zijn pas in de loop van de Middeleeuwen op hun plek verankerd. Door overlast van de met regelmaat inbrekende zee zijn de dorpen verder zuidwaarts verschoven. Bij Wâlterswâld is deze verschuiving, die nooit volledig plaats heeft gehad, nog goed te zien aan de Achterwei (de eerste as) en de Foarwei, de huidige plaats van het bebouwingslint, zoals de naam ook doet vermoeden.

De boeren hadden een gemengd bedrijf en waren zelfvoorzienend. Op de hoger liggende gronden stonden de boerderijen en lag het bouwland. Verderop lagen de graslanden, waar het vee werd gehoed. De laagste delen waren de hooilanden. De mest uit de stal werd gebruikt om, gemengd met hooi en ander strooisel, de vruchtbaarheid van de akkers te vergroten.

De bevolking bleef groeien en kreeg gaandeweg meer behoefte aan brandstof. De kap van hout bracht onvoldoende brandstof op. Vanaf de 15^e eeuw werd daarom gestart met de ontginning van veen vanuit de streekdorpen op de zandruggen. Daarbij werd soms zo veel veen afgegraven dat er plassen ontstonden, die overigens later weer werden ingepolderd.

Aan het begin van de vorige eeuw (20^e eeuw) werden maatregelen genomen om de waterhuishouding in het veengebied te verbeteren. Met deze nieuwe maatregelen werd het gebied meer geschikt voor de landbouw. Later hebben meerdere boerenbedrijven zich in het gebied gevestigd.

Tot aan de Middeleeuwen had de zee via allerlei krekken invloed op het landschap, maar onder leiding van verschillende kloosterordes werden dijken aangelegd om het land te beschermen tegen invloed van de zee. Zo werd langzaamaan het zeekleigebied ingepolderd en in gebruik genomen. Met de dijken ontwikkelden zich ook dijkdorpen, zoals Kollumerpomp, Warfstermolen en Munnekezijl.

De eerste resultaten van deze bedijkingen zijn de polders van Nieuw Kruisland. Tot 1900 heeft het geduurd voordat de loop van de Dokkumer Ee en de polders in het Lauwerszeegebied waren ingedijkt.

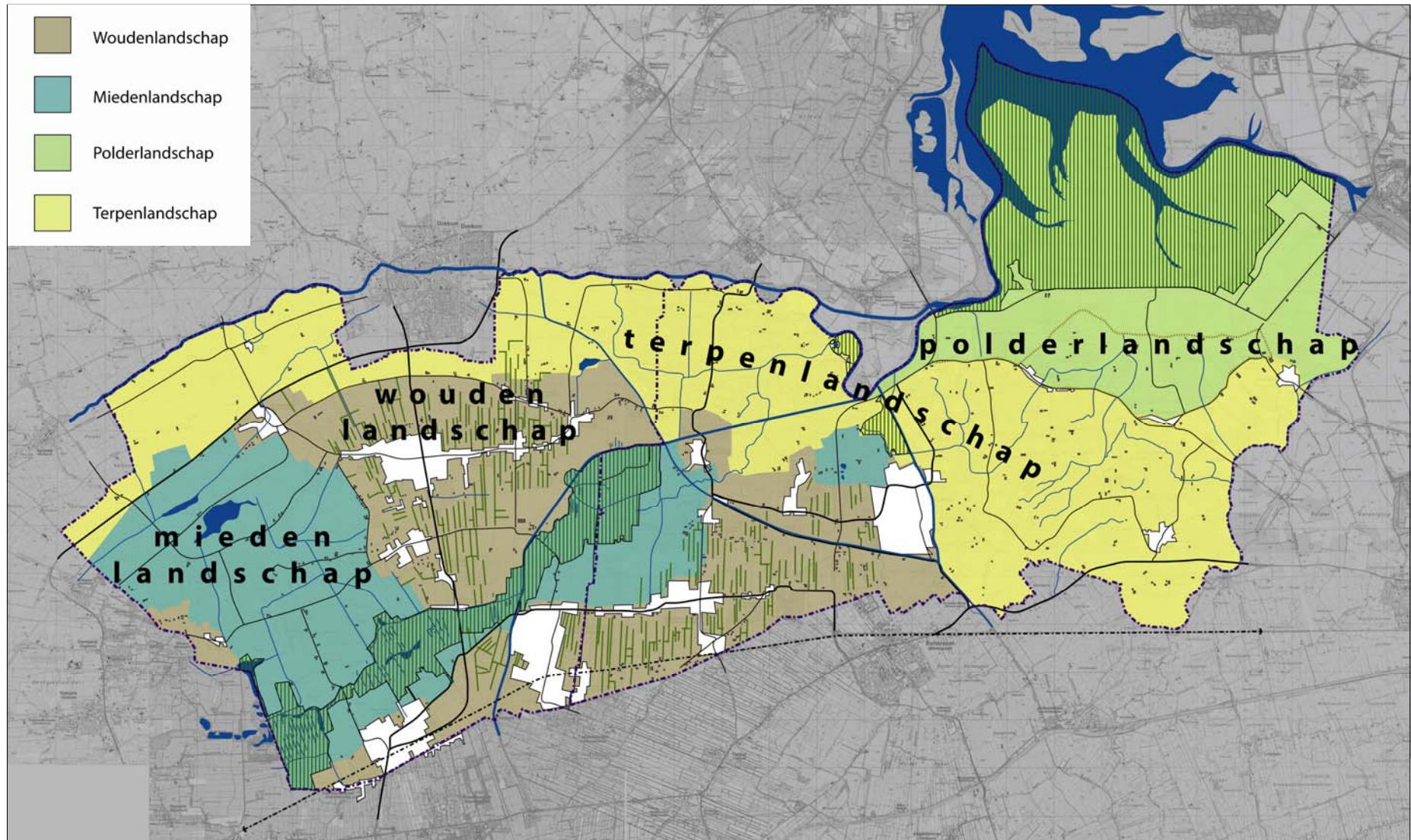
De laatste slag vormde de bedijking van de Lauwerszee, vanaf dat moment Lauwersmeer. De ingepolderde gronden zijn erg vruchtbaar en vormen vandaag de dag nog steeds belangrijke landbouwgebieden. Het Lauwersmargebied is daarnaast een belangrijk natuurgebied geworden.

Lange tijd was transport over het water de belangrijkste vorm van transport. Het Dokkumer Grutdijp, een voormalige zeearm vormde een belangrijke vaarverbinding naar de Lauwerszee. De dorpen kregen een eigen opvaart. Bovendien werden een aantal nieuwe vaarten als verbinding gegraven, zoals de Stroobossertrekfeart.

Naast scheepvaart speelden later ook de trein en de tram een belangrijke transportrol met de aanleg van de spoorlijn van Leeuwarden naar Groningen en de paardentram van Feanwâlden naar Dokkum. Hiermee werd de ontsluiting van het gebied vergroot. De paardentram is inmiddels verdwenen en de provinciale wegen N356, N358, N361 en N910 hebben de ontsluitende functie overgenomen. Met de realisatie van de Centrale As wordt de bereikbaarheid van de regio nog verder vergroot.

Waar de terpdorpen vrij klein bleven, groeiden de dorpen op de zandgronden snel. Met de winning van turf ontstonden bovendien de nieuwe nederzettingen Broeksterwâld en De Westereen. De gronden die vergraven werden, bleven vaak braak liggen. Op deze gronden vestigden zich kolonisten, pioniers die er een nieuw bestaan op wilden bouwen. Deze vaak spontane kolonisatie uitte zich in de nu nog ongestructureerde opzet van beide dorpen.

2.3 Landschapstypen

Op basis van de ontwikkelingsgeschiedenis van het landschap in de beide gemeenten kunnen 4 landschapstypen worden onderscheiden:

- het woudenlandschap;
- het terpenlandschap;
- het miedenlandschap;
- het polderlandschap.

Deze verschillende landschappen kunnen worden onderscheiden op basis van hun ontstaansgeschiedenis en ruimtelijke verschijningsvorm. In de volgende paragrafen zijn deze verschillende landschappen kort beschreven. Op de los bijgevoegde landschapskaart zijn diverse kenmerken die hierna beschreven zijn, weergegeven¹.

---

¹ Hoewel landschappelijk van het grootste belang, zijn de houtsingels en -wallen niet op de landschapskaart aangegeven. Dat zou het detailniveau van de kaart te boven gaan. Een specifieke inventarisatie van deze landschapselementen vindt plaats in het kader van de voorgenomen herziening van het bestemmingsplan Buitengebied.

2.3.1 Het woudenlandschap

Het woudenlandschap onderscheidt zich van zijn omgeving door de grote mate van beslotenheid. Het landschap wordt gedomineerd door houtwallen en elzensingels die de langgerekte strokenverkeveling markeren. De elzensingels hebben van oudsher een functie als geriefhout en als veekeuring. Tegenwoordig hebben de singels ook een belangrijke functie voor de natuur. Dieren kunnen er hun voedsel en schuilplaatsen vinden.

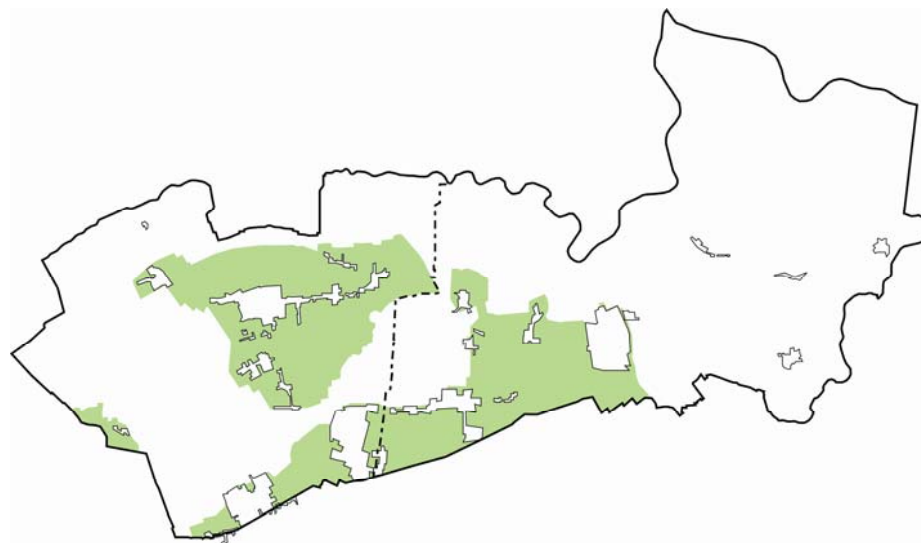
In dit deelgebied liggen de meeste dorpen. Het zijn zogenaamde streekdorpen die op smalle oost-west gerichte zandruggen zijn ontstaan. De verbinding over deze rug vormt de ontginningsas van de dorpen. Een aantal streken zijn aan elkaar gegroeid, doordat op onregelmatige manier het tussenliggende gebied is verdicht. Een voorbeeld hiervan is De Westereen.

In dit deelgebied zijn ook meerdere stinzen² en states te vinden, buitenplaatsen van allure. In Feanwâlden ligt de enige stins (de Schierstins) die niet is uitgebouwd tot state. Andere bijzondere elementen in dit gebied zijn de kerkepaden en halepaden³ die verschillende dorpen met elkaar

---

² Een stins of state is een voormalige burcht of landhuis in Fryslân. Het Friese woord *stins* betekent steenhuis. Oorspronkelijk werd de benaming stins alleen gebruikt voor de stenen wachttorens die bij de vaak houten *state* stond. Later werd de naam stins ook gebruikt voor het hele gebouw. De enige nog bestaande middeleeuwse stins is de Schierstins in Feanwâlden.

³ Een halepad is een pad dat vaak dwars door de weilanden loopt en dat op grond van het recht van overpad de rechthebbende in het verleden de mogelijkheid gaf om het perceel van een eigenaar via het pad over te steken. De halepaden werden vooral door doopsgezinden gebruikt omdat ze andere kerkepaden niet mochten gebruiken.

Figuur 5. Karakteristiek woudenlandschap

verbinden. Een groot deel van het woudenlandschap maakt onderdeel uit van het Nationaal landschap de Noordlike Fryske Wâlden.

Het grondgebruik is voornamelijk agrarisch. In de omgeving van de dorpen ligt het accent meer op extensieve landbouw, met kleinere, hobbymatige boerenbedrijven.

Door het besloten karakter van het gebied en de aanwezigheid van vele paden is het aantrekkelijk voor recreatief medegebruik.

2.3.2 Het terpenlandschap

Dit landschap van de oude kleigronden kenmerkt zich door vaarten, natuurlijke waterlopen, boerenerven en kleine dorpen. Terpen, oude kreken en kruinige percelen (akkers die vanaf de randen bolrond zijn geploegd om de afwatering te verbeteren) zorgen voor microreliëf in dit gebied. De erven en dorpen vormen puntvormige verdichtingen in een open en weids landschap.

Kenmerkend voor het gebied is de onregelmatige blokverkaveling, die voortkomt uit de loop van oude prielen of getijdekreken waardoor zee-water het land in en uit kon stromen. Binnen deze onregelmatige verkaveling ligt de bebouwing schijnbaar zonder ordeningsstructuur in het buitengebied. De dorpen hebben een eigen (op)vaart en ook veel boerenerven zijn via het water ontsloten. De koppeling van de boerderijen aan de Dokkumer Ee laat dat beeld goed zien. Door ruilverkavelingen is een deel van de onregelmatigheid verdwenen en zijn percelen groter geworden.

Het agrarische karakter is beeldbepalend met meest veehouderijen. Opvallend element in het landschap van Kollumerland c.a. zijn de 'Greate Earen' bij Burum, een grondstation voor satellietcommunicatie.

Figuur 6. Karakteristiek terpenlandschap

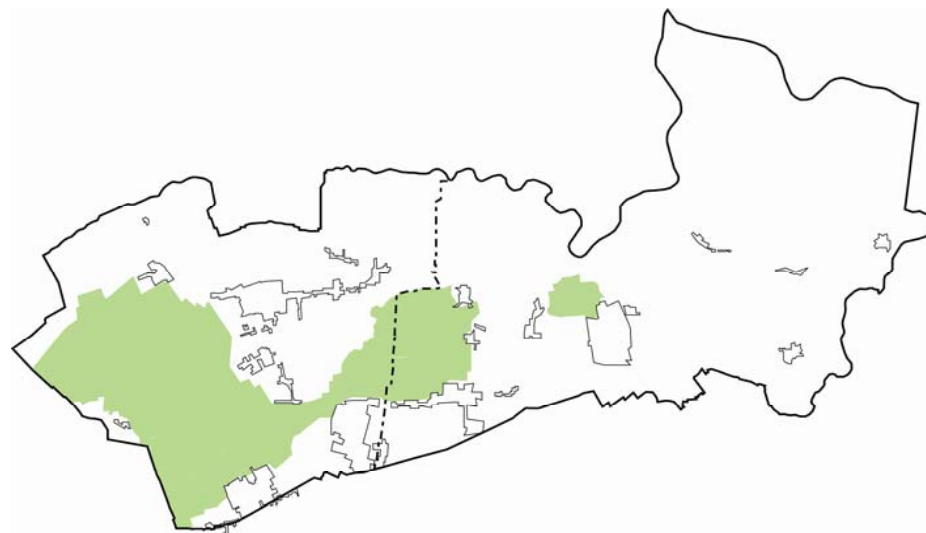
2.3.3 Het miedenlandschap

De mieden zijn open, laaggelegen gebieden in de beide gemeenten. Het zijn veenweidegebieden, die van oudsher als hooilanden (graslanden) worden gebruikt om hooi te oogsten. Door de lage ligging waren deze graslanden te vochtig om gebruikt te worden als weiland. De mieden worden gekenmerkt door open water, rietlanden, vele vaarten, bosjes en moeras. In het miedenlandschap liggen meerdere laagveenmoerassen zoals De Sippenfennen, Het Houtwiel en de Zwagermieden.

De mieden zijn lange tijd slechts spaarzaam bewoond geweest, maar ten tijde van de ruilverkavelingen zijn enkele boerderijen naar dit gebied uitgeplaatst. Zo is bijvoorbeeld aan het Bûtenfjild bij Feanwâlden een nieuw agrarisch lint ontstaan. De boerderijen zijn gekoppeld aan de weg. Dorpen komen in dit deelgebied niet voor.

De meest langgerekte verkaveling is typerend voor het gebied. De weidsheid van het gebied wordt incidenteel onderbroken door puntvormige verdichtingen van boerderijen en een enkel bosje. Bijzondere elementen in dit deelgebied zijn de eendenkooien aan de randen van het gebied.

Het agrarische grondgebruik heeft de sterk de overhand met veel weilanden. Inmiddels is ook een deel van het gebied in ontwikkeling als natuurgebied of gebied met agrarisch natuurbeheer. Het gaat om het laagste deel van het miedengebied, dat minder geschikt is voor intensief agrarisch gebruik. Door het natuurlijk beheer ontstaat hier gaandeweg een afwijkend landschappelijk beeld dat inmiddels deel uitmaakt van de ecologische hoofdstructuur.

Figuur 7. Karakteristiek miedenlandschap

2.3.4 Het polderlandschap

De zee heeft lange tijd invloed gehad op het wonen en leven binnen de gemeenten. Met de aanleg van dijken, in eerste instantie onder leiding van verschillende kloosterordes, is de invloed van de zee ingeperkt. Aan de voet van de Lauwersmar (toen nog Lauwerszee) ontstond een stelsel van bedijkingen met tussenliggende polders.

De oudste polder (uit ca. 1200) is de polder Nieuw Kruisland. Deze polder wordt gekenmerkt door een onregelmatige blokverkaveling. De boerderijen liggen midden in de polder of tegen de nieuwere zeedijk en zijn via lange toegangswegen verbonden met de oude dijk (Gruytsweg). Aan deze oude dijk liggen ook de dijkdorpen Kollumerpomp, Warfstermolen en Munnekezijl.

De latere polders onderscheiden zich door hun grote maat en schaal en de rationele verkaveling. In deze polders is het aantal boerderijen beperkt.

De goede bodemgesteldheid maakt de gronden zeer geschikt voor de akkerbouw en wordt daarvoor ook gebruikt.

Het noordelijk deel van dit deelgebied (globaal ten noorden van de Kwelderweg) is thans aangewezen als beschermd natuurgebied in het kader van Natura 2000. De ontstaanswijze is in dit gebied nog goed af te lezen. Dit deel van het poldergebied is in het groen weergegeven in figuur 8.

Figuur 8. Karakteristiek polderlandschap

3 Beleidskader

In deze structuurvisie formuleren de gemeenten Dantumadiel en Kollumerland c.a. de visie op het buitengebied voor het komende decennium. In de structuurvisie worden de uitgangspunten geformuleerd van waaruit nieuw ruimtelijk beleid, waaronder het bestemmingsplan buitengebied, wordt vormgegeven. Hiervoor is het van belang kennis te nemen van de relevante, reeds opgestelde beleidstukken die van toepassing zijn op het gebied. Dit beleid vormt een kader waarbinnen de nieuwe structuurvisie zijn vorm heeft gekregen. In dit hoofdstuk komen achtereenvolgens het rijksbeleid, provinciaal beleid, regionaal beleid en gemeentelijk beleid aan de orde.

3.1 Rijksbeleid

3.1.1 Nota Ruimte

Het kabinet heeft in de Nota Ruimte haar visie op de ruimtelijke ontwikkeling van Nederland voor de periode tot 2020 uiteengezet. In de nota wordt zowel de ruimtelijke ontwikkeling van Netwerken en Steden als voor Water en Groene ruimte behandeld. Het meest relevante beleidsveld voor deze structuurvisie is het beleid dat ingaat op Water en de Groene ruimte.

Het nationaal ruimtelijk beleid voor water en groene ruimte omvat de volgende doelen:

- borging van veiligheid tegen overstromingen;
- voorkoming van wateroverlast en watertekorten;
- verbetering van water en bodemkwaliteit.

Daarnaast hecht het rijk bij de uitvoering van het ruimtelijk beleid grote betekenis aan:

- de borging en ontwikkeling van natuurwaarden;
- de ontwikkeling van landschappelijke kwaliteit;
- bijzondere landschappelijke en cultuurhistorische waarden.

De vitaliteit van het platteland wordt versterkt door ruimte te geven aan hergebruik van bebouwing en nieuwbouw in het buitengebied, vergroting en aanpassing van de toeristisch-recreatieve mogelijkheden en door ruimte te bieden aan een duurzame en vitale landbouw en overige economische activiteiten die zich verdragen met de kwaliteit van het landschap.

In de Nota Ruimte zijn 20 Nationale Landschappen aangewezen. Dit zijn gebieden met internationaal zeldzame of unieke nationale kenmerkende landschapskwaliteiten en bovendien bijzondere natuurlijke en recreatieve kwaliteiten. Het Rijk zet in op behoud, duurzaam beheer en zo mogelijk versterking van de landschappelijke, cultuurhistorische en natuurlijke kwaliteiten van Nationale Landschappen. De landschappelijke kwaliteiten zijn dan ook medesturend voor de gebiedsontwikkeling. Nationale landschappen moeten zich sociaaleconomisch voldoende kunnen ontwikkelen, terwijl de bijzondere kwaliteiten van het gebied worden behouden of versterkt. Hierbij geldt het "ja, mits" - regime. Dit betekent dat ruimtelijke ontwikkelingen in principe mogelijk zijn, mits de kernkwaliteiten van het landschap worden behouden of worden versterkt.

Binnen de Nationale Landschappen is ten hoogste ruimte voor de eigen bevolkingsgroei, het zogeheten migratiesaldo nul. Grootschalige verstedelijkingslocaties en bedrijventerreinen, nieuwe grootschalige glastuinbouwlocaties en nieuwe grote infrastructurele projecten zijn met het oog op de landschappelijke kwaliteit niet toegestaan.

In de Nota Ruimte zijn globale begrenzingen opgenomen. Dantumadiel en Kollumerland c.a. liggen voor een groot deel binnen het Nationaal Landschap "Noardlike Fryske Wâlden". Het rijk heeft de precieze begrenzing van nationale landschappen overgelaten aan de provincies. De kernkwaliteiten zijn per nationaal landschap benoemd. Van provincies wordt verwacht deze in een streekplan verder uit te werken.

De volgende kernkwaliteiten van het Nationaal Landschap De Noardlike Fryske Wâlden zijn in de Nota Ruimte geformuleerd:

- strokenverkaveling met een lengte-breedteverhouding van 3:1 - 5:1;
- grote mate van kleinschaligheid;
- reliëf in de vorm van pingoruïnes en dykswâlen (houtwallen).

De begrenzing van het Nationaal Landschap De Noardlike Fryske Wâlden is vastgesteld door de provincie Fryslân in het Streekplan (zie ook § 3.2).

3.1.2 Agenda voor een Vitaal Platteland

"Een vitaal platteland vereist een vitale landbouw", stelt het ministerie van Landbouw, natuurbeheer en voedselkwaliteit (tegenwoordig: Economische zaken, landbouw en innovatie) in de Agenda voor een Vitaal Platteland. Boeren staan voor de opgave om in de huidige periode van af-

nemende inkomsten en toenemende eisen aan milieu, ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit, een duurzame bedrijfsvoering te ontwikkelen. In gebieden waar de productieomstandigheden voor de landbouw ongunstig zijn, maar waar de landbouw belangrijk is voor de instandhouding van het waardevol agrarisch cultuurlandschap, wil de overheid de boeren (tijdelijke) ondersteuning bieden.

Verder wil de overheid bevorderen dat burgers 'buiten' van rust, ruimte en groen kunnen genieten. Het gaat daarbij om voldoende recreatiemogelijkheden in en nabij de stad, een toegankelijk platteland en ruimte voor ondernemers in de toerisme- en recreatiesector.

Ook wordt in de Agenda voor een Vitaal Platteland benadrukt dat het rijk de kwaliteit en diversiteit van het landschap wil versterken door bescherming en ontwikkeling van de nationale landschappen. Hierbij wordt aan provincies en gemeenten gevraagd wonen en bedrijvigheid te (laten) ontwikkelen met aandacht voor landschappelijke kwaliteit.

Tenslotte wordt in de Agenda voor een Vitaal Platteland aangegeven dat het rijk hoge eisen stelt aan de robuustheid en duurzaamheid van de EHS. Zowel binnen als buiten de EHS zal versterking van de natuur in goede samenhang met andere functies en partijen moeten plaatsvinden.

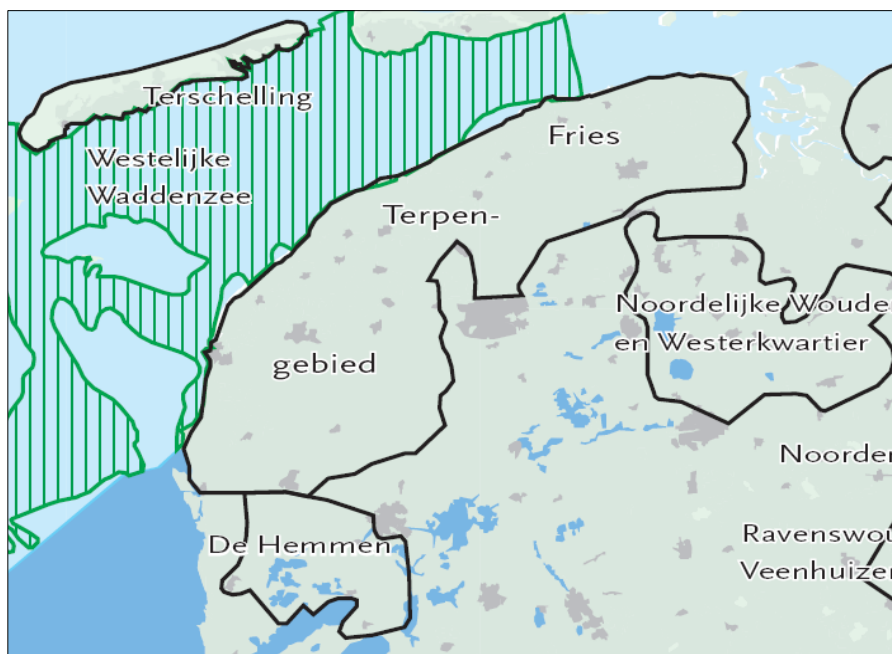
3.1.3 Nota Belvedere

Het Rijk heeft in 1999 de Nota Belvedere opgesteld. In deze nota staat de relatie tussen cultuurhistorie en ruimtelijke inrichting van Nederland centraal. De Nota Belvedere heeft een hoog ambitieniveau waarbij de inzet is om cultuurhistorische waarden een volwaardige rol te laten spelen binnen ruimtelijke processen. De vaak onzichtbare archeologische

waarden worden gelijk gesteld aan het bouwkundige en landschappelijke erfgoed, dat meestal veel beter zichtbaar is.

Onder het motto 'behoud door ontwikkeling' moet het voortbestaan van het aanwezige erfgoed op langere termijn veiliggesteld worden door het de inspiratiebron te laten zijn voor vernieuwing en verandering.

Figuur 9. Ligging Belvederegebieden (Bron: Nota Belvedere)

Hiermee wordt ernaar gestreefd de oorspronkelijke 'museale' benadering los te laten en de overblijfselen uit het verleden te waarderen als een startpunt voor verdere ruimtelijke ontwikkelingen.

In 2009 is een eind gekomen aan het Belvederebeleid. Desalniettemin is het gedachtegoed van de Nota Belvedere nog steeds zeer waardevol. Het kan voor de structuurvisie Buitengebied Dantumadiel en Kollumerland c.a. de basis zijn voor het nadenken over ruimtelijke ontwikkeling op basis van cultuurhistorische kenmerken. Het gedachtegoed van de Nota Belvedere is in het streekplan en provinciale nota's overgenomen. In het kader van de Nota Belvedere zijn een aantal cultuurhistorische meest waardevolle gebieden geselecteerd. In figuur 9 zijn deze gebieden weergegeven.

3.1.4 Beschermd dorpsgezichten

Twee dorpen in de gemeente Kollumerland c.a., namelijk Kollum en Veenklooster, hebben zulke belangrijke cultuurhistorische waarden, dat een apart regime geldt in de vorm van "beschermd dorpsgezicht". In Dantumadiel zijn geen dorpen met de status beschermd dorpsgezicht.

De status van beschermd dorpsgezicht is geregeld in de Monumentenwet en geeft aan dat de kwaliteiten van deze karakteristieke dorpen bijzonder groot zijn. In bestemmingsplannen wordt hier nadrukkelijk rekening mee gehouden.

3.2 Provinciaal beleid - Streekplan Fryslân

In het Streekplan Fryslân “Om de kwaliteit fan de romte” geeft de provincie aan hoe het ruimtelijk beleid van de provincie er de komende jaren uit ziet. Ruimtelijke kwaliteit neemt daarbij een centrale plaats in. De provincie wil de ruimtelijke kwaliteit van het Friese landschap waarborgen volgens het principe ‘behoud door ontwikkeling’, geheel in lijn met de rijksnota “Belvedere”. Het beleid is gericht op de versterking, ontwikkeling en benutting van de unieke landschapskwaliteiten en in samenhang daarmee de bijzondere natuurlijke en recreatieve kwaliteiten. De landschappelijke kernkwaliteiten zijn per landschapstype medesturend voor de ruimtelijke ontwikkelingen.

De provincie ziet het instandhouden en verder ontwikkelen van de belangrijke landschappelijke kwaliteiten en waarden in de provincie als gezamenlijke verantwoordelijkheid. De provincie beoogt hiermee dat:

- de Friese landschappen en hun ontwikkelingsgeschiedenis herkenbaar blijven en de ruimtelijke kwaliteit en het identiteitsgevoel versterkt worden;
- landschap een inspiratiebron kan zijn voor nieuwe ontwikkelingen en een kernkwaliteit kan zijn voor nieuwe sociaal-economische impulsen;
- waar gewenst en noodzakelijk, geheel nieuwe en eigentijdse landschappen met veel kwaliteit gerealiseerd worden.

Blijvende herkenbaarheid van de kernkwaliteiten van het landschap speelt een richtinggevende rol in de totale belangenafweging bij ruimte-

lijke ontwikkelingen. De provincie is van mening dat veel ruimtelijke ontwikkelingen ingepast kunnen worden in de bestaande landschappelijke structuren, op een manier dat de landschappelijke kernkwaliteiten herkenbaar blijven. De provincie geeft hierbij aan dat vooral de gemeenten aan zet zijn bij het leveren van het lokale maatwerk dat hierbij gewenst is. Ter inspiratie heeft de provincie de belangrijkste elementen en structuren per landschapstype omschreven. Hieronder zijn de kernkwaliteiten van de (hoofd)landschapstypen opgesomd die voor Dantumadiel en Kollumerland c.a. relevant zijn:

Kernkwaliteiten kleigebied:

- open en grootschalig met structurerende elementen als dijken, kwelderwallen, slenken, terpen, paden, eendenkooien vaarten;
- onregelmatige blokverkaveling met plaatselijk bijzondere verkavelingsvormen (mozaïek-, radiair- en strengenverkaveling);
- beplanting puntvormig geconcentreerd rondom boerderijen en dorpen, langs hoofdontsluitingswegen, kwelderwallen en randen van de Middellzee;
- aanwezigheid van grasland in lagere delen en akker- en tuinbouw op de kwelderwallen.

Kernkwaliteiten Noordelijke Wouden:

- kleinschalig patroon van lintbebouwing, houtwallen (hege dyken), elzensingels met geleidelijke overgangen naar open enclaves daartussen (mieden en hooilanden) en plaatselijk esgronden;
- relatief dicht netwerk aan houtwallen en elzensingels;
- afwisseling van schaal en beperkt reliëf;

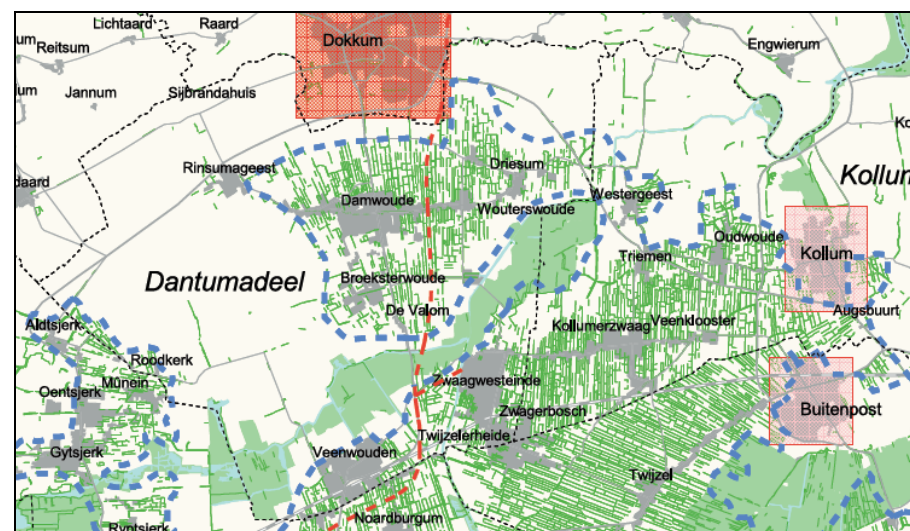
- opstreckende stroken met gevarieerde lengte-breedte verhoudingen van gemiddeld 4:1 à 5:1 tot (plaatselijk on)regelmatige blokverkaveling;
- structurerende elementen als beplantingen, aardkundige elementen (pingoruïnes, dobben), lintdorpen, wegen en paden met laanbeplanting.

Voor het deelgebied Noordoost-Fryslân, waar Dantumadiel en Kollumerland c.a. binnen vallen, ziet de provincie in het algemeen toekomst in het benutten en versterken van de gebiedskwaliteiten als sociaal-economische impuls voor de regio. Vooral het Nationaal Landschap de Noordlike Fryske Wâlden en Nationaal Park Lauwersmeer bieden kansen voor nieuwe dragers en ontwikkelingen, vooral op recreatief gebied. Wat betreft de landbouw is er in het kleigebied ruimte voor schaalvergroting, terwijl in de Noordelijke Wouden juist wordt ingezet op verbreding van de bedrijfsvoering en verduurzaming van de houtwallen- en elzensingelstructuur.

Nationaal landschap

In het streekplan is de begrenzing van het Nationaal Landschap de Noordlike Fryske Wâlden globaal opgenomen. Door de kwalificatie Nationaal Landschap worden de Noordelijke Wouden nadrukkelijker op de kaart gezet en vergroot het de recreatief toeristische mogelijkheden. Ook biedt het rijk mogelijkheden om het landschapsbeheer te financieren. Daarnaast is financiering mogelijk voor projecten op het gebied van herstel van cultuurhistorische en landschappelijke elementen, educatie, beleving, inspiratie en recreatie. De provincie zorgt hierbij voor cofinan-

ciering. De begrenzing van het Nationaal Landschap in de gemeenten Dantumadiel en Kollumerland c.a. is in onderstaande figuur 10 weergegeven.

Figuur 10. Begrenzing van Nationaal Landschap De Noordlike Wouden (bron: Streekplan Provincie Fryslân)

De provincie maakt in haar ruimtelijk beleid geen onderscheid tussen gebieden binnen of buiten Nationale Landschappen. Ook in het Nationale Landschap is dus ruimte voor ontwikkeling, bijvoorbeeld de opvang van plaatselijke woningbehoefte, duurzame ontwikkeling van de landbouw en verbetering van de ontsluitingsstructuur.

Infrastructuur

De Centrale As wordt in dat verband gezien als een verbetering van de regionale ontsluiting, bereikbaarheid, doorstroming, veiligheid en milieu. Bovendien is de Centrale As een belangrijke stimulans voor de economische ontwikkeling en leefbaarheid van de Noordelijke Wouden die inpasbaar is in de landschappelijke karakteristiek.

De realisering van de Centrale As is tevens essentieel voor de sociaal-economische ontwikkeling van de regio Noordoost Fryslân als geheel en in het bijzonder de sociaal-economische ontwikkeling en de ontsluiting van Dokkum. Ook spreekt de provincie zich in het streekplan uit voor een verdere verdubbeling van het spoortraject Groningen-Leeuwarden.

Natuur

In het Streekplan heeft de provincie de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) aangewezen. In de gemeente Kollumerland c.a. bestaat de EHS uit de Kollumerwaard in het Lauwersmargebied, een natte ecologische verbindingzone langs de Âldswemmer en het gebied de Zwagermieden in het Zuidwesten van de gemeente. In Dantumadiel valt het gebied van de lager gelegen Miedenbinnen de EHS-begrenzing. Van noordoost naar zuidwest gaat het om de Zwagermieden, Het Houtwiel en de Sippenfenen.

De EHS in Dantumadiel en Kollumerland c.a. fungeert als de verbinding tussen het Lauwersmargebied in het noordoosten en de Grote Wielen aan de zuidwestelijke kant. Tussen deze twee natuurgebieden ligt binnen de EHS tevens een natte ecologische verbindingzone. In onderstaande fi-

guur zijn de natuurgebieden en verbindingzones in Dantumadiel en Kollumerland c.a. weergegeven.

Figuur 11. Fragment Ecologische Hoofdstructuur (bron: Streekplan, Provincie Fryslân)

In het streekplan wordt ingezet op versterking van de bestaande natuur en de natte verbindingzone door het gebied. Deze versterking zal gaandeweg plaats moeten vinden. De natuurfunctie kan worden gecombineerd met boezemvergroting en recreatief medegebruik.

Regionale centra Kollum-Buitenpost

In het Streekplan wordt expliciet ingegaan op de ontwikkeling van de kernen Kollum en Buitenpost. Beide zijn aangeduid als regionaal centrum. In het Streekplan spreekt de provincie zich uit voor een complementaire ontwikkeling van beide regionale centra met behoud van ieders eigen identiteit. Zonder aan elkaar te groeien, is het gebied tussen de kernen geschikt voor hoogwaardige woonvormen in combinatie met wateropvang en landschapsontwikkeling.

Water

Om de kans op wateroverlast vanuit de Friese boezem zo klein mogelijk te houden zijn in het Streekplan een aantal maatregelen aangekondigd. Voor het noordoosten van Fryslân zijn voornamelijk het inrichten van waterretentiegebieden en het vergroten van de boezem ruimtelijk van belang. In de nieuwe retentiegebieden is sprake van multifunctionaliteit. Naast waterberging in natte periodes kan het bestaande grondgebruik in andere periodes gewoon doorgang vinden.

Een andere maatregel is het vergroten van de Friese boezem. Ook hierbij wordt gestreefd naar multifunctionaliteit. Naast de functie waterhuishouding kunnen ook combinaties worden gemaakt met recreatie en natuur. Voor de vergroting van de boezem zal zoveel mogelijk gebruik worden gemaakt van bestaand water en landschappelijke effecten zullen meegewogen worden.

3.3 Beleid waterschap

In het Waterbeheerplan (WBP) 2010 - 2015 is het voorgenomen beleid en beheer van Wetterskip Fryslân opgenomen. In het plan staat wat het waterschap in de planperiode als watersysteembeheerder voornemens is te gaan doen om in het beheergebied schoon water en droge voeten te houden. In dit Waterbeheerplan zijn op strategisch niveau voor de planperiode de maatregelen geformuleerd, die nodig zijn om de beleidsdoelen ten aanzien van de thema's "waterveiligheid", "voldoende water" en "schoon water" te realiseren.

Op het gebied van waterveiligheid heeft het Wetterskip zich ten doel gesteld de Lauwersmeerdijk als regionale waterkering te versterken. In de ruimtelijke ordening zal rekening moeten worden gehouden met het ruimtebeslag van de Lauwersmeerdijk.

3.4 Regionaal beleid

3.4.1 Regiovisie Noordoost Fryslân

De vier gemeenten in Noordoost Fryslân (Achtkarspelen, Dantumadeel, Dongeradeel en Kollumerland c.a.) hebben gezamenlijk de *Regiovisie Noordoost Fryslân*, "Sterk op eigen wijze", opgesteld. In deze visie maken de gemeenten de keuze om het gebied te ontwikkelen als "woonregio". Het gebied Dokkum - Damwâld heeft een belangrijke taak in het voorzien van nieuwe woningbouwlocaties. Ook wordt in de visie ingezet op het realiseren van bijzondere woonmilieus met combinaties van wo-

nen met landschapsbeheer, natuur (tussen Damwâld en De Westereen) en waterberging (in de woonzone tussen Kollum en Buitenpost).

In de Wouden kunnen de dorpen de groei binnen de landschapsstructuur opvangen en toch aantrekkelijke woonmilieus creëren door verdichting van de lintbebouwing of het realiseren van nieuwe linten. Nieuwe woonlocaties worden vooral gekozen in het besloten gebied. Uitgangspunt is het landschap als basis voor nieuwe uitbreidingen.

Als het gaat om de ontwikkeling van bedrijvigheid kiest de visie voor aansluiting op de Centrale As. Buiten bedrijventerreinen wordt ervoor gekozen ruime planologische kaders te hanteren om het de huidige boeren of nieuwe ondernemers mogelijk te maken in vrijkomende agrarische bebouwing een bedrijf in een andere sector te beginnen.

Recreatie is een belangrijke pijler voor de sociaal-economische versterking van de regio. De focuspunten voor de recreatie liggen op de Lauwersmar en de Lits-Lauwersmeerroute. Verder worden bestaande initiatieven beter met elkaar verbonden, het cultuurhistorisch erfgoed wordt beter ontsloten en de landschappelijke potenties van bijvoorbeeld het Nationale Landschap de Noardlike Fryske Wâlden dienen te worden benut.

In het zuidelijke deel van het gebied wordt de landbouw verweven met andere functies als wonen, recreatie en natuur. Er is aandacht voor behoud en versterking van het huidige landschap en zeer beperkte mogelijkheden tot schaalvergroting. De belangenafweging tussen de diverse

functies zal plaatsvinden vanuit het perspectief het landschap te behouden.

In het noordelijk deel van de regio vindt de belangenafweging tussen de diverse functies meer plaats vanuit het perspectief van de landbouw. In dit deel van de regio krijgt de landbouw meer mogelijkheden tot schaalvergroting.

3.4.2 Structuurvisie Bundelingsgebied Regiostad Dokkum

Gezamenlijk met de gemeente Dongeradeel en de provincie Fryslân heeft gemeente Dantumadiel een structuurvisie voor het Bundelingsgebied Dokkum opgesteld. In de structuurvisie is aangegeven hoe de verschillende ambities op het gebied van economische ontwikkeling, verbetering van de infrastructuur en het realiseren van wervende woonmilieus waargemaakt kunnen worden. De structuurvisie gaat hierbij vooral in op de ruimtelijke weerslag die deze ambities hebben op het Bundelingsgebied en hoe zij kunnen bijdragen aan het versterken van de aanwezige karakteristieke landschappelijke en cultuurhistorische waarden.

De ambities zijn in de structuurvisie onderverdeeld in een aantal thema's. Deze worden hierna kort beschreven.

Landschap

De aanwezige landschappelijke, cultuurhistorische en ruimtelijke waarden in het bundelingsgebied zouden volgens de Structuurvisie sturend moeten zijn voor ontwikkeling van nieuwe ruimtelijke kwaliteit in zowel stedelijk als landelijk gebied.

Wonen

De structuurvisie zet in op kwaliteit en diversiteit van woonmilieus.

De gebiedskwaliteiten van het bundelingsbied, water, landschap, historische stad en kernen, vormen hiervoor het vertrekpunt. Om sociaal-economische kwaliteit en leefbaarheid te behouden wordt er met het woningbouwbeleid ingespeeld op sociaal-demografische trends. Een evenwichtige bevolkingsopbouw, waarin alle leeftijdscategorieën zijn vertegenwoordigd, is zeer belangrijk voor de sociaal-economische ontwikkeling van het gebied.

Voorzieningen

Stedelijke centra als Dokkum dienen voldoende ruimte beschikbaar te hebben voor bedrijvigheid, dienstverlening, culturele, commerciële en openbare voorzieningen, gezondheidszorg en onderwijs. Dit is essentieel voor de positie van Dokkum als Regiostad en de leefbaarheid van het Bundelingsgebied en daarbuiten (Noordoost Fryslân).

Recreatie en toerisme

Op het gebied van recreatie en toerisme zet de Structuurvisie in op verschillende onderwerpen, waaronder:

- de bijzondere waarden van de Noordelijke Wouden;
- regionale toeristische trekkers als de Waddeneilanden, Esonstad en Lauwersmeer aangrijpen om bezoekers te verleiden naar Dokkum en het bundelingsgebied te komen.

Bedrijvigheid

De Regiostad Dokkum en het Bundelingsgebied hebben de belangrijke taak bij te dragen aan een ruimtelijk-economische impuls voor Noord-oost-Friesland. De Centrale As en de Westelijke Rondweg zijn hiervoor essentieel.

Daarnaast wordt ingezet op voldoende bedrijvenlocaties met kwaliteit en diversiteit: aantrekkelijke bedrijvenlocaties met elk een eigen signatuur, toegesneden op de vraag.

Bereikbaarheid

In de structuurvisie wordt ten aanzien van het aspect bereikbaarheid ingezet op:

- het benutten van de mogelijkheden die de realisatie van de Centrale As biedt;
- het benutten van de mogelijkheden die de realisatie van de Westelijke Rondweg biedt;
- herinrichting van Hoofdweg in Damwoude na realisatie van de Centrale As.

3.4.3 Sociaal-economisch Masterplan Noordoost Fryslân 2010 - 2030

In het Sociaal-economisch Masterplan geven de gemeenten Achtkarspen, Dantumadiel, Dongeradeel, Kollumerland c.a. en Tytsjerksteradiel en de provincie Fryslân aan wat de gewenste ontwikkelingsrichting van de regio is in de periode tot 2030.

In het masterplan worden strategische hoofdlijnen en meer specifieke doelen benoemd. Voor de nieuwe structuurvisie van Dantumadiel en Kollumerland is een aantal van deze doelstellingen van belang. Zo wordt in het Masterplan ingezet op het creëren van een aantrekkelijk woonwerklandschap. Dit houdt in dat noordoost-Fryslân in 2030 voor inwoners, bedrijven en bezoekers zowel per weg, spoor, water als digitaal uitstekend ontsloten en verweven is met de stedelijke netwerken in Noord-Nederland en de rest van de wereld. Ook beschikt noordoost-Fryslân in 2030 over een aantal sterke clusterkernen met een compleet pakket aan voorzieningen en bedrijfslocaties met voldoende uitbreidingsmogelijkheden voor het regionale bedrijfsleven.

Daarnaast staat de regio bekend om haar fraaie landelijke woonmilieus en de uitstekende mogelijkheden om wonen en werken te combineren.

Het aanwezige landschap in Noordoost-Fryslân wordt, met oog voor behoud van ecosystemen, optimaal ontsloten voor recreatie en toerisme, opdat de kwaliteit van de leefomgeving wordt verhoogd en de regionale economie een impuls krijgt.

3.4.4 Kampeerbeleid NOFA+ (2009)

In NOFA-verband (samenwerking tussen de gemeenten Achtkarspelen, Dantumadiel, Dongeradeel, Ferwerderadiel en Kollumerland c.a.) is voor de regio Noordoost-Fryslân het Kampeerbeleid NOFA+ opgesteld. De aanleiding hiertoe is de intrekking van de Wet openlucht recreatie (Wor) door de rijksoverheid per 1 januari 2008. In het beleidsdocument is nieuw beleid gevormd en zijn nieuwe regels gesteld teneinde het kamperen te

reguleren. De volgende richtlijnen zijn gehanteerd bij het opstellen van het nieuwe kampeerbeleid:

- deregulering waar mogelijk en streven naar uniforme regelgeving en handhaafbaarheid;
- streven naar een verhoging van het aantal toeristische overnachtingen;
- stimuleren van productdifferentiatie en productkwaliteit in de regio;
- toepassen van zoneringsinstrumenten om verblijfsrecreatie in te passen in het landschap;
- betrekken van recreatieondernemers en brancheorganisaties bij totstandkoming van nieuw kampeerbeleid.

3.5 Gemeentelijk beleid

In het traject dat vooraf is gegaan aan de structuurvisie, hebben beide gemeenteraden in het kader van het formuleren van het ruimtelijk beleid voor het buitengebied de “Nota van uitgangspunten” opgesteld. Hierin is een overzicht gegeven van het te voeren beleid, zoals dat in de structuurvisie en het bestemmingsplan voor het buitengebied zal worden vertaald. Op enkele onderdelen zijn in de Nota van uitgangspunten door de gemeenten verschillende keuzes gemaakt. In deze nota staan verschillende globale uitspraken die om een nadere invulling vragen. De structuurvisie sluit aan bij het Koersdocument Kollumerland c.a 2010 - 2014 van het college en bij het Coalitieakkoord 2010 - 2014 van de gemeente Dantumadiel.

Naast het beleidskader dat in het vorige hoofdstuk is beschreven, zijn er ook autonome ontwikkelingen die hun weerslag hebben op het buitengebied van Dantumadiel en Kollumerland c.a. Het gaat hier om ontwikkelingen die zich voltrekken zonder dat de gemeenten er zelf sturing aan kunnen geven. Met deze ontwikkelingen is binnen de structuurvisie rekening gehouden. Temeer omdat ze voor een belangrijk deel de toekomst van het gebied zullen bepalen. Ook al kan er geen invloed worden uitgeoefend op de autonome ontwikkelingen zelf, wel kan er geprobeerd worden zo goed mogelijk in te spelen op die ontwikkelingen die op stapel staan. Vanuit dat oogpunt zijn in dit hoofdstuk de ontwikkelingen verkend die nu en in de nabije toekomst in het buitengebied een rol (gaan) spelen.

4.1 Landschap en natuurontwikkeling

In de gemeenten Dantumadiel en Kollumerland c.a. is een aantal ontwikkelingen op het gebied van natuur en landschap gaande.

Ten eerste zijn de Noardlike Fryske Wâlden aangewezen als Nationaal Landschap. Uit onderzoek blijkt dat landschappen met een duidelijk historisch en natuurlijk karakter hoger worden gewaardeerd dan andere landschappen (Belevingswaarden monitor Nota Ruimte 2006, NMP). De aanwijzing als Nationaal Landschap resulteert in meer kansen voor agrarisch natuurbeheer in het gebied. Ook heeft het predicaat Nationaal Landschap aantrekkingskracht op recreanten en toeristen die van het landschap en de natuur willen genieten.

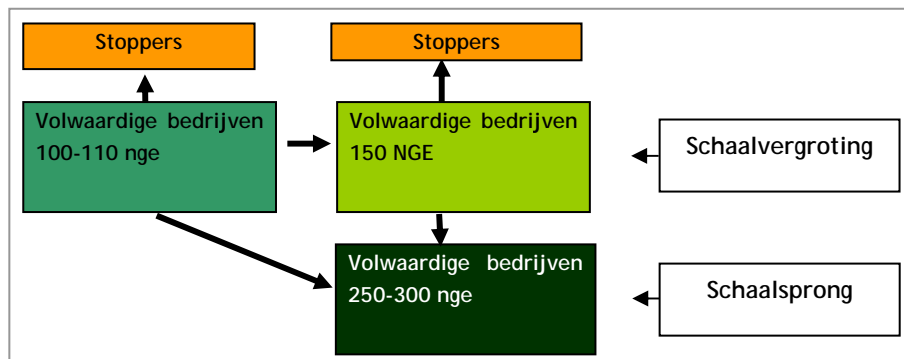
Een andere ontwikkeling is dat grote delen van de mieden, het lager gelegen gebied dat zich van het zuidoosten van Dantumadiel uitstrekt tot aan Westergeest, zijn aangewezen als EHS-gebied. Deze gronden worden op den duur niet langer gebruikt voor de landbouw. Door de transformatie van landbouwgrond naar natuurgebied krijgt het hier aanwezige landschap een totaal andere verschijningsvorm. Dit proces zal in de komende jaren steeds meer vorm gaan krijgen. De functieverandering en daarmee gepaard gaande landschappelijke transformatie kan ook invloed hebben op aangrenzende functies. Zo zullen in de buurt van het EHS-gebied kansen ontstaan voor extensieve recreatie of recreatief medegebruik. Ook is er functiemenging van natuur met extensieve vormen van landbouw denkbaar. Intensieve veehouderij is grenzend aan EHS gebieden juist niet wenselijk.

4.2 Landbouw

De Nederlandse landbouw is de afgelopen decennia geconfronteerd met tal van ontwikkelingen. Deze zijn in Fryslân ook goed waarneembaar. De ontwikkelingen in de agrarische sector zijn uit bedrijfseconomische overwegingen ingezet. Technische ontwikkelingen en de liberalisering van de markt sinds de jaren '50 van de vorige eeuw zijn hiertoe belangrijke katalysatoren geweest. Er is door marktontwikkelingen en het voortgaande mechanisatieproces een toenemende drang naar expansie, intensivering, productiviteits- en bedrijfsvergroting van de agrarische bedrijven ontstaan. Binnen de agrarische sector voltrekt zich dientengevolge een voortschrijdend proces van schaalvergroting, dat ertoe leidt dat bedrijven verdwijnen, maar ook dat er bedrijven doorgroeien. Bij schaalvergro-

ting in de landbouw kan worden gedacht aan een toename van zowel de bedrijfsbebouwing, groter wordende landbouwmachines, een grotere veestapel als ook de toename van het totale areaal aan cultuurgronden ten behoeve van de agrarische bedrijfsvoering. Het proces van schaalvergroting voltrekt zich in alle geledingen van de agrarische sector.

Ging het schaalvergrotingsproces in het verleden vaak tamelijk gelijkmatig door aankoop van steeds één of enkele percelen grond, tegenwoordig is ook vaak sprake van een complete schaalsprong. Door overname van een ander (inmiddels ook tamelijk groot) bedrijf groeien bedrijven tegenwoordig vaak schoksgewijs.

Figuur 12. Schaalvergroting en schaalsprong (bron: Nije Pleats yn Fryslân, 2009)

Momenteel staat een deel van de agrarische bedrijven voor de keuze van bovengenoemde schaalsprong, een ander deel zoekt het juist in het kleine hobbybedrijf en diverse overige bedrijven staan voor de keuze om te stoppen of toch door te gaan.

Over- en onderdrukgebieden

Een belangrijk te verwachten bijverschijnsel in het proces van schaalvergroting en de daarmee gepaard gaande toenemende bedrijfsomvang is het ontstaan of het zich in verhevigde mate manifesteren van onderdruk- en overdrukgebieden.

Naar verwachting komt in Fryslân in de periode van 2003 tot 2015 circa 33.000 hectare cultuurgronden vrij door bedrijfsbeëindigingen. Een groot deel van deze vrijgekomen gronden worden door de overgebleven agrarische bedrijven (de "blijvers") voor schaalvergroting gebruikt. Schaalvergroting leidt vaak tot een slechtere verkaveling. Het relatieve aandeel van de huiskavel neemt vaak af in het totaal van de beschikbare cultuurgrond van een bedrijf en de versnippering van de cultuurgrond neemt toe. Dit leidt tot gebieden waar de vraag en aanbod van grond niet in evenwicht zijn, waardoor zogenaamde overdruk- en onderdrukgebieden ontstaan.

In de overdrukgebieden zijn teveel agrarische bedrijven die willen groeien, bij voorkeur door land bij huis te kopen. In de onderdrukgebieden geldt juist het omgekeerde: niemand heeft belang bij de vrijkomende grond, want de grond ligt op een (te) grote afstand van het bedrijf. Een intensieve gebiedsgerichte aanpak op provinciaal niveau, waarbij lokale initiatieven en (vrijwillige) kavelruil worden ondersteund, eventueel in combinatie met bedrijfsverplaatsingen, lijkt hiervoor een oplossingsrichting te zijn (DLG, 2009).

Ook de landbouwstructuur in Fryslân verandert. De komende tien jaar zal het aantal agrariërs afnemen van 5500 naar 4000 bedrijven in Fryslân. De landelijke en provinciale trends zijn ook in Dantumadiel en Kollumerland c.a. waarneembaar. Uit landbouwstellingen van het Centraal Bureau voor Statistiek (CBS) blijkt dat het aantal bedrijven in de beide gemeenten al geruime tijd daalt. In tabel 1. wordt de teruggang van het aantal agrarische bedrijven in Dantumadiel en Kollumerland c.a. vanaf 1980 tot 2008 weergegeven.

Tabel 1. Aantal agrarische bedrijven in Dantumadiel en Kollumerland c.a. (bron: CBS)

	Dantumadiel	Kollumerland c.a.
1980	325	340
1990	262	289
2000	209	234
2008	177	205

Verder kan uit CBS-cijfers worden opgemaakt dat het areaal cultuurgrond in de loop van de jaren nauwelijks is veranderd. In Dantumadiel is circa 6100 hectare cultuurgrond beschikbaar (2000). In Kollumerland c.a. gaat het om circa 7500 hectare.

Steeds minder agrarische bedrijven gebruiken nagenoeg hetzelfde totale areaal cultuurgrond. Per saldo is daarmee de bedrijfsgrootte in hectares gegroeid.

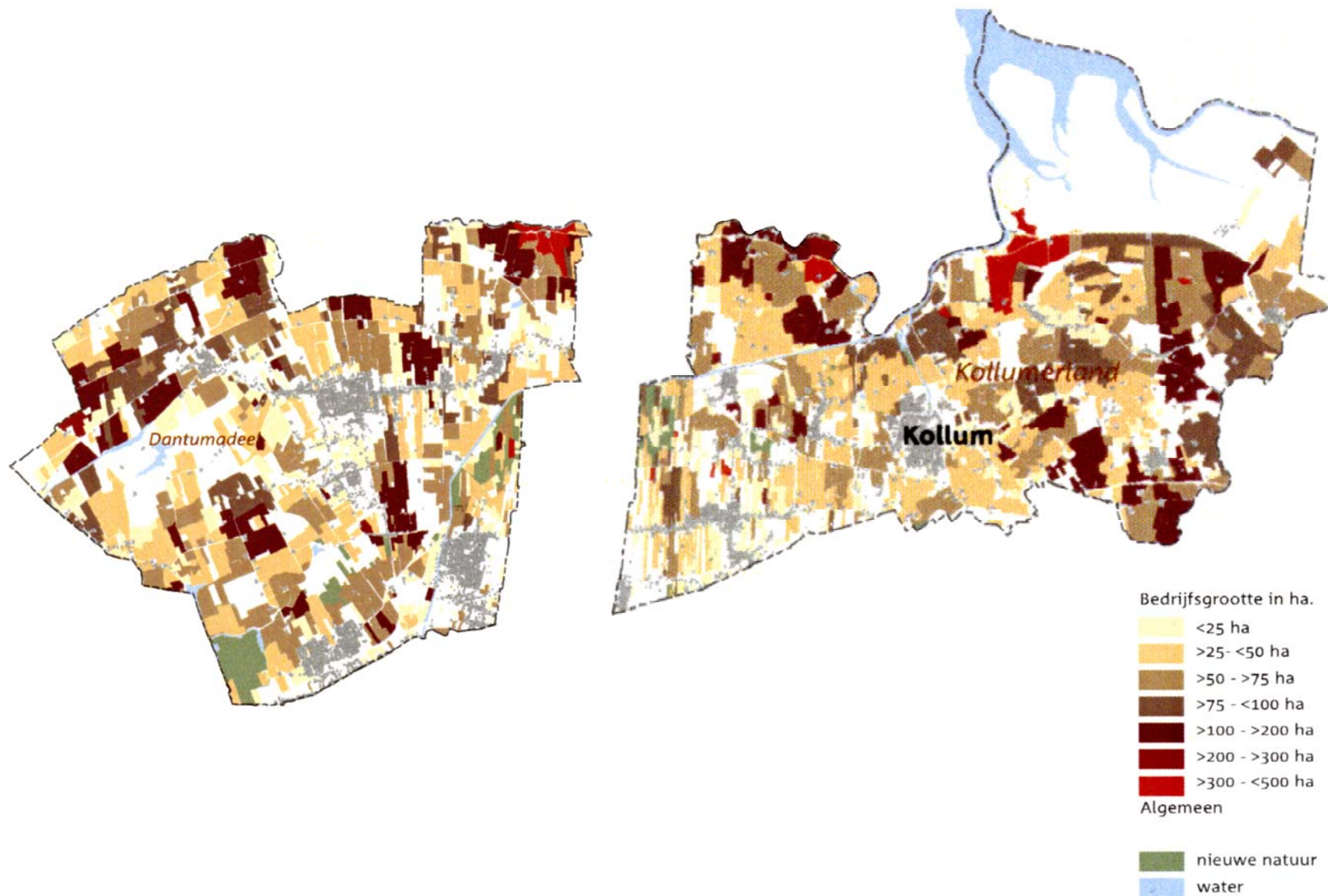
Binnen de landbouw in de gemeenten Dantumadiel en Kollumerland c.a. zijn er verschillen tussen het besloten woudengebied en het open kleilandschap. Dit verschil kom vooral naar voren in de schaalgrootte van de

bedrijven in de verschillende landschappen. In de figuur 13 is het verschil in bedrijfsgrootte tussen het woudenlandschap en het kleilandschap goed waar te nemen.

Het gevoel in de agrarische sector is dat de historie en de uit het verleden stammende landschappelijke kenmerken zich maar moeilijk verhouden met een eigentijdse visie op een modern agrarisch bedrijf. In onderzoek en beleid is de combinatie van moderne landbouw met behoud van landschapskwaliteiten al wel gemaakt. Uit het in 2009 uitgevoerde onderzoek van de provincie “De Nije Pleats in Fryslân” blijkt dat ook bij verdere ontwikkeling van agrarische bedrijven de landschappelijke kwaliteit geen beletsel hoeft te zijn.

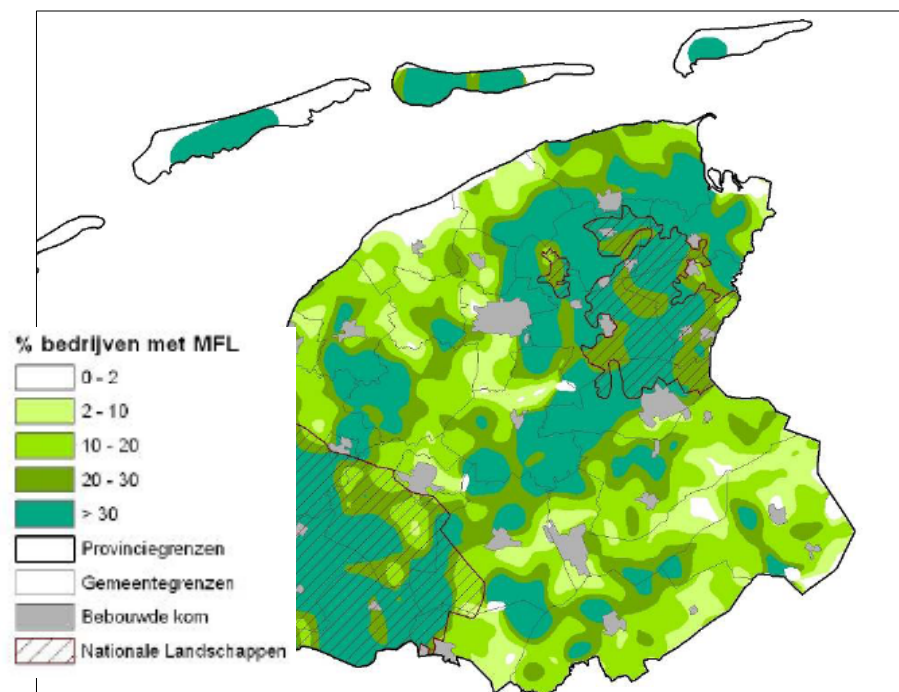
De provincie Fryslân heeft in het Streekplan (2007) gesteld dat zij inzet op het bieden van ontwikkelingsruimte voor de landbouw en op de blijvende herkenbaarheid van de verschillende landschapstypen. De provincie is van mening dat de ruimtelijke consequenties van schaalvergroting en intensivering in de landbouw zijn te combineren met de landschappelijke kernkwaliteiten.

Met het oog op behoud van landschappelijke kwaliteit zijn ook hobbyboeren en kleine agrarische bedrijven van belang. In 2009 was 30 procent van alle land- en tuinbouwbedrijven in Nederland klein. In de gemeenten Dantumadiel en Kollumerland c.a. ligt dit percentage hoger: rond de 40 %

Figuur 13. Bedrijfsgrootte in ha. In Dantumadiel en Kollumerland c.a. (bron: DLG, 2005)

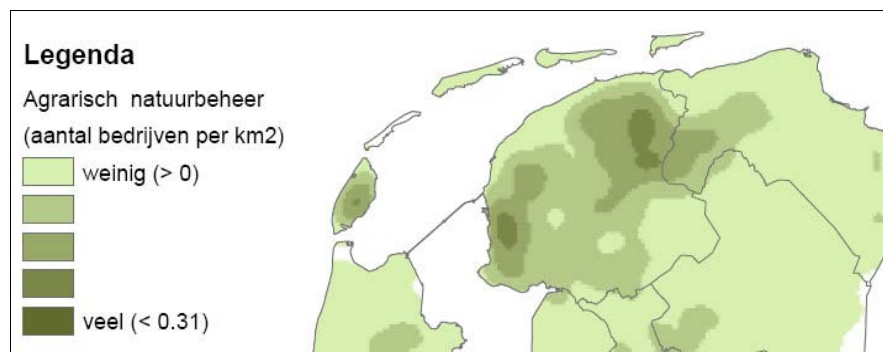
behoort tot de hobbybedrijven en kleine agrarische bedrijven. Kleine land- en tuinbouwbedrijven hebben een omvang tussen de 3 en 20 nge, waarbij de nge (Nederlandse grootte eenheid) een maat is waarmee de economische omvang van agrarische activiteiten kan worden aangegeven. Een economische omvang van 20 nge staat dan gelijk aan het telen van 6,6 hectare pootaardappelen op kleigrond of het houden van 17 melkkoepen of 13 paarden.

Figuur 14. Verhouding multifunctionele activiteiten ten opzichte van het totaal aantal landbouwbedrijven (bron: Alterra)

De gemiddelde omvang van de kleine bedrijven is 9,3 nge. Ondanks de geringe omvang van deze bedrijven spelen zij een belangrijke rol bij het behoud van landschappelijke kwaliteit. Deze bedrijven hebben nauwelijks of geen marktorientatie en richten zich dan ook niet op schaalvergroting, waardoor de landschappelijke karakteristieken behouden kunnen blijven.

Een andere belangrijke factor bij het behoud van het agrarisch cultuurlandschap is de verbreide of multifunctionele landbouw (MFL). Kijkend naar Dantumadiel en Kollumerland c.a. is deze vorm van landbouw zeer belangrijk, zoals figuur 14 ook laat zien. In deze figuur is te zien dat in het overgrote deel van de gemeenten Dantumadiel en Kollumerland c.a. op meer dan 30% van de agrarische bedrijven sprake is van multifunctionele activiteiten.

Figuur 15. agrarische bedrijven die zich bezighouden met agrarisch natuurbeheer Noord-Nederland (bron: LEI/ Wageningen UR)

Bovendien houden veel van de 'verbrede' bedrijven in Dantumadiel en Kollumerland c.a. zich bezig met natuur- en landschapsbeheer, zo blijkt uit figuur 15 op de vorige bladzijde.

4.3 Recreatie

De RECRON heeft in haar rapport "Recreatie en Toerisme op weg naar 2019" (2005) een doorkijk gegeven naar de toeristisch-recreatieve vraag in de komende jaren. Deze vraag lijkt in een turbulente fase aanbeland te zijn. Allerlei ontwikkelingen (zoals demografische, economische, sociaal-culturele, politiek-bestuurlijke, technologische en internationale) leiden tot verschuivingen in het gedrag van toeristen en recreanten en in de mogelijkheden voor recreatieondernemers om daarop in te spelen.

De belangrijkste demografische ontwikkeling is dat het aantal inwoners van 65 jaar en ouder snel in aantal zal toenemen. Deze ouderen bereiken niet alleen hogere leeftijden, maar blijven ook langer vitaal, zijn behoorlijk kapitaalkrachtig, beschikken over een ruime mate aan vrije tijd en hebben al zeer ruime toeristisch-recreatieve ervaringen. Een toenemend aantal ouderen in Nederland zal bovendien steeds minder gebruik maken van kamperen met de tent en de toeloop van jongeren en alleenstaanden zal volgens de RECRON dat verlies niet kunnen compenseren.

De economische ontwikkeling zal vooral van invloed zijn op de bestedingsmogelijkheden van jonge gezinnen, die minder te besteden zullen hebben door toenemende vaste lasten, en van de ouderen, die in tegenstelling tot eerdere generaties veel meer te besteden hebben.

Bovendien wordt, als gevolg van de eind 2008 ingezette economische neergang en de ongunstige economische vooruitzichten, momenteel verwacht dat er de komende tijd een trend naar goedkopere vakanties, waaronder kampeervakanties in eigen land, en dagrecreatieve vrijetijdsbestedingsvormen zal gaan ontstaan. Trekt de economie aan, dan kan deze trend evenwel snel ombuigen naar een groeiende behoefte aan luxe en comfort.

Kampeerterreinen zullen het steeds meer moeten hebben van tweede en derde vakanties in eigen land. In het hoogseizoen zal namelijk een steeds groter deel in het relatief goedkopere buitenland verblijven. Traditionele kampeerterreinen zullen van aanzien veranderen. Het kamperen met de tent zal verder afnemen, waar een mogelijke ervaring van de toercaravan en de camper tegenover staat.

Dienstverlening wordt bij kampeerterreinen een steeds belangrijker gegeven om recreanten te kunnen trekken, maar ook veiligheid, gastvrijheid en geborgenheid worden steeds meer gevraagd. Bovendien ontstaat er een toenemende vraag naar kwaliteit en luxe op kampeerterreinen, en ook in de kampeermiddelen. Een deel van de kampeerterreinen zal daarom worden omgezet van toeristische kampeerplekken naar vakantiehuizen en van stacaravans naar zogenoemde chalets of recreatiewoningen.

Bungalowparken zullen zich gaan richten op het aanbieden van diverse vormen van verzorging (eventueel in combinatie met medische aspecten) of zich richten op brede doelgroepen uit binnen- en buitenland door het aanbieden van betaalbare accommodaties gekoppeld aan vele beschikba-

re faciliteiten. Hiertegenover staat een toenemende vraag naar verblijfsmogelijkheden die inspelen op de vraag naar rust, ruimte en bezinning. Kleinschalige vormen van kamperen kunnen een belangrijke rol bij deze thematiek gaan spelen.

Groepsaccommodaties zullen zich gedeeltelijk gaan toelagen op het aanbieden van zorgelementen. Velen zullen echter ook blijven kiezen voor de jongerendoelgroep in combinatie met het aanbieden van een veelheid aan activiteiten.

Dagrecreatie zal voornamelijk plaatsvinden rondom de steden. Dit omdat daar de vele ouderen wonen die hiervan gebruik maken. Verwacht wordt dat bij de grote steden eveneens de grote ontspanningscentra worden opgericht, waarin vele onderdelen van de vrijetijdsindustrie zijn vertegenwoordigd. Hierbij kan worden gedacht aan de menging van elementen als winkels, cultuur, sport, musea, theaters, hotels en restaurants. Grootschalige dagattracties krijgen het hierdoor moeilijker. Voor kleinere dagattracties is er een gunstiger toekomstperspectief. Vooral wanneer deze een plaats in de nabijheid van de steden hebben verworven.

De behoeften van de consument op het gebied van recreatie zijn gedifferentieerd. Naast een vraag naar internationalisering, luxe en snelle beleving, is er ook steeds meer vraag naar kleinschaligheid, "traagheid" en lokale identiteit (Kenniscentrum recreatie, 2008). Dit sluit aan bij de bevinding van de RECRON dat de hang naar een geromantiseerd verleden een grotere rol gaat spelen in het dagelijkse en het vrijetijdsleven. Dit laatste biedt ook kansen voor de ontwikkeling van extensieve recreatieve voorzieningen in de gemeenten Dantumadiel en Kollumerland c.a., die

met een aantal cultuurhistorisch elementen als Klooster Klaarkamp, de omgeving Veenklooster en het Nationaal Landschap De Noardlike Fryske Wâlden op dit gebied veel hebben te bieden.

De ontwikkeling van de recreatieve sector wordt dan ook gezien als belangrijke pijler voor de sociaal-economische ontwikkeling van Noordoost Fryslân (Regiovisie Noordoost Fryslân).

De recreatieve sector in Noordoost Fryslân laat al geruime tijd een positieve ontwikkeling zien. Dit heeft zich duidelijk vertaald in de werkgelegenheid in de sector. Uit onderzoek dat is gedaan in het kader van Kampeerbeleid NOFA+ van de vijf samenwerkende gemeenten in de regio Noordoost Fryslân blijkt dat het aantal fulltime banen in de gemeente Kollumerland c.a. in de periode van 1999 tot 2004 steeg van 130 naar 139 (6,9%), in dezelfde periode steeg het aantal parttime banen van 66 naar 137 (107,6%). In Dantumadiel daalde het aantal fulltime banen weliswaar met 8,3%, maar steeg het aantal parttime banen met 26,4%. Recreatie en toerisme is een sector waar een verdere groei van de werkgelegenheid in de toekomst mogelijk is (bron: Kampeerbeleid NOFA+).

Het kleinschalig kamperen is als een aparte categorie ten opzichte van reguliere kampeerterrinen aan te merken. Het kleinschalig kamperen vindt veelal als nevenactiviteit bij het agrarisch bedrijf plaats maar is ook mogelijk bij het wonen. In 2007 waren in de gemeente Dantumadiel 13 kampeerterrinen; 11 daarvan waren een kleinschalig kampeerterrin en 2 een regulier kampeerterrin. In Kollumerland c.a. waren in totaal 11 kampeerterrinen, waarvan 7 kleinschalig, 3 regulier en 1 natuurkam-

peerterrein (bron: Kampeerbeleid NOFA+, 2009). Dit betekent dat 58% van de kampeerterreinen in Noordoost Fryslân in de gemeenten Dantumadiel en Kollumerland c.a. liggen. En dat binnen die gemeenten van de 24 terreinen maar liefst 18 kleinschalige kampeerterreinen zijn.

Het gebied lijkt dan ook vooral potentie te hebben om te voorzien in de vraag naar relatief rustige vakanties, met aandacht voor natuur en cultuurhistorie.

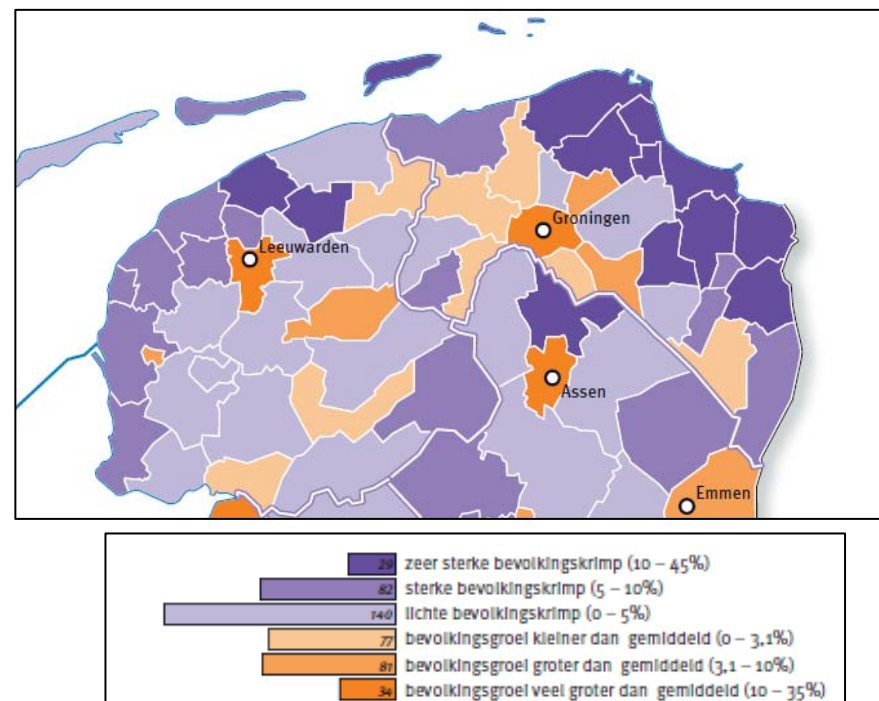
Noordoost Fryslân wil zich duidelijker profileren als een gebied voor watersporters. Het gebied is voornamelijk geschikt voor motorboot en kano. Om het gebied toegankelijk te maken is de Lits-Lauwersmarroute gerealiseerd die het Lauwersmargebied en de Wadden verbindt met de Alde Feanen. Aan deze route ontstaan kansen voor de ontwikkeling van water-sportgerelateerde recreatie.

4.4 Wonen

Volgens de meest recente prognoses (2008) zal de bevolking van Nederland tot 2038 toenemen tot 17,5 miljoen inwoners (bron: Verkenning Rijksagenda Krimp en Ruimte, juli 2009). Daarna zal de bevolking in z'n geheel gaan krimpen. De stijging in de komende dertig jaar wordt veroorzaakt door de hogere levensverwachting en de komst van immigranten.

Een aantal gebieden in Nederland, en dan met name de randen van het land, hebben nu of in de zeer nabije toekomst al te maken met krimp. In de Verkenning Rijksagenda Krimp en Ruimte is aangegeven dat de procentuele groei van de bevolking in de gemeente Kollumerland c.a. in de

periode 2008 tot 2025 kleiner is dan gemiddeld (0- 3,1 %). Dantumadiel wordt in dezelfde periode geconfronteerd met een zeer sterke bevolkingskrimp van 10 - 45%.

Figuur 16. Procentuele groei en krimp van de bevolking per gemeente 2008 - 2025 (bron: CBS / PBL 2009)

Krimp wordt het eerst gemerkt in de beroepsbevolking, daarna manifesteert het zich in het inwonertal en in derde instantie ook in de woningvoorraad. In figuur 16 is de verwachte groei en krimp van de bevolking in Noord Nederland weergegeven.

In de gezamenlijke woonvisie van de gemeenten Achtkarspelen, Dantumadiel, Dongeradeel en Kollumerland c.a. (de NOFA-gemeenten) wordt al rekening gehouden met een krimp van de bevolking. Omdat het accent steeds minder zal komen te liggen op groei zullen leefbaarheidsvraagstukken steeds belangrijker worden. Hierbij kan het gaan om het in stand houden van voorzieningen zoals het leveren van zorg en welzijn op het platteland, de negatieve (maatschappelijke) gevolgen van leegstand in de dorpen of de onverkoopbaarheid van de eigen woning.

De nog toenemende woningbehoefte zal vooral benut moeten worden door te bouwen voor de groeicategorieën. Voor Noordoost Fryslân zijn dit vooral de huishoudens ouder dan 45 jaar. De toename van de woningbehoefte van de categorie 65 -74 jarigen is het grootst.

Gelet op de geringe te verwachten groei van de kwantitatieve woningbehoefte zal er aandacht moeten zijn voor de bestaande voorraad. De huidige voorraad zal immers voor het grootste deel de woonwensen van de huidige en toekomstige bevolking moeten bedienen. De grootste uitdaging ligt in het aanpassen van de bestaande voorraad op de vergrijzing en de veranderende woonwensen van de steeds groter wordende groep 45 plussers en senioren. Ook het combineren van wonen en zorg is hierbij

een belangrijke opgave voor de toekomst (bron: Strategische Woonvisie Noordoost Fryslân, 2009).

Deze ontwikkelingen spelen voornamelijk in de dorpen. Op het buitengebied van Dantumadiel en Kollumerland c.a. zullen ze minder invloed hebben. Hier gaat het voornamelijk om de geplande uitbreidingen van de dorpen. In het licht van de bovengenoemde ontwikkelingen lijken een goed beheer van de woningvoorraad in de dorpen en de mogelijkheid tot herbouw op eigen erf de belangrijkste aspecten van de functie wonen in het buitengebied.

4.5 Infrastructuur

In Noordoost Fryslân staat op het gebied van infrastructuur een grote ontwikkeling te gebeuren, namelijk de aanleg van de Centrale As (N356). Deze vormt de verbinding tussen Dokkum en de Wâldwei (N31) bij Nijega en is bedoeld om het verkeer in Noordoost Fryslân te bundelen. De weg wordt zo aangelegd dat de structuur van het landschap van de Noardlike Fryske Wâlden herkenbaar blijft.

Rond De Centrale As ligt een gebiedsontwikkelingszone van 7000 hectare in totaal. Binnen deze zone wordt een belangrijke impuls gegeven aan de ruimtelijke kwaliteit en de leefbaarheid, onder meer door toepassing van het instrumentarium uit de Wet Inrichting Landelijk Gebied (WILG). Door de aanleg van De Centrale As worden de dorpen De Falom, Feanwâlden en Damwâld niet langer gespleten door de Haadwei. Daardoor kunnen de dorpen opnieuw worden ingericht en komt er meer ruimte voor ruimtelijk-economische ontwikkelingen (Sociaal-economisch Masterplan Noordoost Fryslân, 2010). In de structuurvisie is de gebiedsontwikkelingszone

rond de Centrale As aangegeven. De grote herinrichting van het gebied biedt de mogelijkheid relatief ingrijpende ontwikkelingen in het besloten Woudengebied een plaats te geven.

4.6 Duurzame energie

De aandacht voor duurzaamheid en duurzame energie is de laatste jaren sterk toegenomen. Deze aandacht heeft te maken met zowel de economische crisis als de klimaatcrisis. Duurzaamheid heeft de toekomst. Daarom is het van belang om in de lange termijnplanning hier rekening mee te houden.

Een energievoorziening die volledig is gebaseerd op duurzame bronnen, zoals zon, wind, water en biomassa, komt het beste tegemoet aan het ideaalbeeld van een duurzame energievoorziening. De productie van windenergie in Nederland is de laatste jaren gestegen van ongeveer 400 MW in 2000 naar ongeveer 2250 MW in 2009. Het aandeel windenergie op de totale energieproductie bedroeg in 2000 iets minder dan 1% en in 2008 ongeveer 4%. Aan het gebruik van deze bronnen kleven echter ook nadelen die zo goed mogelijk opgevangen moeten worden. Zo staat de economische haalbaarheid van deze bronnen vaak nog onder druk, en speelt landschapsaantasting een rol bij plaatsing van biomassa-installaties en windmolens. Moderne windturbines worden steeds hoger. De nieuwste generatie windturbines heeft een masthoogte van 80, 100 en 120 meter (Fryske Wyn, Atelier Fryslân 2009).

Daarom is het van groot belang dat de energievraag zo veel mogelijk beperkt wordt. Desalniettemin heeft gemeente Kollumerland c.a. zich in

haar Energievisie ten doel gesteld in 2020 volledig klimaat neutraal te zijn.

In de gemeente Dantumadiel wordt gezocht naar een locatie voor een zogeheten energieterrein. Een mogelijke locatie daarvoor vormt het terrein 'Pottenbakkersbrug'.

In het kader van het project Energy Valley, waarin onder andere de provincies Fryslân en Groningen, de Gasunie en Gasterra samenwerken is een plan gelanceerd voor een Biogasleiding van Dokkum naar Leeuwarden. Op deze leiding zullen agrarische bedrijven worden aangesloten die via een mestvergister gas leveren. Bij de aardgaslocatie ten noorden van Grijpskerk wordt in de toekomst mogelijk een Groene Gas-Hub gerealiseerd waar biogas kan worden opgewerkt. De ligging van Dantumadiel en Kollumerland c.a. tussen deze twee gebieden biedt in de toekomst wellicht de mogelijkheid voor agrarische bedrijven hierbij te kunnen aansluiten.

5 Beleidsvisie

5.1 Toekomstdromen

Om een visie te vormen voor het buitengebied van de beide gemeenten is het goed eerst te dromen over de 'verre toekomst'. Waar staan beide gemeenten over 30 jaar? Hoe zien zij er uit, hoe wonen, werken en leven de inwoners van Kollumerland c.a. en Dantumadiel? Vanuit deze lange termijn wordt terug geredeneerd. Waar zetten we de komende 10 jaar op in om deze toekomstdromen te verwezenlijken?

Het buitengebied van de gemeenten is in 2030 de plek waar de landbouw als economische motor op een duurzame manier een plek heeft gevonden. Boerenbedrijven zijn toekomstbestendig, voldoen aan alle milieunormen en maken zoveel mogelijk gebruik van schone energie. De landbouw is draagkrachtig, heeft een duidelijke rol als gebruiker van de gronden en als hoeder van de landschappelijke en ruimtelijke kwaliteit en diversiteit.

Landbouw en natuur bestaan naast elkaar en zijn deels verweven. De ecologische verbindingszone tussen de Grutte Wielen en de Lauwersmar bloeit en biedt aan diverse soorten dieren en planten een natuurlijke habitat. Agrarisch natuurbeheer is vanzelfsprekend. De natuur heeft de ruimte die ze nodig heeft.

De recreatie is als belangrijke neventak onlosmakelijk verweven in het buitengebied. Niet zozeer als ruimtevragende functie, maar verankerd

binnen de bestaande landschappelijke structuren en naast de landbouw en de natuur.

In het gebied langs de Centrale As hebben de meer hoogdynamische recreatieve functies een plek gekregen passend in het landschap.

Het buitengebied is een plek waar de inwoners van de dorpen tot rust komen en kunnen recreëren, op de fiets, te voet over oude paden of over het water, van de Grutte Wielen tot aan de Lauwersmar of Burum kunt, waar toeristen komen genieten van het landschap, waar ze kunnen overnachten bij tal van accommodaties van een passend niveau.

Het buitengebied is een samenhangend geheel van functies binnen een stevig landschappelijk kader. Het landschap is divers, er zijn zichtbare contrasten tussen het open terpenlandschap waar boerenerven als groene clusters in de weidsheid liggen en de besloten Wouden waar een stevig patroon van houtsingels de langgerekte verkaveling markeert. De dorpen tonen zich op hun best richting de omgeving.

In het buitengebied komen historie en toekomst samen. Cultuurhistorische elementen hebben een even logische plek als hedendaagse en toekomstige ontwikkelingen op een eigentijdse manier een plek kunnen krijgen. Dijken, eendekooien, halepaden en states naast grootschalige boerenerven en nieuwe duurzame vormen van energiewinning, zoals biovergisting, en van energiegebruik, zoals 'groen gas'.

Deze wisselwerking tussen oud en nieuw zet zich door in de groeiende woonfunctie van het buitengebied, doordat schaalvergroting ruimte laat aan boerenerven die te klein blijken of overbodig zijn. Daarbij staan oude 'boerenspultsjes' naast moderne woningen die op een eigen manier refereren aan het gebied en de karakteristieke bouwstijl, maar ze zijn stuk voor stuk op een goede wijze verankerd in het landschap.

Eigenaren, beheerders en gebruikers van het buitengebied zijn zich bewust van de kansen, kwaliteiten en ambities van en met het buitengebied. Ieder heeft en neemt daarin zijn eigen verantwoordelijkheid, zodat de ruimtelijke en functionele kwaliteiten van het buitengebied ook voor volgende generaties zijn gewaarborgd.

5.2 Zes uitgangspunten

Uit de ambities van de beide gemeenten spreekt de wens om landschap, functies, historie en toekomst in samenhang te bekijken, te behouden en te ontwikkelen. Dat is ook de inzet van deze structuurvisie.

Beide gemeenten willen de kwaliteiten van het buitengebied koesteren, maar ook nieuwe ontwikkelingen en bestaande functies ruimte bieden. Dat vraagt aan de ene kant een goede regie om ontwikkelingen op een juiste manier te verankeren binnen de landschappelijke karakteristiek, maar aan de andere kant ook duidelijke keuzes om alle functies zich op de juiste plek te kunnen laten ontwikkelen.

Kollumerland c.a. en Dantumadiel hanteren daarbij de volgende zes hoofduitgangspunten:

1. Het landschap is belangrijk, maar *niet* alles bepalend voor de vraag waar een functie en een ontwikkeling een plek kunnen krijgen, maar stuurt wel in de wijze waarop een en ander vorm moet krijgen, passend binnen de landschappelijke karakteristiek.
2. Cultuurhistorische waarden dragen in belangrijke mate bij aan de eigenheid en herkenbaarheid van de gemeenten. Deze waarden worden daarom geborgd en waar nodig benut in het geval zich nieuwe ontwikkelingen voordoen.
3. Grondgebonden landbouw is de belangrijkste functie in het buitengebied, buiten de natuurgebieden; de grondgebonden landbouw moet daarom de ruimte hebben om als gebruiker en beheerder van het buitengebied economisch rendabel te kunnen opereren, ook als schaalvergroting daarvoor noodzakelijk is.
4. Recreatie vindt vooral plaats in de vorm van medegebruik. Daarbij richten de gemeenten zich op kleinschalige extensieve recreatie die bij voorkeur aansluitend op of bij de dorpen een plek kan krijgen. De belangrijkste doelgroep is de rust- en ruimtezoeker die wil genieten van de landschappelijke en natuurlijke schoonheid van de gemeenten. Grootschalige vormen van recreatie kunnen heel beperkt, onder voorwaarden en alleen op door de gemeenten aangegeven locaties

gerealiseerd worden. Deze locaties zijn op de structuurvisiekaart aangegeven als recreatieontwikkelingsgebied.

5. De natuur krijgt de ruimte die ze nodig heeft. Daarbij sluiten de gemeenten zich aan bij de keuzen die op provinciaal niveau zijn gemaakt.
6. Waar zich kansen voordoen voor meer duurzame vormen van energiewinning, zullen de gemeenten daar op inspelen. De gemeenten scheppen de nodige randvoorwaarden en laten de markt de vraag en de mogelijkheden bepalen. Op basis van de huidige stand van zaken worden enkele locaties aangewezen voor de winning van duurzame energie.

5.3 Algemene beleidsvisie

De hiervoor genoemde 6 uitgangspunten laten zich als volgt vertalen in een algemene beleidsvisie:

Zoals in hoofdstuk 2 al is uiteengezet zijn binnen de beide gemeenten vele landschappelijke kwaliteiten aanwezig. De ontwikkelingsgeschiedenis is nog goed zichtbaar. Waar deze oudere, cultuurhistorische elementen altijd gebonden zijn aan de natuurlijke ondergrond en de context, zijn nieuwe ingrepen vaak gerationaliseerd en “los” in het landschap geplaatst. De spoorlijn en de Centrale As manifesteren zich als ontwikkelingen die hun eigen omgeving creëren, zoals stations, op- en afritten en bedrijventerreinen.

De gemeenten willen de kwaliteiten van het buitengebied koesteren, maar ook nieuwe ontwikkelingen en bestaande functies ruimte bieden. Dat vraagt aan de ene kant een goede regie om ontwikkelingen op een juiste manier te verankeren binnen de landschappelijke karakteristiek, maar aan de andere kant ook duidelijke keuzes om alle functies zich op de juiste plek te kunnen laten ontwikkelen.

Om de landschappelijke kwaliteit te behouden, maar vooral ook te vergroten zijn ruimtelijke en economische dragers nodig. Vooral de landbouw en in mindere mate spelen ook recreatie, wonen of energie daarin een belangrijke rol. Deze dragers hebben niet alleen het landschap gemaakt tot wat het nu is, maar zijn ook de hoeder en de basis voor het toekomstig beheer van de landschappelijke kwaliteiten.

De gemeenten erkennen de rol van deze dragers. Ze willen deze functies in het buitengebied daarom faciliteren en ruimte bieden. Om wel sturing te hebben en te houden verbinden de gemeenten voorwaarden aan de wijze waarop deze functies zich kunnen ontwikkelen in het buitengebied. Door deze insteek kiezen de gemeenten in eerste instantie voor een kwalitatieve benadering zonder op voorhand allerlei ontwikkelingen in bepaalde gebieden uit te sluiten. Desondanks zijn er accenten te leggen binnen het buitengebied. De landschappelijke kwaliteiten en de ligging van bestaande functies bepalen natuurlijk mede wat een logische plek is voor nieuwe functies of waar sommige functies juist beter geen plek kunnen krijgen. Bovendien zien de gemeenten het grensgebied tussen Dantumadiel en Kollumerland c.a., maar ook de grensgebieden met de gemeenten Achtkarspelen en andere buurgemeenten, als zoekgebied

voor regionale oplossingen bijvoorbeeld op het vlak van recreatie, energie en cultuurhistorie.

Deze structuurvisie gaat in op de wijze waarop de gemeenten ontwikkelingen willen faciliteren om de ruimtelijke maar vooral ook economische dragers in het buitengebied een duurzame en bestendige toekomst te kunnen bieden in een landschappelijk hoogwaardige context. In het bestemmingsplan Buitengebied wordt vervolgens de juridische waarborg gegeven terwijl in een ruimtelijk kwaliteitskader wordt ingegaan op hoe ontwikkelingen vorm moeten krijgen, rekening houdend met de landschappelijke karakteristiek. Dit kwaliteitskader is als bijlage bij deze structuurvisie gevoegd.

Naast de te verwachten ontwikkelingen geeft de structuurvisie ook kaders voor de onvoorziene toekomst. De tijdsperiode van een structuurvisie is met 10 jaar dermate lang, dat niet alle ontwikkelingen op voorhand kunnen worden voorzien. In de paragraaf 5.1 'toekomstdromen' is een algemene ambitie aangegeven, maar vooral hoofdstuk zes, waar de keuzes en de visiekaart worden toegelicht, biedt handreikingen om onvoorziene ontwikkelingen te kunnen plaatsen.

5.4 Visie op landschap en cultuurhistorie

Algemeen

Beide gemeenten lopen over van de landschappelijke kwaliteit. De ontwikkelingsgeschiedenis is nog goed zichtbaar. Waar de oudere, cultuurhistorische elementen altijd gebonden zijn aan de natuurlijke ondergrond en de context, zoals de halepaden, de houtsingels, de terpen en de dij-

ken, zijn nieuwe ingrepen, zoals de spoorlijn en de Centrale As vaak gerationaliseerd.

Binnen het landschap is de agrarische functie de belangrijkste smaakmaker. Het agrarische karakter is beeldbepalend voor nu en in de toekomst. De gemeenten keren zich daarmee tegen al te grootschalige ontwikkelingen die niet passen binnen de plattelandscontext. Zo blijft het open gebied tussen Dokkum en Damwâld open en vrij van grootschalige ontwikkelingen, om te voorkomen dat het dorp aan de stad vastgroeit. Ook tussen Kollum en Buitenpost zal de gemeente Kollumerland c.a. voorzichtig zijn met het toekennen van ruimte aan functies die een verregaande verdichting van het gebied tussen beide dorpen tot gevolg hebben. Ontwikkelingen moeten zich - met andere woorden - zo veel mogelijk voegen in de landschappelijke context.

Bij de inpassing van nieuwe ontwikkelingen in het landschap willen beide gemeenten de landschappelijke kwaliteiten stilte en duisternis zoveel als mogelijk respecteren. De aanwezigheid van deze kwaliteiten versterken de beleving van het landschap.

Binnen de gemeenten liggen twee, landschappelijk gezien sterk verschillende gebieden: het open landschap van de terpen, De mieden en de polders en het besloten woudengebied met de vele houtsingels en houtwallen. De gemeenten waarderen het contrast tussen deze verschillen in openheid en willen het verschil tussen beide behouden en waar mogelijk versterken. Bij alle ontwikkelingen staat daarom de kwaliteit van het landschap voorop. Niet zozeer in het beperken van ontwikkelingen, maar

vooral in het sturen van de wijze waarop. Zo krijgt bijvoorbeeld een agrarisch bedrijf in het besloten landschap dezelfde ontwikkelingsruimte als een ander agrarisch bedrijf in het open landschap.

Wel gelden er randvoorwaarden die per landschappelijk deelgebied verschillen:

- in het open landschap ligt het accent op het vasthouden en versterken van het beeld van boerenerven als groene plukken in een verder open en weids gebied. De karakteristieke verkavelingstructuur en bijzondere landschappelijke elementen, zoals kruinige percelen, pingo's en eendenkooien blijven gehandhaafd;
- in het besloten gebied ligt de nadruk op het behouden van het patroon van houtsingels en de korrelgrootte van de tussenliggende ruimten.

Bij het verwijderen van singelbeplanting (bijvoorbeeld in verband met een verbetering van de verkaveling door het samenvoegen van percelen), bestaat altijd de verplichting tot compensatie. Deze verplichting is vastgelegd in de Boswet en is door provincie Fryslân in de notitie "Uitvoering van de Boswet" (vastgesteld door GS op 21 oktober 1997) nader uitgewerkt.

De gemeenten zullen in het algemeen aan deze verbetering van de verkavelingstructuur meewerken, maar willen gave landschapselementen ook actief kunnen conserveren. Dit kan mogelijk betekenen dat bepaalde landschapselementen als zodanig via het bestemmingsplan worden beschermd tegen aantasting. Het is daarbij belangrijk dat de kenmerkende verhoudingen tussen lengte en breedte en de oppervlakte van het nieuwe

perceel passen in de bestaande structuur van het landschappelijke deelgebied. Uiteraard dient daarbij ook met Wetterskip Fryslân te worden overlegd over de noodzaak tot het compenseren van de eventueel gedempte sloot of sloten.

Cultuurhistorische elementen en patronen

De kwaliteiten van het buitengebied in de gemeenten worden ook medebepaald door de aanwezigheid van een diversiteit aan cultuurhistorische elementen en patronen. De landschapskaart bij deze structuurvisie geeft - met uitzondering van de houtsingels en houtwallen - het beeld van de verschillende, aanwezige cultuurhistorische elementen in Dantumadiel en Kollumerland c.a. Waar in een willekeurig gebied nieuwe functionele ontwikkelingen plaatsvinden, dienen de cultuurhistorisch waardevolle kenmerken van het betreffende landschap in stand te worden gehouden. De landschapskaart geeft een indicatie van deze kenmerken.

Archeologische waarden

Waar het complete behoud van diverse landschappelijke elementen niet altijd helemaal mogelijk is, dienen archeologische monumenten in ieder geval te worden behouden; ze zijn namelijk wettelijk beschermd. Toch wil dat niet zeggen dat er geen ontwikkeling mogelijk is. Juist het beter zichtbaar of afleesbaar maken van de waarden in de ondergrond, kunnen leiden tot een interessante bezienswaardigheid, die ook in recreatief opzicht waardevol kan zijn. Geplande ontwikkelingen met betrekking tot het beter zichtbaar en beleefbaar maken van het voormalige kloosterterrein van het klooster Klaarkamp passen geheel in de lijn van deze visie.

Inpassing van water

Bij het realiseren van ruimte voor water in natte periodes, bijvoorbeeld het inrichten van waterretentiegebieden en het vergroten van de boezem, willen de gemeenten Dantumadiel en Kollumerland c.a. aansluiten bij de (water) structuur van het landschap, waarbij gebruik wordt gemaakt van het bestaande slotenpatroon, bestaande vaarten en bestaande laagten.

5.5 Visie op landbouw

Algemeen

De landbouw is de belangrijkste functie in het buitengebied. Als gebruiker van een groot deel van de gronden in het buitengebied heeft de landbouw een duidelijke positie als beheerder van de landschappelijke kwaliteit. De gemeenten vinden dat het agrarische karakter van het buitengebied behouden moet worden. De landbouw krijgt de ruimte om zich te kunnen ontwikkelen en de economische ontwikkelingen te kunnen volgen. Schaalvergroting, verbreding van functies en functieverandering zijn gangbare ontwikkelingen. Daarbij gelden de voorwaarden die in paragraaf 5.4 zijn genoemd: nieuwe ontwikkelingen dienen wel op een goede manier te worden verweven in het landschap.

Schaalvergroting

De landbouwstructuur in Fryslân verandert. De komende tien jaar zal het aantal agrariërs afnemen. Explosieve groei wordt in Fryslân niet zo zeer verwacht in de intensieve of combinatiebedrijven, met name in verband met het ontbreken van agglomeratievoordelen en de aanwezigheid van veel natuurgebieden. De groei wordt met name verwacht in de omvang

van melkveehouderijbedrijven en mogelijk ook in die van akkerbouwbedrijven. Een deel van de agrariërs in beide gemeenten zal de komende jaren willen of moeten uitbreiden. Deze uitbreiding kan geleidelijk gaan (het zogenaamde doorontwikkelen) of juist in grote stappen (de zogenaamde schaa sprong).

Vertaling naar planologisch beleid voor agrarische bedrijfsgebouwen

Beide gemeenten willen de agrariërs de mogelijkheid bieden om deze schaalvergroting vorm te geven. Met het oog op het kunnen bouwen van bedrijfsgebouwen krijgen agrarische bedrijven als regel een bouwvlak van 1 ha (veelal de huidige omvang). Binnen dit bouwvlak kunnen agrarische bedrijven zonder nadere planologische procedure hun bedrijfsgebouwen realiseren.

Daarnaast wordt het bouwvlak vergroot met een zogenaamd ontwikkelingsvlak van 1 ha in Kollumerland c.a. en 2 ha in Dantumadiel. Dit ontwikkelingsvlak kan - nadat daarvoor een omgevingsvergunning is verleend - worden benut voor bedrijfsgebouwen, indien het bouwvlak te klein blijkt te zijn geworden. Een (deel van het) ontwikkelingsvlak kan pas worden benut, indien er voor het erf een inrichtingsplan is opgesteld waarin duidelijk wordt hoe het vergrote erf in het landschap wordt ingepast en ingericht. Het uitgangspunt blijft dat het erf zich moet voegen in het landschap. Met name in het meer besloten woudenlandschap vraagt dat zorgvuldigheid in de opzet van het (opgeschaalde) erf, om de kleinschaligheid als belangrijke landschappelijke karakteristiek te kunnen ondersteunen. In het meer open landschap zal het erf zich als incidentele

verdichting in de weidsheid moeten blijven tonen. De korrelgrootte van het erf speelt daarin een belangrijke rol.

In bijzondere gevallen kan het erf verder worden vergroot tot ten hoogste 4 ha. Hiervoor zal een eigenstandig bestemmingsplan moeten worden opgesteld, waarin ruim aandacht wordt besteed aan de ruimtelijke kwaliteit.

Schaalvergroting manifesteert zich ook in de grootte, vorm en opzet van de opstallen. Bij melkveehouderijen is vooral behoefte aan het vergroten van bestaande of het bouwen van nieuwe, grotere stallen. De nieuwe stallen variëren in omvang van 40 tot 50 meter breedte en 80 tot 100 meter lengte. Ook de goot- en bouwhoogte van deze stallen neemt toe (tot ongeveer 4 respectievelijk 15 meter). Dergelijke stallen bieden leefruimte aan zo'n 300 melkkoeien.

Ook het realiseren van zogeheten serrestallen is mogelijk in het buitengebied van Dantumadiel en Kollumerland c.a., mits deze landschappelijk goed worden ingepast. Bij de beoordeling van dergelijke stallen speelt onnodige lichthinder een belangrijke rol. Hiervoor dient de initiatiefnemer een (technische) oplossing aan te dragen.

Bij de akkerbouw is vooral behoefte aan het verhogen van de gebouwen (akkerbouwloodsen). Om de kwaliteit van producten te bewaken wordt geïnvesteerd in koelloodsen. Het toenemende heftruckgebruik biedt de mogelijkheid om kuubkisten te stapelen. Een goothoogte van 6 meter en hoger is mogelijk, maar in verband met de landschappelijke kwaliteit is

hoger dan 6 meter ongewenst. De bouwhoogte blijft beperkt tot 10 meter.

De gemeenten beseffen dat deze maatvoeringen de norm zullen zijn in de toekomst. Om de kwaliteit van het landschap hoog te houden, vragen dergelijke grote stallen een zorgvuldige positionering op het erf en in het landschap. De gemeenten geven in de bijlage van deze structuurvisie richtlijnen mee, waarin is aangegeven hoe de inpassing van dergelijke opstallen vorm kan krijgen. Met een bij te leveren erfinrichtingsplan willen de gemeenten per aanvraag kunnen sturen op de gewenste ruimtelijke kwaliteit.

Door de schaalvergroting kan de behoefte ontstaan aan een tweede (of derde) bedrijfswoning. Voor de bouw van een dergelijke woning wordt door de gemeenten Dantumadiel en Kollumerland c.a. de mogelijkheid geboden, mits er sprake is van tenminste een twee- of driemansbedrijf, de noodzaak van de extra woning kan worden aangetoond en een goed erfinrichtingsplan is opgesteld.

Nevenfuncties

De dynamiek in de landbouw uit zich niet alleen in schaalvergroting, maar ook in de ontwikkeling van nevenfuncties. Gedacht kan worden aan nevenfuncties in de sfeer van: recreatie, natuur, lichte horeca en zorg. Dergelijke ondergeschikte ontwikkelingen worden gesteund. Belangrijk uitgangspunt is dat de agrarische functie de hoofdfunctie blijft.

In de meeste gevallen zullen de ruimtelijke effecten beperkt zijn, omdat de activiteiten binnen bestaande bebouwing plaatsvinden. In het geval van kleinschalig kamperen zijn de ruimtelijke effecten groter, omdat het erf ook wordt betrokken in de ontwikkeling. De gemeenten willen het kleinschalig kamperen mogelijk maken bij zowel agrarische bedrijven als woningen. Vanwege de invloed op het erf en de uitstraling van het erf naar de omgeving zal elk initiatief apart worden beoordeeld aan de hand van een erfinrichtingsplan, waarbij de landschappelijke inpassing in de omgeving en de aandacht voor de ruimtelijke kwaliteit van het erf belangrijke beoordelingsfactoren vormen.

Een ander type neventak met mogelijke effecten op het landschap is energiewinning zoals biomassavergisting, windturbines of zonnecellen. De gemeenten zien potentie in deze vorm van energiewinning. In paragraaf 5.10 wordt ingegaan op de voorwaarden waaronder deze vorm van energiewinning in het buitengebied een plek kan vinden.

Functieverandering

Een aantal agrarische bedrijven zal in de komende periode een keuze maken voor functieverandering. Meestal zal het gaan om veranderingen in de bestaande bebouwing in de sfeer van zorg, toerisme, wonen of niet-milieuhinderlijke bedrijvigheid. De gemeenten menen dat niet-milieuhinderlijke functieveranderingen mogelijk moeten zijn in het buitengebied. Daarbij noemen we specifiek de volgende functies:

- wonen
- paardenhouderijen (pension, hobbymatig)
- inbandige recreatieactiviteiten

- maatschappelijke en zorgactiviteiten⁴
- niet-agrarische, niet-milieuhinderlijke bedrijvigheid zonder sterke verkeersaantrekkende werking.

Uitgangspunt is dat de bestaande vaak karakteristieke bedrijfsbebouwing wordt behouden. Eventuele overtollige en niet-karakteristieke opstallen kunnen worden gesloopt of vervangen, mits de omvang van het erf ongewijzigd blijft en geen extra bebouwd oppervlak wordt toegevoegd. De gemeenten zullen steeds per geval bekijken op welke wijze de nieuwe functie het best kan worden vormgegeven. Sloop van bebouwing is daarbij geen uitgangspunt. Omvorming van gebouwen of sloop en nieuwbouw tot maximaal de oppervlakte van de gesloopte bebouwing kan daarbij een rol spelen. Buitenopslag wordt in ieder geval niet toegestaan, tenzij het onderdeel vormt van een totaal erfinrichtingsplan.

Een functieverandering naar milieuhinderlijke bedrijvigheid in het buitengebied sluiten de gemeenten uit. Het gaat hierbij om bedrijven die in de VNG-brochure Bedrijven en milieuzonering (2009) in de milieucategorie 3 en hoger vallen. Wel zien de gemeenten kansen voor een dergelijke functiewijziging op bedrijventerreinen bij de dorpen.

Een bijzondere vorm van functieverandering is het wijzigen van het bedrijfskarakter van het erf en de bebouwing naar een woonbestemming al dan niet met hobbymatige agrarische activiteiten. De gemeenten staan hier positief tegenover. Hierna wordt nader ingegaan op wonen in het

---

⁴ Gemeente Kollumerland c.a. stelt zich wat betreft nieuwe zorgactiviteiten in het buitengebied terughoudend op en ziet hiervoor meer mogelijkheden in de kernen.

buitengebied in combinatie met een agrarische hobby of agrarisch kleinbedrijf.

Intensieve veehouderij

De gemeenten bieden geen ruimte aan nieuwe intensieve, agrarische veehouderijen (hokdierbedrijven met mesterij en/of fokkerij). Ook het ontwikkelen van een nieuwe intensieve neventak bij een grondgebonden agrarisch bedrijf zullen de gemeenten niet toestaan. Alleen ontwikkelingen op een bedrijf waar reeds sprake is van intensieve veehouderij, worden mogelijk geacht. Mocht een dergelijke ontwikkeling zich voordoen, dan zullen de gemeenten het plan beoordelen op landschappelijke en milieutechnische aspecten. Wanneer ontwikkeling mogelijk is binnen wettelijke milieukundige normen - nadat dit bijvoorbeeld in het kader van een m.e.r. is onderzocht - en bedrijven zien kans om door middel van een goed erfinrichtingsplan aansluiting te vinden bij de plaatselijke landschappelijke kenmerken, dan zullen beide gemeenten zich positief opstellen bij de gewenste ontwikkeling.

Schuilstallen

In koude en natte perioden in het jaar (1 oktober - 1 april) bieden beide gemeenten de ruimte om tijdelijke schuilstallen buiten het erf op te richten in verband met het dierenwelzijn. Permanente schuilstallen buiten de erven zijn niet toegestaan.

Hobbylandbouw en agrarisch kleinbedrijf

Wonen in combinatie met een agrarische hobby of beperkte agrarische bedrijfsmatige activiteiten is een omvangrijk verschijnsel binnen beide

gemeenten. Vooral in het besloten gebied komt deze vorm van agrarische activiteiten met een beperkte omvang veel voor. In z'n algemeenheid past deze vorm van landbouw uitstekend in het kleinschalige landschap. In de praktijk blijkt dat - als gevolg van de geringe marktorientatie - het landschap er wel bij te varen. Er is bij hobbylandbouw en kleine agrarisch bedrijven minder behoefte om de opbrengst per hectare te maximaliseren, waardoor de behoefte om de verkavelings situatie aan te passen gering is.

Beide gemeenten willen dergelijke bedrijvigheid dan ook stimuleren door de behoefte aan eventuele "bedrijfsbebouwing" te honoreren. Beleidsmatig zullen dergelijke activiteiten als agrarische hobbyactiviteit of als agrarisch kleinbedrijf (bijvoorbeeld in de vorm van schapenhouderij of paardenhouderij) worden beschouwd.

Vertaling naar planologisch beleid voor agrarische hobbyactiviteit

Iedere voor "wonen" of "woonboerderij" bestemde woning kan aanvullend als "agrarische hobbyactiviteit" worden beschouwd, indien er sprake is van agrarische activiteiten met het structureel gebruik van tenminste 1 ha cultuurgrond (oppervlakte van gronden buiten het woonperceel). Er is sprake van structureel gebruik wanneer:

- gronden eigendom zijn van de aanvrager of;
- er sprake is van een pachtcontract dat is opgesteld op grond van de pachtwet of;
- gronden voor ten minste 5 jaar worden gehuurd, hetgeen blijkt uit een huurovereenkomst.

De betreffende woning kan op basis van een omgevingsvergunning de volgende mogelijkheden krijgen om naast de woning en de bij de woning reeds toegelaten bijgebouwen extra “agrarische bedrijfsgebouwen” te kunnen realiseren:

1. oppervlakte “agrarische bedrijfsgebouwen”: maximaal 40 m² per ha cultuurgrond met een maximum van 200 m²
2. goothoogte: maximaal 3,5 meter;
3. bouwhoogte: maximaal 9 meter;
4. dakhelling: minimaal 30 graden.

De voorwaarde is verder dat een bouwplan vergezeld dient te gaan van een goed erfinrichtingsplan én dat de betrokken eigenaar zich verplicht tot het beheren van de landschappelijke kwaliteit van zijn agrarische percelen.

Vertaling naar planologisch beleid voor agrarisch kleinbedrijf

Ieder agrarisch bedrijf met een omvang van tenminste 5 ha en ten hoogste 15 ha zal worden beschouwd als agrarisch kleinbedrijf. Een dergelijk bedrijf krijgt een bouwvlak van ten hoogste 0,5 ha dat voor 50% mag worden bebouwd. De grond dient structureel ten behoeve van de agrarische functie in gebruik te zijn.

Een agrarisch kleinbedrijf kan worden gewijzigd in een “regulier” agrarisch bedrijf met de bijbehorende planologische mogelijkheden, nadat is aangetoond dat het bedrijf voldoende ontwikkelingspotentie heeft. Dit

moet blijken uit het feit dat de hoeveelheid cultuurgrond bij het bedrijf substantieel groter is dan 15 ha (hiervoor is vergroting van de oppervlakte cultuurgrond met tenminste 3 ha een indicatie) en er dient bovendien zicht te zijn op verdere doorgroeimogelijkheden op basis van een bedrijfsplan.

De oppervlakten in deze regeling zijn geen harde grens, er bestaan uitzonderingen. Hierbij gaat het om specifieke vormen van agrarische bedrijvigheid die met minder dan 15 hectare toch als “regulier” agrarisch bedrijf kunnen worden aangemerkt, bijvoorbeeld fruitbedrijven.

5.6 Visie op natuur

Algemeen

Met de realisering van de EHS in het miedengebied wordt de oppervlakte natuur binnen de gemeenten Dantumadiel en Kollumerland c.a. groter. Dit betekent dat de komende jaren een belangrijke landschappelijke transformatie zal plaatsvinden: landbouwgebied is niet langer enkel in gebruik voor de productie, maar steeds meer ook als natuur en agrarisch natuurgebied.

De omzetting van voornamelijk landbouwgrond naar natuur betekent vooral dat er kansen worden benut om de beleidsmatig gewenste EHS en ecologische verbindingzones te realiseren. Daarnaast zetten de gemeenten in op een verbreding van de landbouw in De Mieden door de ontwikkeling van kleinschalige en extensieve recreatieve voorzieningen voor zowel dagrecreatie als verblijfsrecreatie.

Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en verbindingzones

Een groot deel van de mieden valt binnen de begrenzing van de EHS. Hier wordt gekozen voor een primair gebruik van de functie natuur en extensief landbouwgebied in combinatie met agrarisch natuurbeheer. Door het gebied loopt een natte ecologische zone die de Grutte Wielen met de Lauwersmar verbind. Vanaf deze zone, tussen Feanwâlden en De Westereen, loopt een ecologische zone langs de Kûkhersterfeart naar het Burgumermar. De realisatie van de EHS wordt opgepakt door Dienst Landelijk Gebied en gebeurt in overleg met grondeigenaren. Bij de realisatie van de EHS nemen de gemeenten een passieve rol in en voeren de gemeenten geen actief beleid.

Vertaling naar planologisch beleid voor natuurgebieden

De beide gemeenten beschouwen de volgende gebieden als natuurgebied:

1. alle natuurgebieden die in de vigerende bestemmingsplannen zijn voorzien van een natuurbestemming;
2. gebieden die volgens het Natuurbeheerplan 2011⁵ zijn aangewezen als natuurgebied.

Gebieden die in het Natuurbeheerplan 2011 zijn aangewezen als natuurontwikkelingsgebied, kunnen, nadat zij voor het natuurdoel zijn verworven, alsnog de status van natuurgebied krijgen.

⁵ In de provinciale gebiedsplannen zijn de natuurgebieden en natuurontwikkelingsgebieden die deel uitmaken van de EHS begrensd.

Gebieden die in het Natuurbeheerplan 2011 zijn aangewezen als agrarisch natuurgebied, zullen als agrarisch gebied worden beschouwd. Wel zullen de gemeenten de natuurwaarden in dergelijk gebied via het bestemmingsplan beschermen.

Lauwersmeergebied en Natura 2000

Het grootste natuurgebied binnen het buitengebied van Kollumerland c.a. ligt in het Lauwersmargebied. Dit is aangewezen als Natura 2000-gebied. Dit maakt dat natuur hier de primaire functie is. Dit gebied is daarnaast ook voor de recreatiefunctie van belang. Ontwikkelingen in en rond dit gebied zijn mogelijk mits er geen sprake is van significant negatieve effecten op de zogenaamde kwalificerende soorten. Dit zijn de dier- en plantensoorten waarvoor het gebied speciaal als natuurgebied is aangewezen. De gemeente Kollumerland c.a. wil in en rond het Natura 2000-gebied, op locaties waar kansen voor recreatie aanwezig zijn, deze faciliteren voor zover dit binnen de wettelijke kaders mogelijk is. Mogelijk kan door herinrichtingsmaatregelen de bestaande druk op de beschermde soorten in het gebied worden verminderd waardoor elders nieuwe recreatieve ontwikkelingen mogelijk worden gemaakt. Kollumerland c.a. zal zich inspannen om naast de natuurfunctie ook de recreatiefunctie zo optimaal mogelijk te ontwikkelen in en rond dit gebied. Bovendien is de gemeente Kollumerland c.a. van mening dat het beheersplan voor het Natura 2000-gebied geen beperkingen mag inhouden voor de agrarische bedrijven in de nabijheid van dit gebied. De gemeente heeft een zienswijze ingediend met dit standpunt.

Vertaling naar planologisch beleid voor Natura 2000-gebied

Het Natura 2000-gebied Lauwersmeer wordt beschouwd als natuurgebied met een ondergeschikte recreatiefunctie. Nieuwe ontwikkelingen dienen op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 te worden beoordeeld op hun effecten op de kwalificerende soorten. Recreatieve ontwikkelingen zullen in en rond dit gebied worden toegestaan mits er geen sprake is van significant negatieve effecten op deze soorten.

5.7 Visie op wonen

Algemeen

Wonen is een belangrijke functie als het gaat om het leefbaar houden van het buitengebied. De gemeenten Dantumadiel en Kollumerland c.a. willen de mogelijkheid om te kunnen wonen in het buitengebied behouden; het buitengebied gaat niet op slot. Dit betekent het volgende:

- De herbouw van een woning op eigen erf is altijd mogelijk, mits de omvang van de woning aansluit bij de maximale bouwmaten (bouwmaten staan aangegeven in onderstaand kader).
- Ook maken de gemeenten het mogelijk bestaande woningen te vergroten tot een maat waarin het hedendaags gebruikelijke comfort kan worden gerealiseerd. Qua beeld wordt aangesloten bij de gebruikelijke bouwvorm: één bouwlaag met een bewoonbare kap.
- Voormalige agrarische bedrijfsgebouwen kunnen worden omgezet naar wonen (of een andere functie). Sanering is hierbij niet op voorhand verplicht, maar er moet een plan worden ingediend waarin het voorgenomen gebruik moet worden onderbouwd. In dat kader zal

worden bekeken of er gesloot moet worden, gebouwen kunnen worden aangepast of dat na sloop volumes kunnen worden herbouwd.

Vertaling naar planologisch beleid voor woningen

Voor woningen gelden de volgende maximale bouwmaten:

1. oppervlakte woning: 150 m²
2. oppervlakte bijgebouwen:
  - 200m² in Dantumadiel
  - 150m² in Kollumerland c.a.
3. goothoogte woning: 3,5 meter
4. bouwhoogte woning: 9 meter
5. dakhelling woning: 30-50 graden

dan wel de bestaande maatvoering indien deze afwijkt.

Woonboerderij

Beide gemeenten zetten sterk in op het behoud van de meest voorkomende karakteristieke bebouwing: de boerderijen. Boerderijen die hun agrarische functie en bestemming hebben verloren worden aangemerkt als woonboerderij. De boerderijen dienen wel als boerderij herkenbaar te zijn. Het beleid is erop gericht om de bestaande, als karakteristiek aan te merken bebouwing te handhaven, waarbij de bestaande bouwmaten tevens uitgangspunt zijn. Om die reden wordt aangesloten bij de maatvoering die voor agrarische bedrijven geldt.

Om deze gebouwen in stand te kunnen houden worden ondergeschikte bedrijfsmatige activiteiten binnen de bestaande bebouwing acceptabel

geacht, mits de woonfunctie als hoofdfunctie kan worden aangemerkt. Hiervan is sprake wanneer de ondergeschikte activiteiten beperkt blijven tot een derde deel van de oppervlakte van de gebouwen.

Sloop en herbouw

In beide gemeenten staan veel karakteristieke “boerespultsjes”, kleine woudhuisjes en voormalige typische arbeiderswoningen, waarvan de kwaliteit matig tot slecht is. Met enige regelmaat bereiken beide gemeenten verzoeken om dergelijke gebouwen af te breken en te vervangen door een nieuwe woning. Om de sloop rendabel te maken, wordt af en toe verzocht om een aanzienlijk grotere woning terug te bouwen dan wat er stond en wat beleidsmatig in algemene zin als acceptabel wordt geacht. Beide gemeenten vinden dat op de eerste plaats moet worden bezien of het bestaande gebouw behouden kan worden. Wanneer, naar het oordeel van de gemeente, blijkt dat de bouwkundige staat te slecht is om het betreffende gebouw rendabel te kunnen herstellen, dan zijn beide gemeenten bereid om aan nieuwbouwplannen medewerking te verlenen. Hierbij mogen, onder voorwaarden, de bouwmaten genoemd onder de algemene regel worden overschreden.

Vertaling naar planologisch beleid voor sloop en herbouw van woningen

De voorwaarden waaronder beide gemeenten bereid zijn om de plannen voor sloop van een vervallen woning en een bouwplan voor een nieuwe grote woning te accepteren, zijn dat:

- het erf ruim genoeg is om een groter gebouw landschappelijk aantrekkelijk te kunnen plaatsen
- een ontwerp voor woning en erf wordt opgesteld waarbij het karakter van het landschap en de locatie en de historie van de plek op een goede wijze in het ontwerp zijn vertaald
- de woning in combinatie met het erfinrichtingsplan bij de welstandsbeoordeling een uitzonderlijk hoge waardering scoort.

In dat verband zullen beide gemeenten voorafgaand aan de beoordeling van de plannen stedenbouwkundige randvoorwaarden opstellen waaraan de plannen zullen worden getoetst. Deze stedenbouwkundige randvoorwaarden komen dan in de plaats van het reguliere beleid dat in het kader van de Welstandsnota wordt gevoerd.

Nevenactiviteiten

In toenemende mate bestaat de behoefte om in of aan huis beroepshalve activiteiten te ontplooiën. In het buitengebied is vaak voldoende ruimte om dergelijke activiteiten zonder hinder voor derden toe te staan. Daarmee heeft een buitengebied een plus ten opzichte van het wonen in de dorpen. Wonen in het buitengebied blijft zo, ook op minder aantrekkelijke plekken, aantrekkelijk.

In dat verband zal in het bestemmingsplan Buitengebied een regeling worden opgenomen die voorziet in het toelaten van aan-huis-verbonden beroepen en niet-Wm-plichtige activiteiten⁶ zoals beperkte dierhouderij. Wat als toe te laten nevenactiviteit zal worden beschouwd, zal nader

⁶ Er worden hier activiteiten bedoeld waarvoor geen omgevingsvergunning hoeft te worden gevraagd in het kader van de Wet milieubeheer.

worden bepaald; daarbij zal rekening worden gehouden met recent beleid, voor zover dat in de beide gemeenten geldt. In ieder geval wordt Bêd & Brochje als nevenactiviteit beschouwd. Verder zal worden bepaald wat de toe te laten oppervlakte is die voor deze nevenactiviteit mag worden benut. Ook hierbij zal rekening worden gehouden met inmiddels bestaand beleid.

Bevorderen landschappelijke kwaliteit

Om een impuls te geven aan de landschappelijke kwaliteit is het wenselijk om overtollige en ontsierende bedrijfsbebouwing te slopen. Om dergelijke sloopplannen rendabel te kunnen uitvoeren, bieden de gemeenten de mogelijkheid een nieuwe extra woning te kunnen bouwen, bij voorkeur op, of in aansluiting op het erf waar de sloop heeft plaatsgevonden. Maar ook een locatie elders kan in aanmerking komen. De landschapswinst staat hierbij voorop.

Vertaling naar planologisch beleid voor de ruimte-voor-ruimteregeling

Het recht om een nieuwe extra woning te mogen bouwen kan in beginsel worden verkregen indien:

1. de nieuwe extra woning op het erf van de betreffende voormalige boerderij of niet-agrarisch bedrijf of in aansluiting op een dorp of bebouwingslint wordt gerealiseerd, tenminste 1000 m² aan bedrijfsgebouwen wordt gesloopt en een en ander landschappelijk en milieutechnisch aanvaardbaar is;
2. of de nieuwe extra woning op een geheel nieuwe locatie in het landelijk gebied wordt gerealiseerd, in dat geval tenminste 1500

m² aan bedrijfsgebouwen wordt gesloopt⁷ en een en ander landschappelijk en milieutechnisch aanvaardbaar is;

3. én de gemeente het noodzakelijke woningcontingent beschikbaar heeft en voor dit doel beschikbaar wil stellen.

Een bouwplan dient in zo'n geval altijd te worden vergezeld van een erfinrichtingsplan, waarbij rekening is gehouden met de landschappelijke kenmerken van de omgeving.

De gemeenten zullen hoge eisen stellen aan de beeldkwaliteit van de nieuwe extra woning. Daartoe zullen afzonderlijke beeldkwaliteitseisen worden opgesteld die in de plaats treden van het beleid dat in het kader van de Welstandsnota wordt gevoerd.

Tussengebied Kollum-Buitenpost

Zowel in het Streekplan Fryslân als in het (regionaal) Sociaal Economisch Masterplan hebben de kernen Kollum en Buitenpost een belangrijke regionale functie. Beide kernen zijn complementair aan elkaar en samen kunnen ze anticiperen op de ontwikkeling van schaalvergroting en demografische krimp. Beide kernen kunnen door hun nabije ligging beschouwd worden als clusterkernen. Het is gezamenlijk mogelijk om een compleet pakket aan voorzieningen in stand te houden, wat essentieel is voor een vitaal omringend platteland.

De gemeenten Achtkarspelen en Kollumerland c.a. hebben recent besloten om samen het concept van de clusterkernen Kollum - Buitenpost

⁷ Er dient hier sprake te zijn van uitzonderingsgevallen. De hoofdregel is hetgeen bij punt 1 is gesteld.

verder uit te werken. Daarbij worden alle relevante ontwikkelingen en ideeën betrokken. Het tussengebied vraagt om afstemming tussen wonen en voorzieningen, met aandacht voor recreatie, natuur en landschap.

De concrete invulling van het gebied zal door de gemeente Kollumerland c.a. in samenwerking met gemeente Achtkarspelen en provincie Fryslân nader worden onderzocht.

5.8 Visie op niet-agrarische bedrijvigheid

Algemeen

De verwachting is dat de komende jaren een flink aantal agrariërs zal stoppen met hun bedrijf. Een deel daarvan zal een verandering doormaken naar niet-agrarische bedrijvigheid. Vrijkomende agrarische bedrijven bieden mogelijkheden voor de vestiging van nieuwe niet-agrarische bedrijvigheid. Deze nieuwe vormen van bedrijvigheid betekenen een ander gebruik en een andere uitstraling van het agrarische erf. Uitgangspunt is dat de bedrijvigheid beperkt blijft tot de bestaande bebouwing. Voor bestaande bedrijven kan enige uitbreiding worden toegestaan.

De gemeenten Dantumadiel en Kollumerland c.a. voeren het beleid dat niet-agrarische bedrijven in de eerste plaats op een bedrijventerrein worden gevestigd. Toch is niet ieder bedrijf geschikt of bij machte om een vestiging op een bedrijventerrein te kunnen realiseren. Daarom wordt eveneens het beleid gevoerd om niet-agrarische bedrijvigheid toe te staan in vrijkomende agrarische bedrijven.

Vertaling naar planologisch beleid voor nieuwe niet-agrarische bedrijven

In het buitengebied kunnen nieuwe niet-agrarische bedrijven worden gerealiseerd binnen voormalige agrarische bedrijven. Daarbij gaat het uitsluitend om niet-milieuhinderlijke bedrijven. Verkeersaantrekkende activiteiten zijn slechts toegestaan indien de locatie goed is ontsloten. De activiteiten dienen zich binnen de gebouwen af te spelen. Opslag buiten gebouwen is niet toegestaan.

Vertaling naar planologisch beleid voor bestaande bedrijven

Bestaande niet-agrarische bedrijven kunnen bij omgevingsvergunning in zeer beperkte zin uitbreiden: 10% van de bestaande bebouwing is de norm. Voor bedrijven die vanwege hun aard thuishoren in het buitengebied - zoals loonbedrijven - is de richtlijn dat ze kunnen uitbreiden met 25%. Maatwerk gaat echter boven een maximale oppervlakte. Steeds zal bij een dergelijke uitbreiding worden gevraagd naar een goed erfinrichtingsplan.

Commerciële zone

Het bebouwingslint tussen De Westereen en Kollumerzwaag heeft min of meer het karakter van dorpsbebouwing. In dit lint bevinden zich naast woningen diverse bedrijven. Steeds is het deze bedrijven binnen de normen van de milieuwetgeving toegestaan om het bedrijf - beperkt - te ontwikkelen. In dit lint is het streven gericht op het behoud van de levendigheid én op het versterken van de beeldkwaliteit. Enige bedrijvig-

heid hoort daarbij mits de bedrijven en het bedrijfserf er goed uitzien. In dat verband zullen de gemeenten de bestaande bedrijven toestaan dat zij beperkt verder groeien. De ontwikkeling moet qua maatvoering geen afbreuk doen aan de korrelgrootte van het lint. Bovendien is het wenselijk dat het patroon van woningen met bedrijvigheid achter de woning in tact wordt gelaten. Nieuwe bedrijfsbebouwing dient daarom zoveel mogelijk achter de bestaande woningen te worden gerealiseerd.

Vertaling naar planologisch beleid voor bedrijven in de commerciële zone

Bedrijven langs de Foarwei tussen De Westereen en Kollumerzwaag kunnen hun bedrijfsactiviteiten verder ontwikkelen en voor dat doel bij omgevingsvergunning extra bedrijfsbebouwing realiseren. In dat geval geldt dat de bestaande bedrijfsoppervlakte met maximaal 25% mag worden vergroot. Indien de ruimte op het erf ontbreekt voor de uitbreiding, zullen de gemeenten niet meewerken aan het vergroten van het erf.

Een bouwplan dient altijd te worden vergezeld van een goed erfinrichtingsplan.

5.9 Visie op recreatie

Algemeen

Recreatie wordt een steeds belangrijkere functie in het buitengebied, die inmiddels een belangrijke bijdrage levert aan het inkomen dat in het buitengebied wordt verworven. Het Nationaal Landschap De Noardlike Fryske Wâlden en de grote landschappelijke verscheidenheid bieden een

goede basis voor het ontwikkelen van de recreatieve functie binnen de beide gemeenten. De gemeenten willen initiatieven op het gebied van recreatie en toerisme ondersteunen wanneer deze passen binnen het landschap.

Dit betekent dat in z'n algemeenheid wordt ingezet op de rust zoekende toerist die vooral komt voor wandelen en fietsen en gezinnen met kleine kinderen. In dat verband worden vooral kleinschalige initiatieven ondersteund, die gericht zijn op het bieden van kleinschalige verblijfsrecreatieve voorzieningen (zoals Bêd & Brochje en recreatieappartementen), kleinschalig kamperen en groepsaccommodaties. Dagattracties zijn ter ondersteuning van belang. Ontwikkelingen van bestaande dagattracties worden dan ook verwelkomd. Tenslotte zijn initiatieven ter verlenging van het toeristisch seizoen van belang.

Grootschalige verblijfsrecreatie

Gemeenten Dantumadiel en Kollumerland c.a. streven naar een verhoging van het aantal toeristische overnachtingen. Hierbij wordt - zoals hiervoor al is aangegeven - voornamelijk ingezet op kleinschalige en extensieve vormen van verblijfsrecreatie. Alleen op een drietal aangewezen locaties kunnen nieuwe vormen van grootschalige verblijfsrecreatie worden ontwikkeld. Het betreft hier de locatie "Lauwershage" en bungalowpark "Lauwerssee" nabij de Lauwersmar, en een locatie ten zuiden van Rinsmastate bij Driezum. Andere locaties voor nieuwe grootschalige verblijfsrecreatie zijn uitgesloten.

Het bungalowpark aan de Swemmer bij Driezum ten zuiden van Rinsmastate heeft een omvang van maximaal 150 verblijfseenheden. Op de structuurvisiekaart is het toekomstige bungalowpark aangegeven.

In de gemeente Kollumerland c.a. zijn op twee plaatsen rond het Lauwersmar initiatieven voor bungalowparken. Ten eerste het park "Lauwerssee" met een omvang van 175 recreatiewoningen. Een tweede ontwikkeling betreft het initiatief "Lauwershage" om ter plaatse van de voormalige vestiging van de kruitfabriek van Muiden Chemie (ruim 70 ha) een vakantieresort te realiseren met 350 verblijfseenheden. Het recreatiepark moet aan mensen met permanente of tijdelijke handicaps een kans bieden om er samen met partner, familieleden of begeleiders ('mantelzorgers') tussenuit te gaan en ontspanning en verzorging met elkaar te combineren. In dat verband zal het park worden voorzien van een centrale voorziening waarin onder meer medische/verpleegkundige voorzieningen zullen worden ondergebracht. Het terrein Lauwershage ligt tegen het Nationaal Park en Natura 2000-gebied Lauwersmeer. Het is daarom van belang dat de nieuwe ontwikkeling zich voegt in het landschap, met respect voor de natuurwaarden in het Lauwersmargebied. Inmiddels is door de provincie de Natuurbeschermingswetvergunning verleend. De beroepsprocedure is nog niet afgerond.

De gemeenten Dantumadiel en Kollumerland c.a. achten de bijdrage die de ontwikkeling van een dergelijk park levert aan de economie en werkgelegenheid van groot belang en ondersteunen deze initiatieven.

Omdat naar aanleiding van de besluitvorming in het kader van de Natuurbeschermingswet de noodzaak kan ontstaan om de exacte locatie van het park nog enigszins aan te passen, is ten behoeve van de ontwikkeling van "Lauwershage" op de structuurvisiekaart een zoekgebied recreatieontwikkeling aangegeven.

Vertaling naar planologisch beleid voor nieuwe recreatieontwikkelingen

Voor zowel het initiatief van het park Lauwerssee, Lauwershage als het park aan de Swemmer bij Driezum zullen afzonderlijke bestemmingsplannen worden opgesteld en zo nodig een m.e.r.-procedure worden doorlopen. Bij de beoordeling van de plannen zal de inpassing in het landschap veel aandacht krijgen. Hiervoor gelden de volgende richtlijnen:

- Het wordt van groot belang geacht dat de beide parken aan de randen van het terrein de ruimte nemen om een overgang van bebouwing en park naar het omliggend gebied te realiseren. Daarbij geldt per geval dat er maatwerk wordt geleverd. Over het algemeen kan worden gesteld dat hoe groter een bungalowpark wordt, hoe meer ruimte moet worden genomen voor een goede verweving en vervlechting van park en omgeving. Op grond van nader onderzoek (bijvoorbeeld met behulp van 3Dsimulatie) kan worden bepaald waar afscherming noodzakelijk is en waar zichtbaarheid wenselijk is.

- De structuur van het landschap dient herkenbaar in het ontwerp van de parken te worden geïntegreerd. Aanwezige landschapselementen dienen zoveel mogelijk te worden gerespecteerd.
- De parken dienen duurzaam te zijn. Dit dient in ieder geval te blijken uit de wijze waarop wordt omgegaan met energie en ecologie.
- De bebouwing aan de randen van de parken bestaat uit 1 bouwlaag met of zonder (bewoonbare) kap. Op grond van onderzoek kan een grotere bouwhoogte worden toegestaan.
- Alle noodzakelijke voorzieningen, waaronder ruimte voor parkeren, dienen op eigen grond plaats te vinden.
- Het ontsluitingspunt van een park dient zo te worden gekozen dat het verkeer zo weinig mogelijk hinder voor mens en dier zal opleveren.

Pilot autarkische recreatiebungalow

De Eeltsjemaar (Dantumadiel) vormt een proeflocatie voor het project "De drijvende autarkische recreatiebungalow". Het gaat om een pilot in het kader van het experimentenfonds Fryslân Fernijt II en onderzoekt innovatieve vormen van een toeristisch verblijf, waarbij ecologie en landschap leidend zijn. De autarkische recreatiewoningen zijn zelfvoorzienend en voorzien in eigen water- en energievoorziening en afvalwaterzuivering.

De gemeente Dantumadiel staat positief tegenover deze duurzame innovatie op toeristisch-recreatief gebied en zal in beginsel medewerking verlenen aan het realiseren van de recreatiewoningen. De gemeente stelt

een goede landschappelijke en ecologische inpassing als vereiste voor het vervolgtraject.

Kamperen

In de gemeenten Dantumadiel en Kollumerland c.a. zijn op verschillende plaatsen kleinschalige kampeerterreinen. Deze terreinen sluiten goed aan bij de kleinschaligheid van het nationaal landschap de Noardlike Fryske Wâlden en de behoefte aan extensieve recreatieve voorzieningen. De gemeenten staan kleinschalige kampeerterreinen bij agrarische bedrijven en woningen in het buitengebied toe.

Vertaling naar planologisch beleid voor het kamperen

Voor kampeerterreinen geldt het volgende beleid:

- nieuwe en uitbreiding van bestaande kleinschalige kampeerterreintjes (maximaal 15 kampeermiddelen en onder voorwaarden tot maximaal 25 kampeermiddelen) worden toelaatbaar geacht bij agrarische bedrijven en bij woningen;
- de omvang van dergelijke terreintjes bedraagt tenminste 0,5 ha (bij 15 staanplaatsen) en 0,75 ha (bij 25 staanplaatsen);
- de terreintjes zijn voorzien van een adequate afschermdende erfbeplanting met gebiedseigen soorten;
- gebouwen ten behoeve van sanitaire voorzieningen mogen worden gebouwd tot een oppervlakte van 50 m²;
- de afstand tussen kampeerterrein en aanpalende bewoonde erven van derden dient bij 15 kampeerplekken tenminste 30 m en bij 25 kampeerplekken tenminste 50 m te bedragen.

Kampeerterrainen kunnen bij omgevingsvergunning vergroten naar 25 staanplaatsen indien dit landschappelijk aanvaardbaar kan worden geacht en de afstand tot aanpalende bewoonde erven tenminste 150 m bedraagt.

Dagrecreatie

Door de aanwezigheid van verschillende landschapstypen, de aanwijzing tot Nationaal Landschap Noardlike Fryske Wâlden, de aanwezigheid van fiets- en wandelpaden en (recreatieve) vaarverbindingen en de aanwezigheid van enkele dagattracties in en nabij beide gemeenten, zijn Dantumadiel en Kollumerland c.a. aantrekkelijk voor dagrecreatie. Deze potentie willen de gemeenten verder benutten.

Beide gemeenten zullen, waar dat noodzakelijk en financieel mogelijk is, extra ondersteuning bieden door kleinschalige dagrecreatieve voorzieningen, zoals picknickplaatsen e.d., te onderhouden en zo nodig nieuwe te realiseren langs bestaande of nieuwe wandel- en fietsroutes. Door de beide gemeenten loopt het lange afstandswandelpad het Noordelijke Friese Woudenpad (LAW 1.1 van Waddenkust tot de Weerribben). Buiten dit lange afstandswandelpad liggen er verschillende fietsknooppuntnettes, die door middel van genummerde knooppunten met elkaar zijn verbonden.

Op enkele locaties spelen vormen van dagrecreatie een bovenlokale rol. Het gaat hierbij om Eeltsjemar, Sanjesfertier en hotel-café 't Dûke-Lûk in Dantumadiel en Kollumeroord en Ljeppershiem in Kollumerland c.a. De gemeenten willen deze locaties ontwikkelen tot dagrecreatief knooppunt.

Bovendien zijn de locaties van het voormalige klooster Klaarkamp in Dantumadiel en het dorp Veenklooster in Kollumerland c.a. locaties waar de gemeenten de ontwikkeling van extensieve recreatie willen bevorderen.

De belangrijkste vaarverbinding is de route van Lauwersmeer naar het Burgumermar, via de Nije Swemmer, Petsleat en Nije Feart. Een andere belangrijke doorgaande vaarverbinding ligt tussen de Swemmer en het Van Starckenborghkanaal. In Kollum en Westergeest wil de gemeente Kollumerland c.a. inzetten op het verder uitbouwen van de vaarrecreatie en aan de watersport verbonden functies. Op deze manier kunnen de dorpen zich meer als watersportdorp profileren en de lokale economie stimuleren. Op de lange termijn is de inzet een vaarverbinding door De Mieden ten noorden van Feanwâlden te realiseren, die een verbinding vormt tussen de Grutte Wielen en de Swemmer.

Bezinningstoerisme

In het geval van klooster Klaarkamp gaat het om een archeologisch monument en 'bezinningstoerisme' dat kan worden gekoppeld aan wandel- en fietsroutes. In Veenklooster is de Fogelsanghstate en het landbouwmuseum een toeristisch-recreatieve trekpleister waar fiets- en wandelpaden en andere recreatieve voorzieningen in het buitengebied bij kunnen aansluiten. Voor dit dorp wil de gemeente in een aparte visie de mogelijkheden op het gebied van recreatie en toerisme verkennen.

5.10 Visie op duurzame energie

Algemeen

Duurzame energie is met een opmars bezig. De gemeenten Dantumadiel en Kollumerland c.a. onderschrijven beide het belang van duurzame energiewinning. Gemeente Kollumerland c.a. heeft een ambitieuze energievisie opgesteld. In die visie wordt gestreefd naar het gebruik van enkel duurzame energie binnen de gemeente op langere termijn.

Windenergie

Windenergie kan een onderdeel van de duurzaam opgewekte energie vormen. De gemeente Kollumerland c.a. staat open voor reële plannen voor het opwekken van windenergie binnen de gemeente. De initiatiefnemers dienen zelf te zorgen voor een haalbaar, realistisch plan met voldoende draagvlak.

Dantumadiel staat in beginsel positief tegenover dergelijke initiatieven. Vooral nog wil de gemeente Dantumadiel het provinciaal beleid met betrekking tot windenergie (herziening van Windstreek 2000) afwachten voordat er locaties voor windturbines worden aangewezen. Tot die tijd worden geen aanvragen met betrekking tot het oprichten van windturbines in behandeling genomen.

Biogas

Het wordt op steeds meer kleinschalige manieren mogelijk om duurzame energie op te wekken. Voor agrariërs wordt het mogelijk om door middel van een mestvergistingsinstallatie op bedrijfsniveau energie te produceren. De energie kan worden gebruikt in het eigen bedrijf of worden gele-

verd aan een netwerk. Een dergelijke manier van energieopwekking past ook binnen het streven naar een duurzame energievoorziening.

In de buurt van Grijskerk, over de grens met de provincie Groningen, komt een zogeheten 'hub' naar een biogasleiding. Wanneer de kans zich aandient kan het netwerk worden doorgetrokken waardoor ook voor enkele agrariërs in de gemeente Kollumerland c.a. de mogelijkheid ontstaat om biogas te leveren vanuit een door hen te exploiteren mestvergistingsinstallatie.

Ook zonder de aanwezigheid van een dergelijk netwerk staan de gemeenten de ontwikkeling van mestvergistingsinstallaties toe, mits aan een aantal relevante voorwaarden wordt voldaan.

Vertaling naar planologisch beleid voor mestvergisting

Mestvergisting is zonder meer toegestaan bij agrarische bedrijven voor zover deze bedrijven zelf geheel kunnen voorzien in de aanvoer van mest en een covergistingsproduct (zoals maïs). Een dergelijke (neven)activiteit wordt beschouwd als een reguliere agrarische activiteit.

Voor het realiseren van installaties die in meerdere mate op basis van mest en andere grondstoffen afkomstig van andere bedrijven draaien, geldt dat hiervoor een omgevingsvergunning moet worden verleend. Daarbij zullen in ieder geval de volgende aspecten worden betrokken:

- de geschiktheid van de ontsluitingswegen voor zwaar transport;
- de toename van het verkeer;

- de mate waarin dit initiatief gezamenlijk door bedrijven die in elkaars omgeving zitten, wordt uitgevoerd;
Voor alle mestvergistingsinstallaties geldt dat zij landschappelijk moeten worden ingepast.

Andere vormen van duurzame energie

Binnen de gemeenten is het beleid gericht op het bevorderen van de duurzame energieopwekking. Buiten de hiervoor genoemde vormen staan de gemeenten in beginsel dan ook positief tegenover andere vormen. Gedacht kan worden aan stroom- en warmteopwekking door middel van zonne-energie. In z'n algemeenheid geldt dat ze toelaatbaar worden geacht indien deze in het landschap passen en aan de milieuregelgeving kan worden voldaan.

5.11 Visie op infrastructuur

De gemeenten streven naar het in stand houden van de huidige infrastructuur en naar verbeteringen die de verkeersveiligheid dienen. Met uitzondering van de belangrijke ingreep die de Centrale As is, worden er voor de komende jaren geen belangrijke aanpassingen verwacht.

Landbouwontsluitingswegen

Er doen zich ontwikkelingen voor in de agrarische sector die van invloed kunnen zijn op de kwaliteit van de infrastructuur:

- voertuigen en werktuigen worden steeds groter en zwaarder
- hoewel het aantal agrarische bedrijven afneemt, lijkt het vrachtverkeer van en naar agrarische bedrijven toe te nemen; bovendien wordt met steeds grotere voertuigen gereden.

Het blijkt dat de breedte en de fundering van vooral de landbouwontsluitingswegen weliswaar aan de norm voldoen, maar deze norm lijkt door de tijd wat achterhaald. Er is vaker onderhoud nodig omdat bochten en randen van wegen eerder kapot worden gereden. Ook vindt eerder scheurvorming plaats als gevolg van een fundering die niet altijd op het zware en relatief intensieve vrachtverkeer is berekend. In de zandgebieden zijn de gevolgen minder groot dan in de gebieden met een klei- en/of venige ondergrond.

Vooralsnog ziet het er niet naar uit dat de overheid in het algemeen en gemeenten in het bijzonder, zich grote investeringen kunnen veroorloven die de landbouwontsluitingswegen op een hoger plan brengen. Dit heeft als belangrijke consequentie dat onderhoudsbudgetten relatief hoog moeten blijven. Bovendien moet bij de ontwikkeling van agrarische bedrijven goed worden bezien of een locatie wel zo geschikt is voor het voortzetten of het nieuw opzetten van een agrarisch bedrijf. De wens tot uitbreiding van een bedrijf op de bestaande locatie kan er dan ook toe leiden dat de gemeente Dantumadiel of Kollumerland c.a. samen met de betrokken ondernemer moet bezien of verhuizing naar een betere plek niet verstandiger is.

Kleine aanpassingen

Met het oog op het verbeteren van de verkeersveiligheid zijn in beide gemeenten in de loop van de tijd diverse aanpassingen aan de infrastructuur verricht. Iedereen kent bijvoorbeeld de verschillende rotondes. Dat heeft ertoe geleid dat het jaarlijks aantal verkeersslachtoffers is afge-

nomen. Waar dit wenselijk is, zullen de gemeenten dit beleid verder voortzetten.

Een andere geplande aanpassing betreft de “knip” in de Trekweg tussen de Lauwersmeerweg en de Rijksweg ten oosten van Buitenpost. Deze knip - die leidt tot een afsluiting voor doorgaand gemotoriseerd verkeer - kan ervoor zorgen dat het doorgaande verkeer tussen Dokkum en de Rijksweg ten oosten van Buitenpost voortaan via de Lauwersmeerweg rijdt. Het besluit over de exacte plaatsing van de “knip” zal buiten deze structuurvisie in het kader van een apart verkeersbesluit worden genomen.

Ontsluiting bedrijventerrein Harm Smidswai

Bij het bedrijventerrein aan de Harm Smidswai in Kollumerzwaag wordt de infrastructuur ook aangepast. Het idee is om aan de voorkant van het dorp een nieuwe weg aan te leggen naar het bedrijventerrein. De aanleg van deze weg maakt het mogelijk om in de toekomst nog een geringe uitbreiding van het terrein te realiseren. De omvang (ca 1.3 ha.) is afhankelijk van de behoefte van bedrijven en deze laatste fase vormt de afronding van het bedrijventerrein in Kollumerzwaag.

Centrale As

De aanleg van de Centrale As tussen Nijega en Dokkum is de grootste infrastructurele ontwikkeling van noordoost Fryslân de komende jaren. De weg is een verbetering voor de leefbaarheid in de dorpen en betekent een impuls voor de economie in noordoost Fryslân. De aanleg van deze nieuwe verbinding heeft invloed op het landschap en de dor-

pen. De weg zal als nieuw element in het landschap een eigen omgeving creëren. Rond de Centrale As is een gebiedsontwikkelingszone van 7000 hectare aanwezig. In deze zone wordt ingezet op een verbetering van de omgeving en het leefklimaat voor de dorpen die door de Centrale As worden doorkruist.

Wat de gevolgen van de Centrale As zullen zijn is nog niet volledig te overzien, naar alle waarschijnlijkheid zal de Centrale As een zuigende werking hebben op omliggende wegen. Daarnaast vindt tegelijkertijd met de ontwikkeling van de Centrale As de afwaardering van de Haedwei plaats.

De gebiedsontwikkelingszone vormt een “hoogdynamische” zone rond de Centrale As met bedrijfsterreinen. Ook biedt de zone de mogelijkheid nieuwe fiets- en wandelpaden te realiseren die vanuit deze zone naar het omliggende landschap en naar natuurgebieden leiden. Hier wil de gemeente Dantumadiel op inzetten. Wanneer nieuwe ontwikkelingen natuurgebieden, bijvoorbeeld EHS en weidevogelgebied, doorkruisen moet rekening worden gehouden met ecologische waarden. Natuur blijft de primaire functie.

Rondweg Kollum

Eerder is de discussie gevoerd of het wenselijk is om een rondweg aan de oostzijde van Kollum aan te leggen met het oog op een verbetering van de ontsluiting van de hier aanwezige en mogelijk nog toekomstige bedrijventerreinen. Omdat de discussie sterk samenhangt met de discussie over de noodzaak tot uitbreiding van de bedrijventerreinen, wordt hierover nu geen positie gekozen. Een besluit zal in het kader van de ontwikkeling

van de bedrijvigheid bij Kollum worden genomen en valt buiten het bestek van deze structuurvisie.

5.12 Begrensde ontwikkelingen

Op de bij deze structuurvisie horende visiekaart zijn de ontwikkelingsgebieden aangegeven. Hieronder wordt het beleid dat de gemeenten voeren voor deze gebieden nader toegelicht.

Landbouwgebied

Beide gemeenten maken geen onderscheid in de gebieden waar de landbouw zich kan ontwikkelen. Dit betekent dat de agrarische bedrijven niet worden geconfronteerd met specifieke beperking of mogelijkheden die aan een begrensd gebied zijn gekoppeld.

In het "Begrensd natuurgebied" liggen agrarische gronden die naast een landbouwfunctie tevens natuurwaarde hebben. In het kader van het Natuurbeheerplan 2009 van provincie Fryslân zijn hier mogelijkheden voor het uitvoeren van beheerpakketten.

Besloten verwevingsgebied landbouw en landschap

Een belangrijk deel van het buitengebied valt in het Nationaal Landschap Noardlike Fryske Wâlden. Dit Nationale Landschap is aangewezen vanwege de kwaliteit en de uniciteit van de kenmerkende landschappelijke structuren. Nergens in Nederland komt een strokenverkaveling met deze dichtheid aan singels nog zo gaaf voor als hier in dit Nationale Landschap. Landschapsarchitectenbureau Bosch Slabbers heeft in de landschapsvisie Boer & Landschap de verweving tussen landbouw en landschap in de Noardlike Fryske Wâlden onderzocht en aanbevelingen ge-

daan voor het omgaan met het landschap in de toekomst. De voorstellen uit de visie zullen bij het opstellen van het bestemmingsplan buitengebied worden betrokken.

Om het landschap te behouden en te ontwikkelen zijn economische dragers noodzakelijk. Een vitale landbouw betekent daarom ook een vitaal landschap. In de verwevingsgebieden blijft landbouw daarom een belangrijke functie. Van belang is echter dat de landbouw zich ook voegt in het landschap en bij voorkeur bijdraagt aan een verder behoud en doorontwikkeling van de landschappelijke kwaliteit.

Dit kan betekenen dat bepaalde houtsingels en / of houtwallen als landschapselement in het bestemmingsplan buitengebied worden opgenomen. De landschapskaart bij deze structuurvisie is een inventarisatie van landschapsstructuren en landschapselementen. De kaart biedt aanknopingspunten voor een eventuele vertaling van landschapselementen naar het bestemmingsplan.

Extensivering landbouw

Op sommige plekken binnen de gemeenten heeft de landbouw als hoofd-functie weinig potentie. Dit zijn gebieden in de directe omgeving van met name de grotere dorpen en waar veel wordt gewoond in het buitengebied en de druk van andere functies als recreatief medegebruik wordt gevoeld. Deze gebieden vormen vaak een direct uitloopgebied van de dorpen. In deze gebieden ligt de nadruk op kleinschalige landbouw (hobbyboeren, paardenweides), waar recreatief medegebruik op een logische manier in is verweven. Inplaatsing van nieuwe agrarische bedrijven of

het ontwikkelen van intensieve vormen van veehouderij worden in deze gebieden niet toegestaan.

Nationaal landschap Noardlike Fryske Wâlden

De Noardlike Fryske Wâlden is een van de twintig Nationale Landschappen in Nederland. De status van Nationaal Landschap leidt niet tot ruimtelijke consequenties. De status houdt in dat de rijks- en provinciale overheid extra aandacht geven aan deze gebieden en dat er extra financiële middelen kunnen worden vrijgemaakt. Met deze middelen kunnen de zogenoemde kernkwaliteiten worden behouden en versterkt, en kunnen de gebieden nog aantrekkelijker worden gemaakt voor recreatie.

Begrensd (agrarisch) natuurbeheergebied

Door de provincie Fryslân is in 2009 het Natuurbeheerplan vastgesteld. In dit natuurbeheerplan zijn gronden aangewezen voor agrarisch natuurbeheer, met verschillende doelstellingen. De gemeenten nemen deze natuurbeheergebieden integraal over in haar structuurvisie.

In de als natuurbeheergebied aangewezen gebieden stimuleren de gemeenten vormen van agrarisch natuurbeheer, herstel van landschappelijke elementen, de aanleg van natuurvriendelijke oevers en de ontwikkeling van slootvegetaties.

Ecologische hoofdstructuur

De ambitie van het Rijk en de provincie is om een samenhangend stelsel van natuurgebieden te ontwikkelen. Ecologische verbindingzones vormen vaak de ontbrekende schakels tussen deze natuurgebieden. Het

gehele stelsel aan natuurgebieden en verbindingzones vormt de Ecologische Hoofdstructuur.

In de Ecologische Hoofdstructuur staat het bieden en benutten van kansen voor de ontwikkeling van (nieuwe) natuur centraal naast het beheeren, behouden en verder ontwikkelen van de bestaande ecologische waarden.

Ecologische verbindingzone

Door het plangebied loopt een natte ecologische zone die de Grutte Wieken met de Lauwersmar verbindt. Vanaf deze zone, tussen Feanwâlden en De Westereen, loopt een ecologische zone langs de Kûkhersterfeart naar het Burgumermar.

Stedelijke ontwikkeling

Vanuit bestaand beleid zijn enkele locaties in het buitengebied van de gemeenten aangewezen voor andere (stedelijke) functies. Daarbij gaat het om al vastliggende woningbouwontwikkelingen of de ontwikkeling van bedrijventerrein, zoals woningbouw aan de oostzijde van De Westereen, Tochmalaan ten noordwesten van Kollum⁸, 'landgoedwonen' nabij Rinsumageest (niet op de kaart aangeduid), tussengebied Kollum-Buitenpost en het bedrijventerrein Feanwâlden Oost. In het kader van deze structuurvisie worden alleen de betreffende gebieden aangeduid vanwe-

---

⁸ De Raad van State heeft het bestemmingsplan Tochmalaan vernietigd, waardoor woningbouw op deze locatie vooralsnog geen doorgang kan vinden.

ge hun ruimtelijke claim op het buitengebied, maar er worden geen nieuwe beleidsuitspraken gedaan.

Tussengebied Kollum - Buitenpost

In nauwe samenwerking tussen de gemeenten Achtkarspelen en Kollumerland c.a. zal een visie worden ontwikkeld op het gebied tussen de kernen Kollum en Buitenpost. Deze visie zal zich uitspreken over de mogelijkheden, onmogelijkheden en kansen voor dit tussengebied op het terrein van wonen, voorzieningen, recreatie, natuur en landschap et cetera. Daarbij zullen alle relevante ideeën en initiatieven worden betrokken. De visie verkeert op dit moment in de onderzoeksfase. Ook de besluitvorming over een eventuele rondweg bij Kollum zal betrokken worden bij de besprekingen over het tussengebied Kollum-Buitenpost.

In deze structuurvisie is het gebied aangeduid, maar worden geen uitspraken gedaan over de verdere invulling van het tussengebied.

Gebiedontwikkelingszone Centrale As

In de gebiedsontwikkelingszone Centrale As zal de omgeving worden opgeknapt en het werk- en leefklimaat worden verbeterd. In een integraal proces met eigenaren, gebruikers en bewoners wordt een inrichtingsplan gemaakt waarin de kansen en de ontwikkelingen op het gebied van landschap, landbouw, leefbaarheid en recreatie, verkeer en natuur worden verwoord en verbeeld.

Centrale As

Het betreft hier het tracé van de Centrale As waarvoor inmiddels een provinciaal inpassingsplan in procedure is gebracht en door Provinciale Staten van Fryslân op 23 juni 2010 is vastgesteld.

Recreatieontwikkelingsgebied

De recreatieontwikkelingsgebieden liggen binnen het verwevingsgebied landbouw en landschap. Dat betekent dat bij de eventuele ontwikkeling van dag- en verblijfsrecreatie bijzondere aandacht geschonken dient te worden aan de landschappelijke inpassing van de functies.

Te ontwikkelen vaarverbinding

De gemeente Dantumadiel heeft de ambitie om een vaarverbinding te creëren tussen de Grote Wielen en de Swemmer bij De Falom. Daarmee kan de vaarrecreatie nog verder worden ontwikkeld richting Leeuwarden. De vaarverbinding ligt min of meer op dezelfde lijn als de provinciale ecologische verbindingzone. De realisatie van de vaarverbinding biedt, door allerlei ingrepen aan oevers, bouwwerken en hoofdwatergangen kansen voor een natuurvriendelijke inrichting die de ecologische verbindingzone ondersteunt. In Kollumerland c.a. zal de ontwikkeling van Kollum tot watersportdorp een bijdrage kunnen leveren aan de vaarverbinding tussen Lauwersmeergebied en het Kolonelsdiep.

Ontwikkeling vaarrecreatie

Kollum en Westergeest liggen aan doorgaande vaarroutes. De vaarrecreatie speelt een belangrijke rol in beide dorpen. De ambitie is om de vaarrecreatie en aan de watersport verbonden functies, zoals een watersportcamping of botenverhuur uit te bouwen. Dit kan de positie van beide dorpen als watersportdorp versterken en de lokale economie stimuleren.

Ontwikkeling extensieve recreatie

Binnen de gemeenten Dantumadiel en Kollumerland c.a. zijn op verschillende plekken diverse ingrediënten aanwezig om deze locaties verder uit te bouwen als plekken voor extensieve recreatie. Het archeologisch monument en voormalig klooster Klaarkamp bij Rinsumageast heeft toeristisch-recreatieve aantrekkingskracht. In Veenklooster zijn potenties om met de aanwezige cultuurhistorische waarden zoals Fogelsanghstate en het landbouwmuseum extensieve vormen van recreatie verder te ontwikkelen.

Uit te bouwen dagrecreatief knooppunt

Met Sanjesfertier, 't Düke-Lûk en het Eeltsjemar zijn er drie locaties die een bovenlokale betekenis hebben voor dagrecreatie. Initiatiefnemers worden uitgenodigd om de kwaliteit en het aanbod op deze plekken verder uit te bouwen tot dagrecreatief knooppunt.

Zoeklocaties duurzame energie

Vormen van meer duurzame energiewinning hebben de toekomst. Op dit moment vinden allerlei experimenten met energiewinning uit biovergisting en zelfs algen plaats.

In de buurt van Grijpskerk, over de grens met de provincie Groningen, komt mogelijk een zogeheten 'hub' naar een biogasleiding. Wanneer de kans zich aandient om het netwerk door te trekken richting het westen zou dat meer mogelijkheden bieden voor ontwikkelingen van duurzame energieterreinen, bijvoorbeeld voor een mestvergistingsinstallatie in het oosten van de gemeente Kollumerland c.a.

In de gemeente Dantumadiel biedt het terrein 'Pottenbakkersbrug' mogelijkheden te worden omgevormd naar "energieterrein".

Bijlage - Richtlijnen voor nieuwe ontwikkelingen

Inhoudsopgave

Richtlijnen voor nieuwe ontwikkelingen	B-3
Schaalvergroting agrarisch erf: nieuwe stal of loods	B-5
Schaalvergroting agrarisch erf: mestsilos	B-7
Schaalvergroting agrarisch erf: voersilo's	B-9
Schaalvergroting agrarisch erf: sleufsilo's, mestplaten en mestbassins	B-11
Functieverandering agrarisch erf: niet-agrarische bedrijvigheid	B-13
Functieverandering agrarisch erf: wonen (ruimte voor ruimteregeling)	B-15
Functieverandering agrarisch erf: wonen in vrijkomende agrarische bebouwing	B-17
Nevenfunctie agrarisch erf of woonerf: paardenhouderijen	B-19
Nevenfunctie agrarisch erf of woonerf: kleinschalig kamperen	B-21
Nevenfunctie agrarisch erf: mestvergistingsinstallatie	B-23
Vervangende nieuwbouw	B-25
Verblijfsrecreatie	B-27
Uitbreiding van bedrijven in de commerciële zone	B-29

Richtlijnen voor nieuwe ontwikkelingen

Inleiding

In de structuurvisie voor het buitengebied worden verschillende ontwikkelingen mogelijk gemaakt. De intentie van de gemeenten is om niet te beperkend te zijn in de ontwikkelingen die plaats kunnen vinden in het buitengebied, maar wel sterk te sturen op de wijze waarop deze ontwikkelingen een plek krijgen in het landschap.

Daarbij staat het behouden en versterken van de ruimtelijke kwaliteit voorop.

De meeste ontwikkelingen in het buitengebied hangen samen met de veranderingen rond het agrarisch bedrijf, zoals schaalvergroting, de groei van nevenactiviteiten en soms zelfs verandering van functie. Deze ontwikkelingen hebben impact op de uitstraling en de opzet van het agrarisch erf en daarmee op het buitengebied. In het vervolg van deze structuurvisie wordt daarom ingegaan op de meest te verwachten veranderingen in het buitengebied en de wijze waarop de gemeenten, met het oog op de ruimtelijke kwaliteit, willen dat deze veranderingen gestalte krijgen in het buitengebied.

Richtlijnen

In dit hoofdstuk worden daarom voor de meest voorkomende ontwikkelingen richtlijnen gegeven om de kwaliteit van het buitengebied nog verder te vergroten. Deze kwaliteitsrichtlijnen dienen voorafgaande aan de aanvraag als inspiratiebron, maar worden achteraf (na het indienen van een aanvraag) als toetsingskader gebruikt. Deze richtlijnen staan naast de gemeentelijke welstandsnota en kunnen als aanvullend toetsingskader worden beschouwd.

In het buitengebied van de gemeenten zitten landschappelijke verschillen, waarbij vooral het contrast tussen het besloten woudenlandschap en de open gebieden van het terpen-, mieden- en polderlandschap van belang is. De opzet van de erven en de landschappelijke verschijningsvorm zijn dermate anders, dat dat verschil ook in de richtlijnen voor nieuwe ontwikkelingen doorvertaald is.

Tussen de open gebieden wordt geen onderscheid gemaakt. De erven binnen deze gebieden zijn in grote mate vergelijkbaar.

Ontwikkelingen

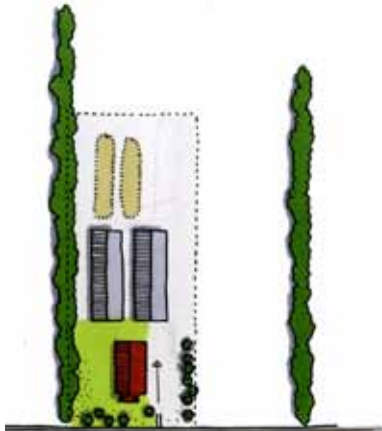
Niet alle veranderingen in het buitengebied kunnen worden voorzien. In dit hoofdstuk komen de meest voorkomende en verwachte ontwikkelingen aan bod. Daarbij gaat het om:

- schaalvergroting agrarisch erf: nieuwe stal of loods;
- schaalvergroting agrarisch erf: mestsilos;
- schaalvergroting agrarisch erf: voersilos;
- schaalvergroting agrarisch erf: sleufsilos;
- functieverandering agrarisch erf: niet-agrarische bedrijvigheid;
- functieverandering agrarisch erf: wonen (ruimte-voor-ruimteregeling);
- functieverandering agrarisch erf: wonen in vrijkomende agrarische bebouwing;
- nevenactiviteit agrarisch erf: paardenhouderijen;
- nevenactiviteit agrarisch erf: kleinschalig kamperen;
- nevenactiviteit agrarisch erf: mestvergistingsinstallatie;
- vervangende nieuwbouw;
- verblijfsrecreatie;
- uitbreiding van bedrijven in de commerciële zone.

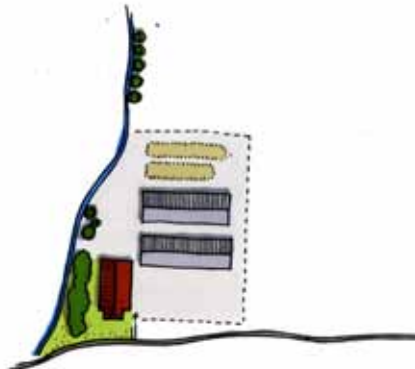
Besloten landschap

Open landschap

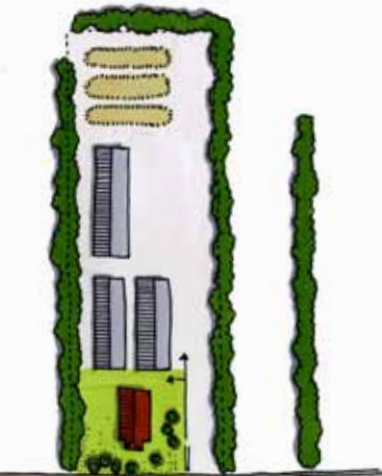
Principes

Bestaande situatie

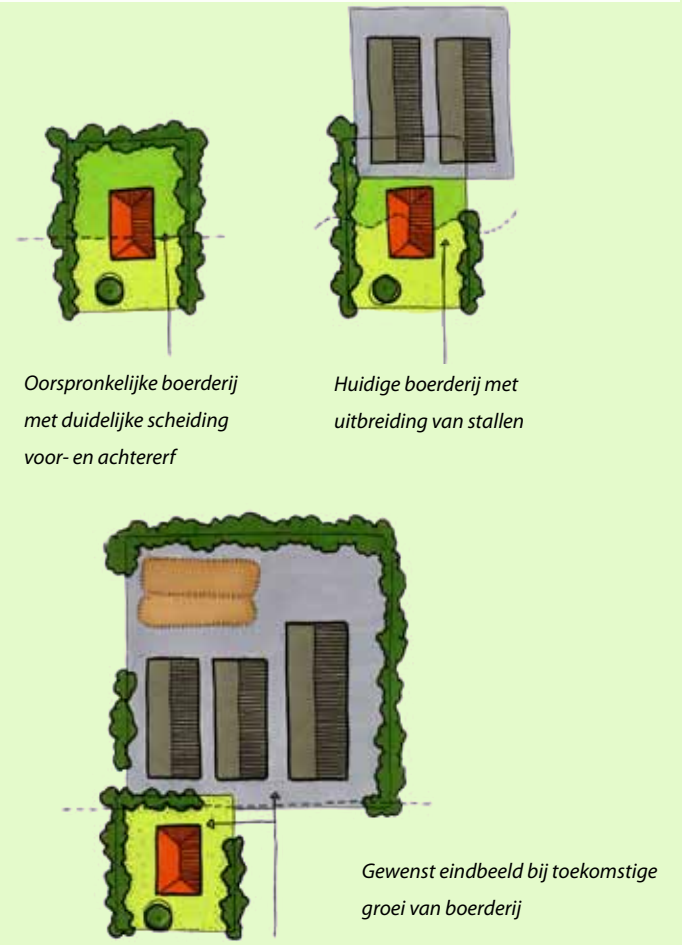
Bestaande situatie

Gewenste situatie na bouw nieuwe stal

Gewenste situatie na bouw nieuwe stal

Oorspronkelijke boerderij met duidelijke scheiding voor- en achtererf

Huidige boerderij met uitbreiding van stallen

Gewenst eindbeeld bij toekomstige groei van boerderij

Referentiebeelden stallen

Schaalvergroting agrarisch erf: nieuwe stal of loods

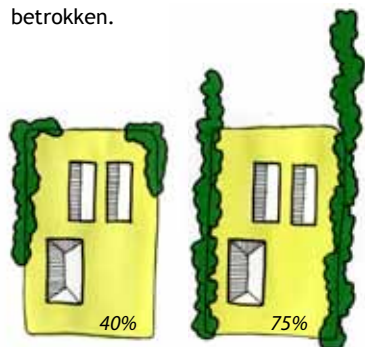
Karakteristiek

Stallen en loodsen horen bij het boerenbedrijf. Om een gezonde bedrijfsvoering te kunnen houden, zijn (steeds) grotere stallen en schuren gewenst. Daarbij kan het gaan om het toevoegen van nieuwe, grote stallen of het vergroten van de bestaande.

Op dit moment is te zien dat veel boerenbedrijven in de gemeente meerdere stallen bij hun boerderij hebben gebouwd. Deze schaalvergroting is vooral ten koste gegaan van de erfbeplanting rond de oorspronkelijke boerderij. Bovendien is de oorspronkelijke tweedeling van het erf tussen woondeel en werkgedeelte vertroebeld geraakt.

Aandachtspunten

De groei van het boeren erf zal de komende jaren doorzetten. Belangrijk aandachtspunt is daarbij hoe deze nieuwe, grote erven in het landschap worden ingepast zonder daarbij de landschappelijke kwaliteiten te schaden. De gemeente realiseert zich dat de locatie en positie van nieuwe stallen ook mede wordt bepaald door het efficiënt kunnen uitvoeren van de bedrijfsvoering. Daarom zullen in de afweging voor de geschikte positionering op het erf zowel de landschappelijke aspecten als aspecten vanuit de bedrijfsvoering worden betrokken.

Perceelsbeplanting

Algemene richtlijnen

Inpassing en situering:

- Naarmate de stal of loods groter is, is een groter erf rondom gewenst.
- Vasthouden aan de bestaande hiërarchie op het erf (hoofdgebouw met bijgebouwen).
- Stallen of loodsen liggen ten minste 10 meter achter de voorgevelrooilijn van het hoofdgebouw (de bestaande boerderij).
- Streven naar een ruimtelijke scheiding tussen woonerf en bedrijfserf en versterking van beide erven.
- Vormgeven van goede overgangen van het erf naar de omgeving middels streekeigen erfbeplantingen (zie de landschappelijke karakteristiek).

Bebouwing:

- De nieuwe bebouwing is eenvoudig en rechthoekig van vorm.
- De nieuwe bebouwing is voorzien van een kap, waarbij de kapvorm aansluit bij de bestaande bebouwing.
- De nieuwe bebouwing heeft een (visueel) lage gootlijn richting het landschap (daadwerkelijk lage goot of dakoverstek) of is door beplanting aan het zicht onttrokken.

Overig:

- Er wordt een goed en gedetailleerd erfinrichtingsplan gevraagd.
- Eventuele extra waterberging in de vorm van verbrede sloten of nieuwe sloten passend in de verkavelingsrichting.
- Lichtuitstraling van de stallen of loodsen wordt zoveel mogelijk beperkt door gebruik te maken van objectgerichte verlichting en afsluitbare schermen voor (half)open windgaaswanden.
- Aanpassingen van het erf door nieuwbouw en gewijzigde erfopzet mogen niet leiden tot verrommeling van het erf. Onder verrommeling van het erf wordt verstaan een onduidelijke erforganisatie, waarbij hiërarchie op het erf ontbreekt en/of het ontbreken van een zichtbaar onderscheid tussen erf en omgeving.

Richtlijnen voor besloten landschap (woudenlandschap)

- Vasthouden aan de langgerekte opzet van het erf.
- Beplanting in ieder geval aan de lange (opstreckende) zijden van het erf; 75% van de erfgrenzen beplant.
- Bij voorkeur beplanting samen laten vallen met houtwallen of elzensingels langs perceelsgrenzen.
- Kleur- en materiaalgebruik in gedekte tinten en matte afwerking passend in omringende landschap.

Richtlijnen voor open landschap (terpenlandschap, miedenlandschap, polderlandschap)

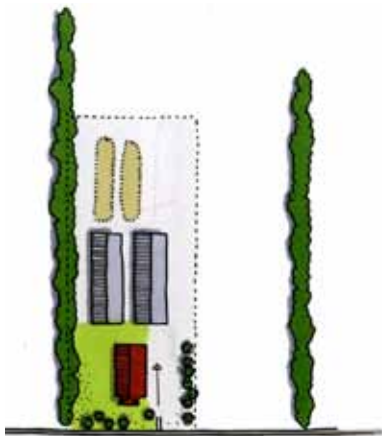
- Bij vergroting of verandering van het erf, rekening houden met de oorspronkelijke opzet van het erf (grillig, rechthoekig) en de richting van het landschap.
- Beplanting in ieder geval aan 2 zijden, waarvan 2 hoeken, 40% van de perceelsgrenzen beplant.
- Kloeke beplanting: bomen met onderbegroeiing van heesters.
- Kleur van nieuwe bebouwing in donkere, aarden tinten; materiaal in matte afwerking, opgaand in silhouet van het erf en in het landschap.

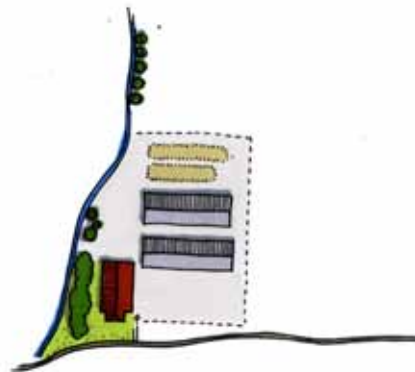
Besloten landschap

Open landschap

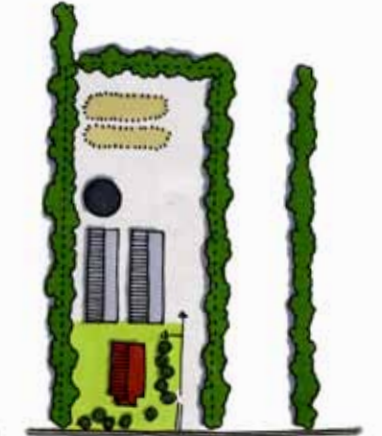
Principes

Bestaande situatie

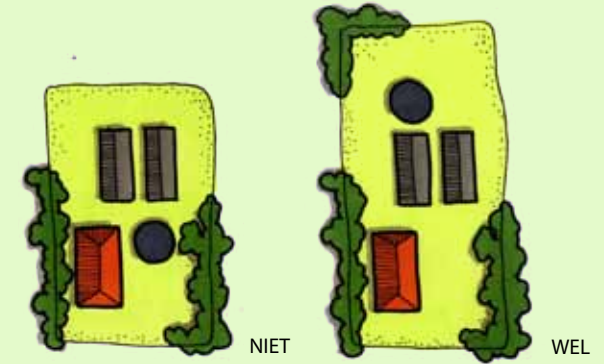
Bestaande situatie

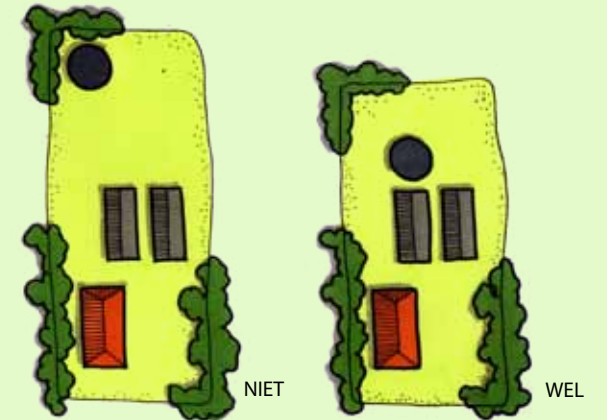
Gewenste situatie na bouw mestilo

Gewenste situatie na bouw mestilo

Geen mestilo's voor de achtergevelrooilijn van het hoofdgebouw

Streven naar een zo compact mogelijk erf.

NIET

Mestsilo in lichte (geen gedekte) kleurstelling

WEL

Mestsilo in gedekte kleurstelling

Schaalvergroting agrarisch erf: mestlo's

Karakteristiek

Silo's zijn onderdeel van een moderne agrarische bedrijfsvoering. Mestlo's komen steeds vaker voor bij de hedendaagse boerderij. Door hun omvang en hoogte zijn ze beeldbepalend in het hedendaagse landschap.

Aandachtspunten

Door hun omvang en grootte hebben mestlo's een sterke ruimtelijke impact. Om met de komst van de silo een meerwaarde te kunnen genereren voor het landschap is versterking van de erfinrichting en de erfbeplanting een belangrijk speerpunt.

Algemene richtlijnen

Inpassing en situering:

- De silo's worden niet direct in het zicht van de openbare weg gesitueerd.
- De silo's liggen achter de achtergevelrooilijn van het oorspronkelijke hoofdgebouw.
- De silo's bij voorkeur plaatsen op het bestaande erf.
- Bij de positionering van de silo's wordt aansluiting gezocht bij de ligging van de overige bebouwing op het erf.
- Waar mogelijk clusteren van silo's, zowel op het erf als daarbuiten, tenzij wordt aangetoond dat dit om bedrijfstechnische redenen niet mogelijk is. In dat geval wordt gezocht naar een passend alternatief.
- Streven naar een zo compact mogelijke erfopzet.
- Vormgeven van goede overgangen van het erf naar de omgeving middels streekeigen erfbeplantingen (zie de landschappelijke karakteristiek).

Bebouwing:

- De hoogte van de silo is bij voorkeur lager dan de hoogte van het hoofdgebouw en bedraagt maximaal 5 m (exclusief afdekking).
- Kleur- en materiaalgebruik is afgestemd op de omgeving (gedekte kleuren).

Overig:

- Een goed en gedetailleerd inrichtingsplan is vereist.
- Aanpassingen van het erf door nieuwbouw en gewijzigde erfopzet mogen niet leiden tot verrommeling van het erf. Onder verrommeling van het erf wordt verstaan een onduidelijke erforganisatie, waarbij hiërarchie op het erf ontbreekt en/of het ontbreken van een zichtbaar onderscheid tussen erf en omgeving.

Richtlijnen voor besloten landschap (woudenlandschap)

- Vasthouden aan de langgerekte opzet van het erf in het geval het erf vergroot moet worden.
- Beplanting in ieder geval aan de lange (opstreckende) zijden van het erf; 75% van de erf grenzen beplant.
- Bij voorkeur beplanting samen laten vallen met houtwallen of elzensingels langs perceelsgrenzen.

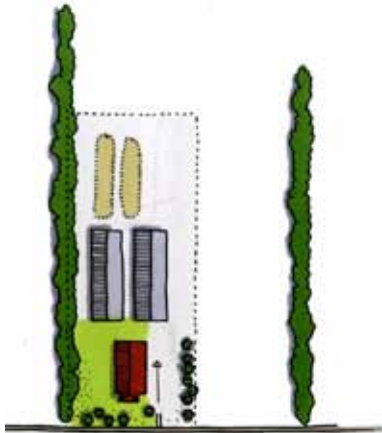
Richtlijnen voor open landschap (terpenlandschap, miedenlandschap, polderlandschap)

- Bij vergroting of verandering van het erf, rekening houden met de oorspronkelijke opzet van het erf (grillig, rechthoekig) en de richting van het landschap.
- Beplanting in ieder geval aan 2 zijden, waarvan 2 hoeken, 40% van de perceelsgrenzen beplant.
- Kloeke beplanting: bomen met onderbegroeiing van heesters.

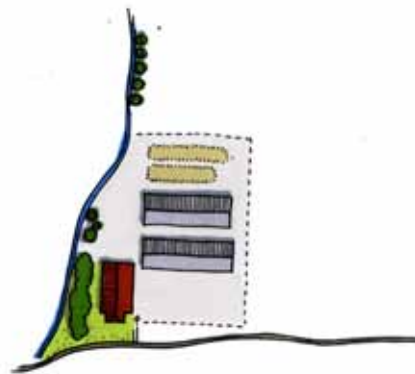
Besloten landschap

Open landschap

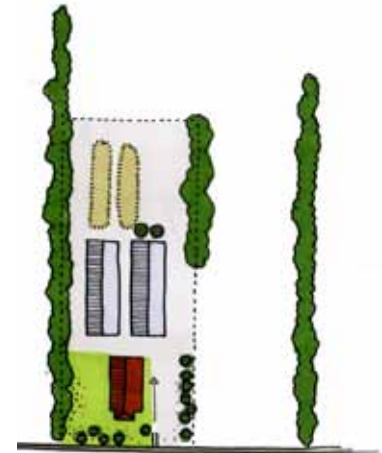
Principes

Bestaande situatie

Bestaande situatie

Gewenste situatie na bouw voersilo

Gewenste situatie na bouw voersilo

NIET

Geen voersilo's voor de achtergevelrooilijn van het hoofdgebouw

WEL

NIET

Waar mogelijk clusteren van voersilo's

WEL

Bij voorkeur clustering van silo's

Silo's met erfplanting afschermen

Bij voorkeur gedekt kleurgebruik van silo's

Schaalvergroting agrarisch erf: voersilo's

Karakteristiek

Voersilo's zijn niet weg te denken bij de hedendaagse boerderij. Op de meeste erven is inmiddels meer dan 1 voersilo aanwezig.

Aandachtspunten

Voersilo's bepalen voor een belangrijk deel het silhouet van een agrarisch erf. De positionering en clustering van silo's op het erf is een belangrijk aandachtspunt.

Algemene richtlijnen

Inpassing en situering:

- De silo's worden niet direct in het zicht van de openbare weg gesitueerd.
- De silo's liggen achter de achtergevelrooilijn van het oorspronkelijke hoofdgebouw.
- De silo's bij voorkeur plaatsen op het bestaande erf.
- Bij de positionering van de silo's wordt aansluiting gezocht bij de ligging van de overige bebouwing op het erf.
- Waar mogelijk clusteren van silo's, tenzij wordt aangetoond dat dit om bedrijfstechnische redenen niet mogelijk is. In dat geval wordt gezocht naar een passend alternatief.
- Vormgeven van goede overgangen van het erf naar de omgeving middels streekeigen erfbeplantingen (zie de landschappelijke karakteristiek).

Bebouwing:

- De hoogte van de silo is bij voorkeur lager dan de hoogte van het hoofdgebouw.
- Kleur- en materiaalgebruik is afgestemd op de omgeving (gedekte kleuren).

Overig:

- Aanpassingen van het erf door nieuwbouw en gewijzigde erfopzet mogen niet leiden tot verrommeling van het erf. Onder verrommeling van het erf wordt verstaan een onduidelijke erforganisatie, waarbij hiërarchie op het erf ontbreekt en/of het ontbreken van een zichtbaar onderscheid tussen erf en omgeving.

Richtlijnen voor besloten landschap (woudenlandschap)

- Vasthouden aan de langgerekte opzet van het erf in het geval het erf vergroot moet worden.
- Beplanting in ieder geval aan de lange (opstreekende) zijden van het erf; 75% van de erfgrenzen beplant.
- Bij voorkeur beplanting samen laten vallen met houtwallen of elzensingels langs perceelsgrenzen.

Richtlijnen voor open landschap (terpenlandschap, miedenlandschap, polderlandschap)

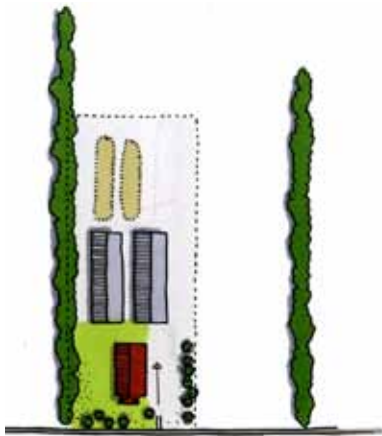
- Bij vergroting of verandering van het erf, rekening houden met de oorspronkelijke opzet van het erf (grillig, rechthoekig) en de richting van het landschap.
- Beplanting in ieder geval aan 2 zijden, waarvan 2 hoeken, 40% van de perceelsgrenzen beplant.
- Kloeke beplanting: bomen met onderbegroeiing van heesters.

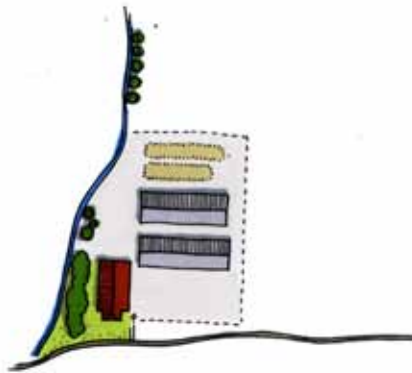
Besloten landschap

Open landschap

Principes

Bestaande situatie

Bestaande situatie

Gewenste situatie na komst sleufsilo

Gewenste situatie na komst sleufsilo

Sleufsilo NIET kaal aan de rand van het erf

Sleufsilo inpassen met erfbeplanting

Sleufsilo inpassen met lage grondwal

NIET

Sleufsilo's op het voorerf

WEL

Sleufsilo's op het achtererf

Schaalvergroting agrarisch erf: sleufsilos, mestplaten en mestbassins

Karakteristiek

Silos zijn onderdeel van een moderne agrarische bedrijfsvoering. Sleufsilos vragen veel ruimte op het erf. Meestal liggen ze aan de rand. Hun ruimtelijke impact is vanwege de hoogte gering. Als in de richtlijnen over sleufsilos wordt gesproken worden daarmee ook mestplaten, mestbassins en mestzakken bedoeld.

Aandachtspunten

Door de ligging aan de rand van het erf, springen sleufsilos (en met name de opslag zelf) in beeld als de landschappelijke inpassing van het erf onvoldoende is.

Algemene richtlijnen

Inpassing en situering:

- De silos worden niet direct in het zicht van de openbare weg gesitueerd.
- De silos liggen achter de achtergevelrooilijn van het oorspronkelijke hoofdgebouw.
- Waar mogelijk clusteren van silos, zowel op het erf als daarbuiten, tenzij wordt aangetoond dat dit om bedrijfstechnische redenen niet mogelijk is. In dat geval wordt gezocht naar een passend alternatief.

Bebouwing:

- De hoogte van de opstaande randen van de sleufsilos is niet hoger dan noodzakelijk voor de opslag.
- Kleur- en materiaalgebruik is afgestemd op de omgeving (gedekte kleuren).

Overig:

- Aanpassingen van het erf door nieuwbouw en gewijzigde erfopzet mogen niet leiden tot verrommeling van het erf. Onder verrommeling van het erf wordt verstaan een onduidelijke erforganisatie, waarbij hiërarchie op het erf ontbreekt en/of het ontbreken van een zichtbaar onderscheid tussen erf en omgeving.

Richtlijnen voor besloten landschap (woudenlandschap)

- Vasthouden aan de langgerekte opzet van het erf in het geval het erf vergroot moet worden.
- Sleufsilos worden aan het zicht onttrokken door beplanting (geen lage grondwallen). Beplanting in ieder geval aan de lange (opstreckende) zijden van het erf; 75% van de erfgrenzen beplant.
- Bij voorkeur beplanting samen laten vallen met houtwallen of elzensingels langs perceelsgrenzen.

Richtlijnen voor open landschap (terpenlandschap, miedenlandschap, polderlandschap)

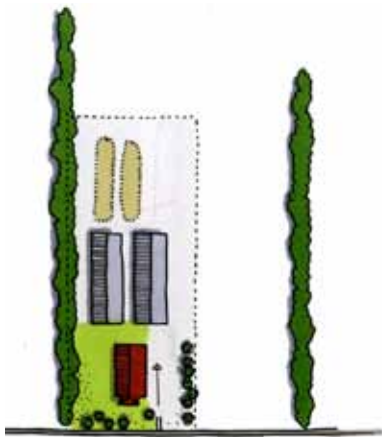
- Bij vergroting of verandering van het erf, rekening houden met de oorspronkelijke opzet van het erf (grillig, rechthoekig) en de richting van het landschap.
- Sleufsilos worden aan het zicht onttrokken door beplanting of lage grondwallen. Beplanting in ieder geval aan 2 zijden, waarvan 2 hoeken, 40% van de perceelsgrenzen beplant.
- Kloeke beplanting: bomen met onderbegroeiing van heesters.

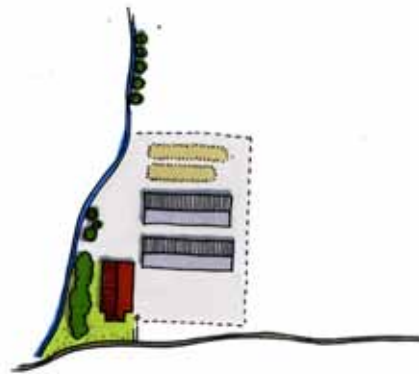
Besloten landschap

Open landschap

Principes

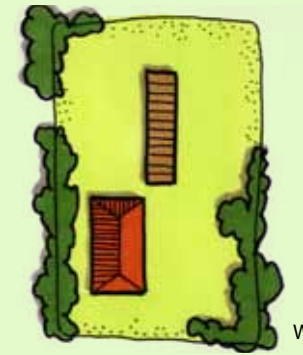
Bestaande situatie

Bestaande situatie

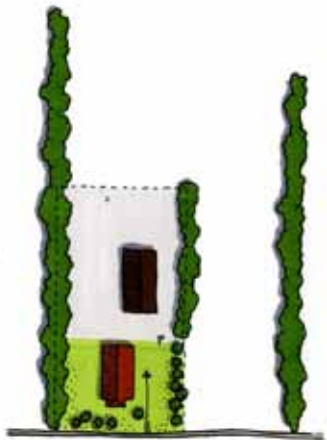

NIET

WEL

Eventuele nieuwbouw is ondergeschikt aan het hoofdgebouw, respecteert bestaande rooilijnen en heeft een rechthoekige plattegrond

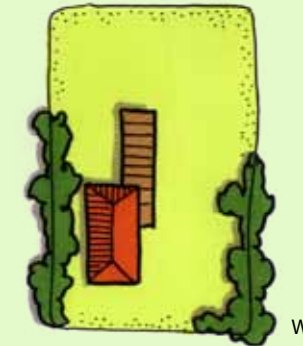
Gewenste situatie na functiewijziging

Gewenste situatie na functiewijziging

NIET

WEL

De hoofdmassa van de oorspronkelijke boerderij moet worden gerespecteerd

Voorbeelden boerderijen met niet-agrarische functie

Functieverandering agrarisch erf: niet-agrarische bedrijvigheid

Karakteristiek

De verwachting is dat het aantal agrarische bedrijven in de gemeente zal afnemen. Deze bedrijven kunnen van functie veranderen. Ook kan niet-agrarische bedrijvigheid een plek krijgen in bestaande vrijkomende agrarische bebouwing. Daarbij kan de functieverandering plaatsvinden binnen de bestaande bouwvolumes of gepaard gaan met de sloop van een pand en vervangende nieuwbouw.

Aandachtspunten

Bij functieverandering van agrarische bedrijven is het streven de verandering zodanig te sturen dat een meerwaarde ontstaat voor het erf en het landschap. De aankleding en inrichting van het erf verdient bijzondere aandacht. Voordat met een functieverandering wordt ingestemd wordt eerst gekeken naar de vigerende milieuwetgeving ten aanzien van afstanden (vooral woningen) tot agrarische bedrijven in het buitengebied.

Algemene richtlijnen

Inpassing en situering:

- De grootte van het bestaande erf blijft gehandhaafd.
- Wijzigingen in bouwmassa's zorgvuldig inpassen in het bestaande erf, waarbij waardevolle erfbeplanting wordt gespaard.
- Rekening houden met de schaal van het erf, de richting van het landschap en de richting van de bebouwing op het erf.
- Vasthouden aan de bestaande hiërarchie op het erf (hoofdgebouw met eventuele bijgebouwen).
- Bestaande hoofdgebouw is 'blikvanger'.
- Vormgeven van goede overgangen van het erf naar de omgeving middels streekeigen erfbeplantingen (zie de landschappelijke karakteristiek).

Bebouwing:

- De hoofdvorm van de oorspronkelijke boerderij moet herkenbaar blijven;
- De vorm van de eventuele nieuwe bebouwing refereert aan de oorspronkelijke bedrijfsbebouwing en heeft een rechthoekige basisplattegrond en is voorzien van een kap.
- De oppervlakte van nieuwe, vervangende bebouwing mag niet meer bedragen dan de bestaande oppervlakte aan bebouwing.
- Bijgebouwen zijn ondergeschikt en in vormgeving afgestemd op bestaande bebouwing.

Overig:

- Aanpassingen van het erf door nieuwbouw en gewijzigde erfopzet mogen niet leiden tot verrommeling van het erf. Onder verrommeling van het erf wordt verstaan een onduidelijke erforganisatie, waarbij hiërarchie op het erf ontbreekt en/of het ontbreken van een zichtbaar onderscheid tussen erf en omgeving.
- Parkeren vindt plaats op eigen terrein achter de voorgevelrooilijn van de oorspronkelijke boerderij.
- Bij beëindiging agrarische functie wordt afhankelijk van de nieuwe functie bekeken of overbodige agrarische bedrijfsbebouwing wordt gesaneerd.
- Buitenopslag is niet toegestaan.
- Functieverandering binnen kassen is niet toegestaan.
- Lichtuitstraling zoveel mogelijk beperken en mag in ieder geval geen hinder geven voor omringende bestaande bebouwing.
- Het bestaande oppervlak aan bebouwing geldt als maximum.
- Reclame-uitingen staan in de nabijheid van de toegang van het perceel en zijn bescheiden van aard (geen lichtreclame, geen reflecterende of felle kleuren, geen mechanisch bewegende delen en niet meer dan één reclame-uiting per perceel).

Richtlijnen voor besloten landschap (woudenlandschap)

- Vasthouden aan de langgerekte opzet van het erf in het geval het erf vergroot moet worden.
- Beplanting in ieder geval aan de lange (opstreckende) zijden van het erf; 75% van de erfgrenzen beplant.
- Bij voorkeur beplanting samen laten vallen met houtwallen of elzensingels langs perceelsgrenzen.
- Kleur- en materiaalgebruik in gedekte tinten en matte afwerking passend in omringende landschap.

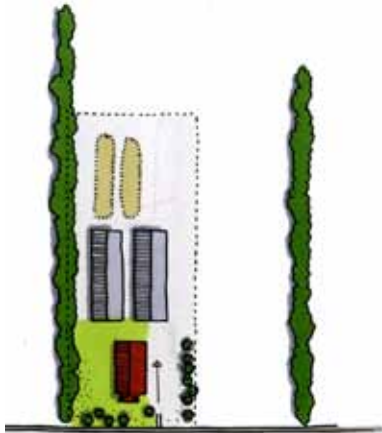
Richtlijnen voor open landschap (terpenlandschap, miedenlandschap, polderlandschap)

- Bij vergroting of verandering van het erf, rekening houden met de oorspronkelijke opzet van het erf (grillig, rechthoekig) en de richting van het landschap.
- Beplanting in ieder geval aan 2 zijden, waarvan 2 hoeken, 40% van de perceelsgrenzen beplant.
- Kloeke beplanting: bomen met onderbegroeiing van heesters.
- Kleur van nieuwe bebouwing in donkere, aardtinten; materiaal in matte afwerking, opgaand in silhouet van het erf en in het landschap.

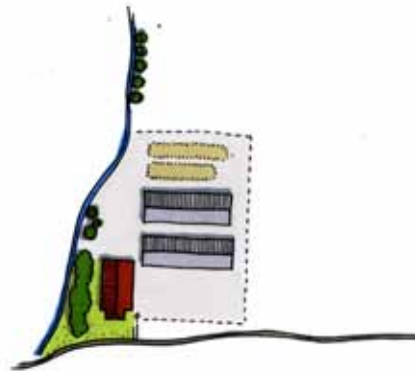
Besloten landschap

Open landschap

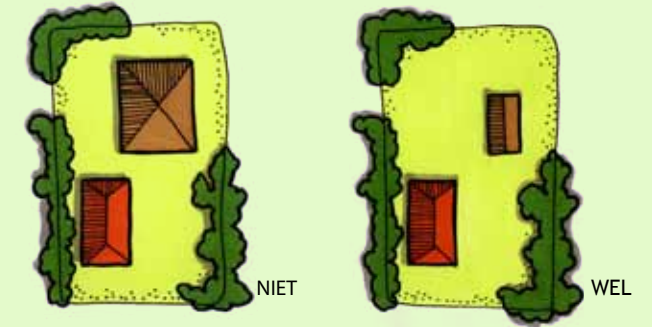
Principes

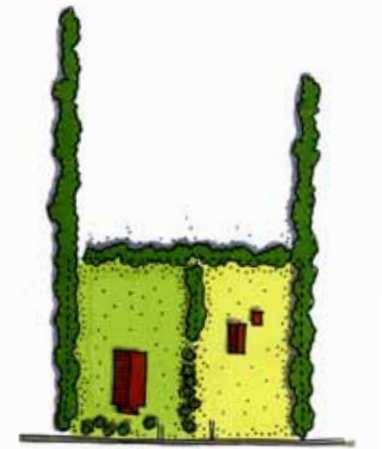
Bestaande situatie

Bestaande situatie

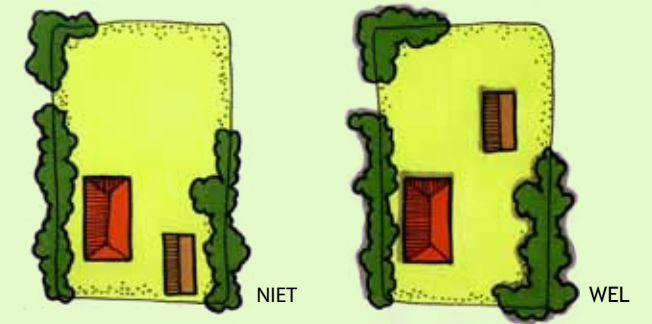
Het bestaande hoofdgebouw blijft blikvanger

Gewenste situatie na bouw nieuwe woning

Gewenste situatie na functiewijziging

De nieuwe woning ligt teruggerooid ten opzichte van het bestaande hoofdgebouw

Referentiebeelden woningen buitengebied

Functieverandering agrarisch erf: wonen (ruimte voor ruimteregeling)

Karakteristiek

Door verschillende ontwikkelingen in de agrarische sector zijn sommige boeren genoodzaakt hun bedrijf te beëindigen. Een mogelijke nieuwe invulling kan het oprichten van één of meerdere woningen zijn. Zo kan de karakteristiek van het boerenerf met meerdere gebouwen behouden blijven zonder dat verpaupering van ongebruikte opstallen ontstaat. De ruimte-voor-ruimteregeling speelt hier op in. Met de sloop van overbodige agrarische opstallen kan het recht worden verkregen een nieuwe woning te bouwen.

Aandachtspunten

De bouw van een woning op een erf zal zodanig moeten plaatsvinden dat dit een meerwaarde oplevert voor het boerenerf in zijn totaliteit. Niet-karakteristieke opstallen worden verwijderd, waar een woning voor in de plaats kan komen. Ook kunnen in het oude schuurgedeelte één of meer wooneenheden worden gerealiseerd.

De aankleding en inrichting van het erf met karakteristieke beplanting is een aandachtspunt.

Algemene richtlijnen

Inpassing en situering:

- Rekening houden met de schaal van het erf, de richting van het landschap en de richting en samenhang van de bebouwing op het erf.
- Vasthouden aan de bestaande hiërarchie op het erf (hoofdgebouw met bijgebouwen).
- Bestaande hoofdgebouw blijft 'blikvanger'.
- Vormgeven van goede overgangen van het erf naar de omgeving middels streekeigen erfbeplantingen (zie de landschappelijke karakteristiek).

Bebouwing:

- De nieuwe woning heeft een rechthoekige basisplattegrond die refereert aan de voormalige agrarische bebouwing.
- De nieuwe woning is voorzien van een kap en een lage gootlijn richting het landschap.
- De nieuwe woning heeft gedekte tinten en natuurlijke materialen.
- Bijgebouwen zijn ondergeschikt en in vormgeving afgestemd op bestaande bebouwing.

Overig:

- Aanpassingen van het erf door nieuwbouw en gewijzigde erfopzet mogen niet leiden tot verrommeling van het erf. Onder verrommeling van het erf wordt verstaan een onduidelijke erforganisatie, waarbij hiërarchie op het erf ontbreekt en/of het ontbreken van een zichtbaar onderscheid tussen erf en omgeving.
- Een goed en gedetailleerd erfinrichtingsplan is vereist.

Richtlijnen voor besloten landschap (woudenlandschap)

- Vasthouden aan de langgerekte opzet van het bestaande erf.
- Nieuwe woning krijgt eigen erf, passend in de langgerekte verkavelingsrichting.
- Nieuwe erf heeft eigen ontsluitingsweg.
- De kopgevel van de nieuwe woning is maximaal 10 meter breed om verstening van het aanzicht vanaf de weg te voorkomen.
- Beplanting in ieder geval aan de lange (opstreckende) zijden van het erf; 75% van de erf grenzen beplant.
- Bij voorkeur beplanting samen laten vallen met houtwallen of elzensingels langs perceelsgrenzen.

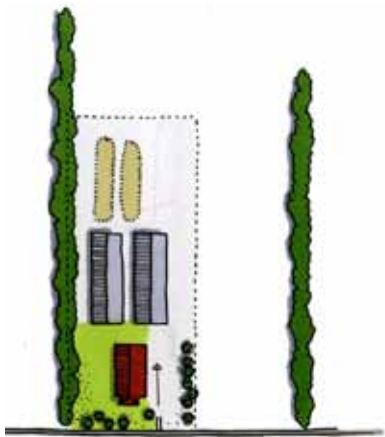
Richtlijnen voor open landschap (terpenlandschap, miedenlandschap, polderlandschap)

- Rekening houden met de oorspronkelijke opzet van het erf (grillig, rechthoekig) en de richting van het landschap.
- Nieuwe woning onderdeel van het bestaande erf, waarbij de opzet van het bestaande erf uitgangspunt is en de grootte van het bestaande erf gehandhaafd blijft.
- Een ontsluitingsweg voor het hele erf.
- Nieuwe woning is ondergeschikt gepositioneerd ten opzichte van het hoofdgebouw (de bestaande boerderij).
- Beplanting in ieder geval aan 2 zijden, waarvan 2 hoeken, 40% van de perceelsgrenzen beplant.
- Kloeke beplanting: bomen met onderbegroeiing van heesters.

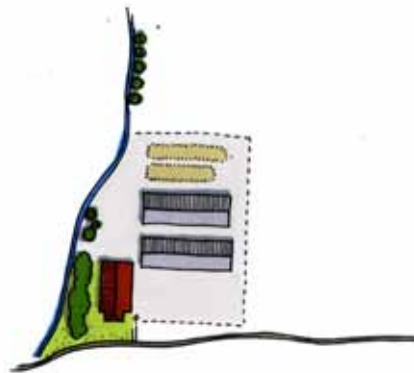
Besloten landschap

Open landschap

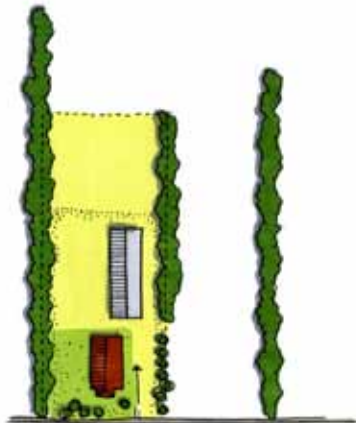
Principes

Bestaande situatie

Bestaande situatie

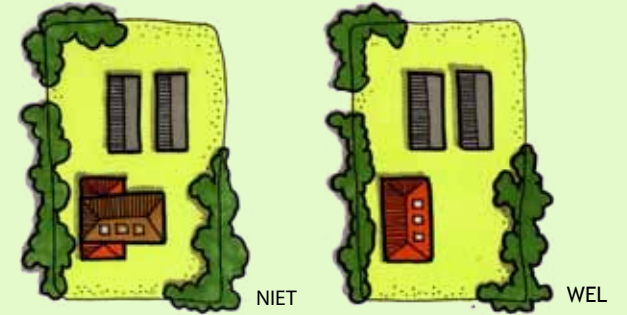

Gewenste situatie na
functieverandering (de
bestaande stal is een
suggestie, alle stallen
mogen blijven staan of
worden verwijderd)

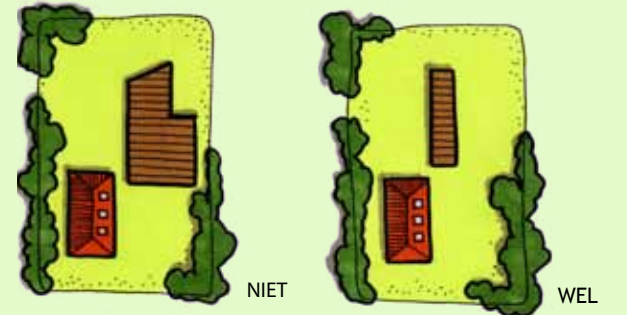
Gewenste situatie na
functieverandering (de
bestaande stal is een
suggestie, alle stallen
mogen blijven staan of
worden verwijderd)

In geval bestaande opstallen blijven:

Het bestaande hoofdgebouw moet herkenbaar blijven

In geval opstallen worden vervangen:

De vorm van eventuele nieuwe bebouwing sluit aan bij oorspronkelijke bebouwing

Referentiebeelden wonen in boerderijen

Functieverandering agrarisch erf: wonen in vrijkomende agrarische bebouwing

Karakteristiek

Door verschillende ontwikkelingen in de agrarische sector zijn sommige boeren genoodzaakt hun bedrijf te beëindigen.

De verwachting is dat het aantal agrarische bedrijven in de gemeente zal afnemen. Hierdoor zal veel agrarische bebouwing haar functie verliezen. Steeds meer mensen zoeken juist woonruimte op het platteland, vaak met schuurruimte voor de uitoefening van nevenactiviteiten.

Aandachtspunten

Uitgangspunt is dat het bestaande hoofdgebouw gehandhaafd blijft. De aankleding en de inrichting van het erf moeten worden afgestemd op de karakteristiek van het deelgebied en verdienen bijzondere aandacht.

Algemene richtlijnen

Inpassing en situering:

- De grootte van het bestaande erf blijft gehandhaafd.
- Wijzigingen in bouwmassa's zorgvuldig inpassen in het bestaande erf, waarbij waardevolle erfbeplanting wordt gespaard.
- Rekening houden met de schaal van het erf, de richting van het landschap en de richting en de samenhang van de bebouwing op het erf.
- Vasthouden aan de bestaande hiërarchie op het erf (hoofdgebouw met eventuele bijgebouwen) en bestaande rooilijnen respecteren.
- Het hoofdgebouw blijft 'blikvanger'.
- Vormgeven van goede overgangen van het erf naar de omgeving middels streekeigen erfbeplantingen (zie de landschappelijke karakteristiek).
-

Bebouwing:

- De hoofdvorm van de oorspronkelijke boerderij moet herkenbaar blijven.
- De vorm van eventuele nieuwe bebouwing refereert aan de oorspronkelijke bedrijfsbebouwing, heeft een rechthoekige basisplattegrond en is voorzien van een kap.
- De oppervlakte van nieuwe, vervangende bebouwing mag niet meer bedragen dan de bestaande oppervlakte aan bebouwing.
- Eventuele nieuwe bebouwing zoveel mogelijk aansluiten bij bestaande bebouwingsclusters.
- Bijgebouwen zijn ondergeschikt en in vormgeving afgestemd op bestaande bebouwing.
- Eventuele bebouwing heeft gedekte tinten en natuurlijke materialen.

Overig:

- Bij beëindiging agrarische functie streven naar de sanering van agrarische bedrijfsbebouwing die geen nieuwe functie kan krijgen en daarmee overbodig is geworden en uit oogpunt van landschap, cultuurhistorie of architectonische vormgeving als beeldverstorend wordt aangemerkt.
- Aanpassingen van het erf door nieuwbouw en gewijzigde erfopzet mogen niet leiden tot verrommeling van het erf. Onder verrommeling van het erf wordt verstaan een onduidelijke erforganisatie, waarbij hiërarchie op het erf ontbreekt en/of het ontbreken van een zichtbaar onderscheid tussen erf en omgeving.
- Een goed en gedetailleerd erfinrichtingsplan is vereist.
- Buitenopslag is niet toegestaan.

Richtlijnen voor besloten landschap (woudenlandschap)

- Vasthouden aan de langgerekte opzet van het erf.
- Beplanting in ieder geval aan de lange (opstreckende) zijden van het erf; 75% van de erfgrenzen beplant.
- Bij voorkeur beplanting samen laten vallen met houtwallen of elzensingels langs perceelsgrenzen.

Richtlijnen voor open landschap (terpenlandschap, miedenlandschap, polderlandschap)

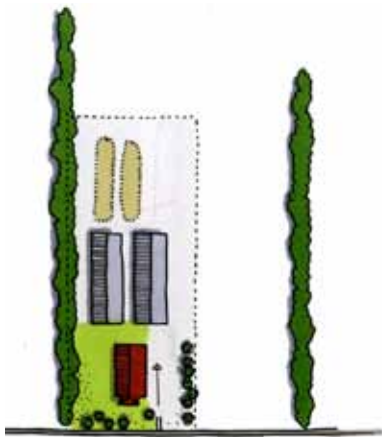
- Rekening houden met de oorspronkelijke opzet van het erf (grillig, rechthoekig) en de richting van het landschap.
- Beplanting in ieder geval aan 2 zijden, waarvan 2 hoeken, 40% van de perceelsgrenzen beplant.
- Kloeke beplanting: bomen met onderbegroeiing van heesters.

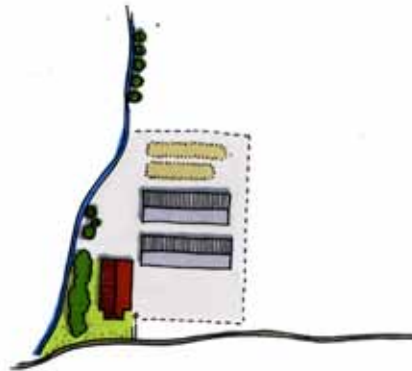
Besloten landschap

Open landschap

Principes

Bestaande situatie

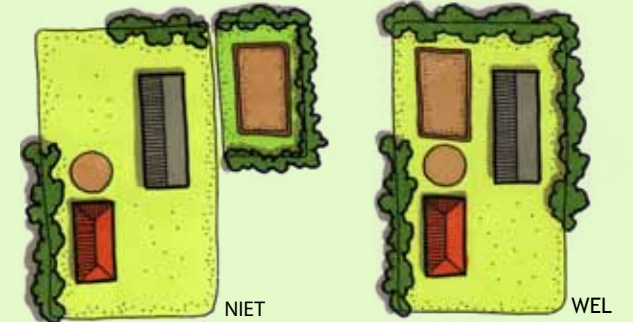
Bestaande situatie

Gewenste situatie na komst paardenhouderij

Gewenste situatie na komst paardenhouderij

Indien mogelijk voorzieningen voor paarden op het bestaande erf inpassen

Bestaande hiërarchie handhaven; paardenbak achter voorgevelrooilijn

Op het erf afrastering bij voorkeur voorzien van een haag

Geen witte afrasteringen

Afrastering van natuurlijke materialen in gedekte tinten

In buitengebied afrastering bij voorkeur van linten

Nevenfunctie agrarisch erf of woonerf: paardenhouderijen

Karakteristiek

Paardenhouderijen zijn in opkomst in het landelijk gebied.

In het landschap wordt dat steeds sterker zichtbaar door hekwerken en afrasteringen van paardenweiden.

Bij een paardenhouderij horen allerlei bouwwerken, variërend van stapmolens tot longeerinrichtingen en paardenbakken. Paddocken zijn doorgaans rechthoekig en omheind en worden gebruikt voor het buiten stallen van paarden wanneer er geen wei aanwezig is of de wei (met name in de herfst en winter) onbegaanbaar is. Longeercirkels en trainingsmolens zijn rond, met een diameter van 15 m tot 20 m. Ook deze trainingsfaciliteiten zijn omheind en hebben een trainingsbodem. De omheiningen variëren van aarden wallen met begroeiing tot palen met linten of vangrails tot hekwerken van hout of kunststof. Paardenbakken kenmerken zich door een rechthoekige trainingsbodem tot 1200 m² met daaromheen een omheining. Om ook in de avonduren te kunnen trainen, worden de trainingsfaciliteiten vaak voorzien van verlichting aan één zijde of meerdere zijden. Vanwege hun overeenkomstige opzet worden overdekte paardenbakken hier tot de stallen gerekend en worden die getoetst aan de daar gestelde richtlijnen.

Aandachtspunten

Voorzieningen voor het houden van paarden horen deel uit te maken van het boerenerf. Aansluiten bij de landschappelijke karakteristiek en het erf is uitgangspunt. Paardenbakken, paddocks, longeercirkels en trainingsmolens zijn op grond van de Woningwet vergunningplichtig wanneer ze door een houten omheining worden begrensd. Voor het aanbrengen van verlichting is een omgevingsvergunning vereist, waarin ook nadere eisen worden gesteld met betrekking tot de afstand tot aangrenzende woonbebouwing.

Algemene richtlijnen

Inpassing en situering:

- Voorzover mogelijk nieuwe voorzieningen inpassen op het bestaande erf. Bij vergroting van het erf rekening houden met de opzet van het erf en de richting van het landschap. Paardenweiden vallen buiten het erf.
- Zoveel mogelijk aansluiten bij bestaande bebouwingsclusters en concentreren van bebouwing en faciliteiten.
- Vasthouden aan de bestaande hiërarchie op het erf (hoofdgebouw met bijgebouwen).
- Grote voorzieningen met veel ruimtelijke impact (zoals paddocks, longeerinrichtingen en paardenbakken) aansluiten bij bestaande bebouwingsclusters.
- Vormgeven van goede overgangen van het erf naar de omgeving middels streekeigen erfbeplantingen (zie de landschappelijke karakteristiek).

Afrastering:

- Afrasteringen op het erf van natuurlijke materialen en passend in het landschap.
- Afrastering van paardenweiden in de vorm van lintafrasteringen met een zo laag mogelijke houten ondersteuning.

Verlichting:

- Niet meer en niet hogere verlichtingsmasten rond paardenbakken dan noodzakelijk voor goede trainingsmogelijkheid in avonduren.
- De verlichtingsarmaturen mogen geen hinder geven voor mens en dier buiten de paardenbak.
- Spreiding van licht moet worden voorkomen (bijvoorbeeld door gebruik van aangepaste armaturen, type lampen, kappen en de plaatsing van armaturen).

Overig:

- Aanpassingen van het erf door nieuwbouw en gewijzigde erfopzet mogen niet leiden tot een afbreuk van de landschappelijke inpassing van het erf.
- Opslag, stalling en dergelijke zoveel mogelijk achter de bestaande bebouwing en ten minste achter de voorgevelrooilijn van het hoofdgebouw.
- Parkeren achter de voorgevelrooilijn van het hoofdgebouw als onderdeel van het erf.
- Een goed en gedetailleerd erfinrichtingsplan is vereist.
- Geen reclame-uitingen aan afrasteringen.
- Maximaal twee uitritten per erf; één uitrit voor de paardenhouderij en één uitrit voor het woonhuis.
- Reclame-uitingen staan in de nabijheid van de toegang van het perceel en zijn bescheiden van aard (geen lichtreclame, geen reflecterende of felle kleuren, geen mechanisch bewegende delen en niet meer dan één reclame-uiting per perceel).

Richtlijnen voor besloten landschap (woudenlandschap)

- Vasthouden aan de langgerekte opzet van het erf.
- Beplanting in ieder geval aan de lange (opstreckende) zijden van het erf; 75% van de erfgrenzen beplant.
- Bij voorkeur beplanting samen laten vallen met houtwallen of elzensingels langs perceelsgrenzen.
- Kleur- en materiaalgebruik in gedekte tinten, natuurlijke materialen en matte afwerking passend in omringende landschap.

Richtlijnen voor open landschap (terpenlandschap, miedenlandschap, polderlandschap)

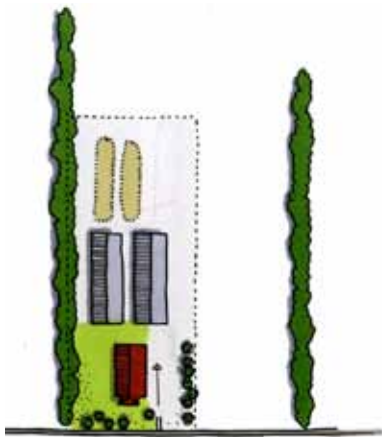
- Beplanting in ieder geval aan 2 zijden, waarvan 2 hoeken, 40% van de perceelsgrenzen beplant.
- Kloeke beplanting: bomen met onderbegroeiing van heesters.
- Kleur van nieuwe bebouwing in donkere, aarden tinten; materiaal in matte afwerking, opgaand in silhouet van het erf en in het landschap.

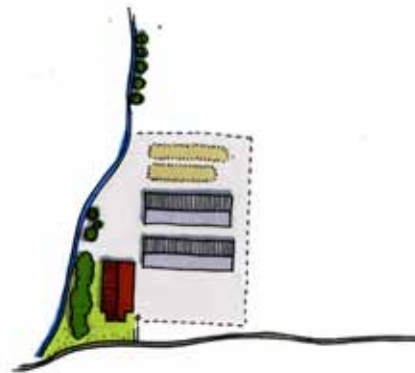
Besloten landschap

Open landschap

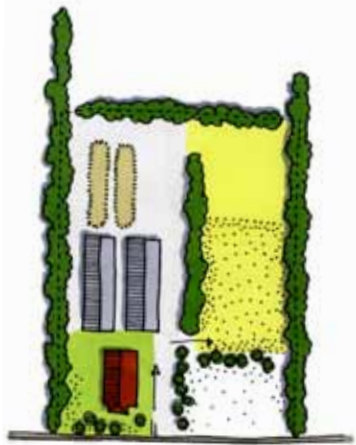
Principes

Bestaande situatie

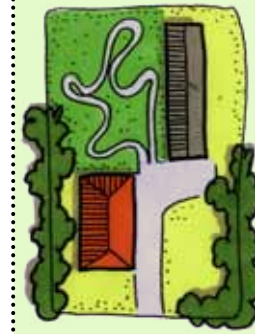
Bestaande situatie

Gewenste situatie na komst kampeerterrein

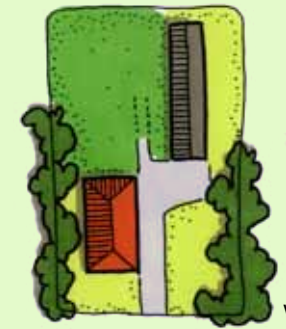

Gewenste situatie na komst kampeerterrein

NIET

Verharding zoveel mogelijk beperken

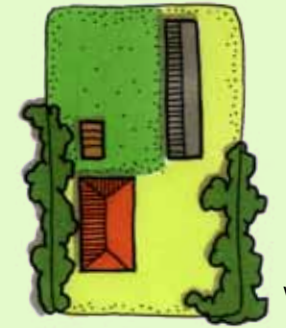

WEL

NIET

Nieuwe bebouwing laten aansluiten bij bestaande bebouwingsclusters

WEL

Referentiebeelden kleinschalig kamperen

Nevenfunctie agrarisch erf of woonerf: kleinschalig kamperen

Karakteristiek

Boeren en bewoners in het buitengebied zoeken steeds vaker naar andere inkomstenbronnen. Kleinschalig kamperen op het erf biedt daarvoor goede mogelijkheden. Daarbij gaat het om een vorm van kamperen, ondergeschikt aan de agrarische functie van het bedrijf of de woonfunctie, met een beperkt voorzieningenniveau. Het aantal standplaatsen bedraagt maximaal 25.

Aandachtspunten

Witte caravans, campers en kleurrijke tenten zijn echte blikvangers op kampeertreinen in het buitengebied. Een goede landschappelijke inpassing en afscherming van het kampeertrein is een noodzakelijk streven.

Algemene richtlijnen

Inpassing en situering:

- Kampeertrein is onderdeel van het agrarische erf of het woonerf.
- Voor zover mogelijk kampeertrein inpassen op het bestaande erf; bij vergroting van het erf rekening houden met de opzet van het erf en de richting van het landschap.
- Vasthouden aan de bestaande hiërarchie op het erf (hoofdgebouw met bijgebouwen).
- Bestaande hoofdgebouw blijft 'blikvanger'.
- Vormgeven van goede overgangen van het erf naar de omgeving middels streekeigen erfbeplantingen (zie de landschappelijke karakteristiek).

Bebouwing:

- Eventuele nieuwe bebouwing zoveel mogelijk aansluiten bij bestaande bebouwingsclusters.
- In het geval er meerdere bebouwing komt, heeft de bebouwing een duidelijke verwantschap en is in ieder geval voorzien van een kap.
- Eventuele bebouwing heeft gedekte tinten en natuurlijke materialen.
- Bijgebouwen ondergeschikt en in vormgeving afgestemd op de bestaande bebouwing.

Overig:

- Aanpassingen van het erf door nieuwbouw en gewijzigde erfopzet mogen niet leiden tot verrommeling van het erf. Onder verrommeling van het erf wordt verstaan een onduidelijke erforganisatie, waarbij hiërarchie op het erf ontbreekt en/of het ontbreken van een zichtbaar onderscheid tussen erf en omgeving.
- Een goed en gedetailleerd erfinrichtingsplan is vereist.
- Parkeren achter de voorgevelrooilijn van het hoofdgebouw als onderdeel van het erf.
- Kampeertrein wordt ontsloten via bestaande uitrit van het erf (geen eigen ontsluiting)
- Reclame-uitingen staan in de nabijheid van de toegang van het perceel en zijn bescheiden van aard (geen lichtreclame, geen reflecterende of felle kleuren, geen mechanisch bewegende delen en niet meer dan 1 reclame-uiting per perceel).

Richtlijnen voor besloten landschap (woudenlandschap)

- Beplanting in ieder geval aan de lange (opstreckende) zijden van het erf; 75% van de erfgrenzen beplant.
- Bij voorkeur beplanting samen laten vallen met houtwallen of elzensingels langs perceelsgrenzen.

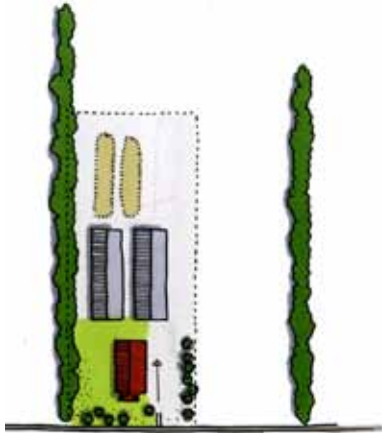
Richtlijnen voor open landschap (terpenlandschap, miedenlandschap, polderlandschap)

- Rekening houden met de oorspronkelijke opzet van het erf (grillig, rechthoekig) en de richting van het landschap.
- Beplanting in ieder geval aan 2 zijden, waarvan 2 hoeken, 40% van de perceelsgrenzen beplant.
- Kloeke beplanting: bomen met onderbegroeiing van heesters.

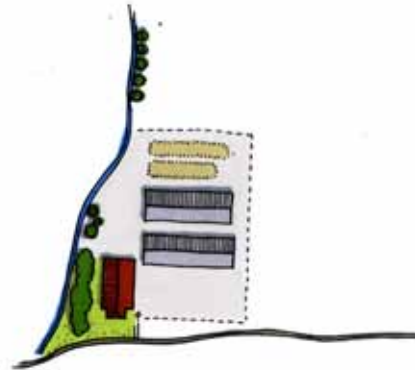
Besloten landschap

Open landschap

Principes

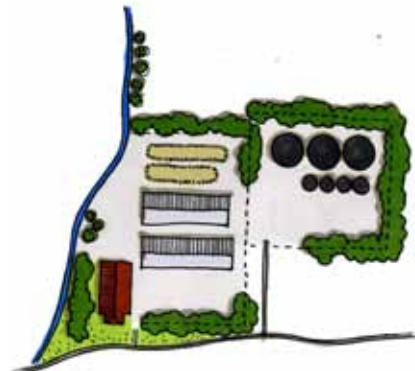
Bestaande situatie

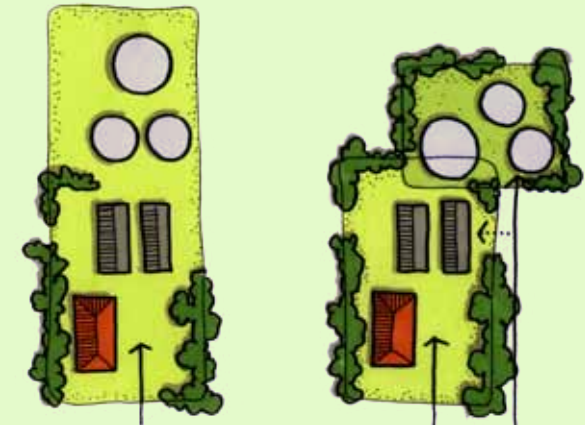
Bestaande situatie

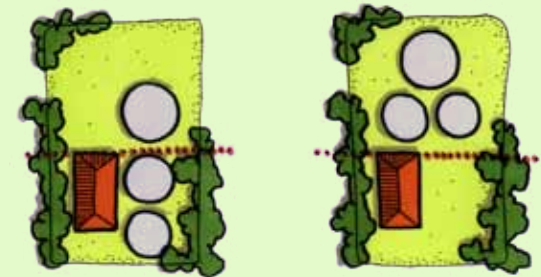
Gewenste situatie na komst mestvergistingsinstallatie

Gewenste situatie na komst mestvergistingsinstallatie

Streven naar het ontwikkelen van een nieuw erf

Ligging van de mestvergistingsinstallaties achter de achtergevelrooilijn van het hoofdgebouw

Voorbeelden mestvergistingsinstallatie

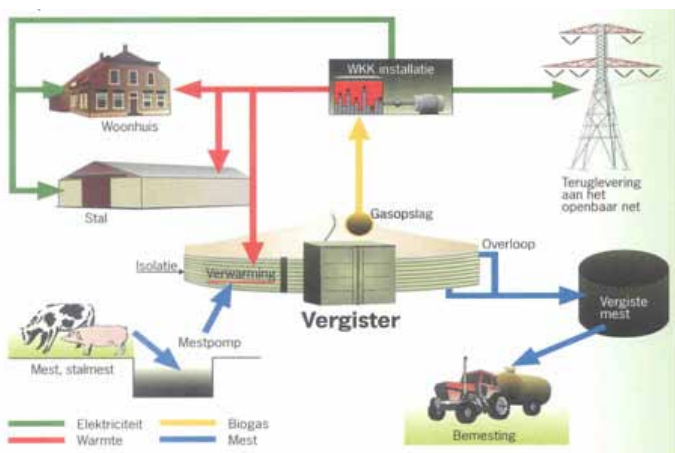
Nevenfunctie agrarisch erf: mestvergistingsinstallatie

Karakteristiek

Met het oog op duurzaam produceren komen meer en meer mestvergistingsinstallaties op de boerenerven. Vooral nog zijn dergelijke installaties alleen rendabel bij grote boerenbedrijven of een cluster van boerenbedrijven. De mestvergistingsinstallatie bestaat meestal uit een hoofdvergister en enkele navergisters.

Aandachtspunten

Door hun aard en opzet zijn mestvergistingsinstallaties een aparte tak van het boerenbedrijf. Mestvergistingsinstallaties zijn bovendien groot van omvang. Daarmee zijn ze sterk beeldbepalend in het landschap. Aandachtspunt is om deze installaties zodanig in te passen dat de erforganisatie verbeterd en het zicht op de installaties wordt beperkt.

Algemene richtlijnen

Inpassing en situering:

- Nieuw erf laten aansluiten bij bestaande bebouwingsclusters.
- Vanwege hun aard en opzet, ontwikkelen van een nieuw erf en nieuwe erfopzet voor de mestvergisters met een eigen ontsluiting (maximaal 2).
- Bij voorkeur de plaatsing van de mestvergisters niet direct in het zicht van de openbare weg.
- Vasthouden aan de bestaande hiërarchie op het erf (hoofdgebouw met bijgebouwen).
- Mestvergisters liggen achter de achtergevelrooilijn van het hoofdgebouw (bestaande boerderij).
- Vormgeven van goede overgangen van het erf naar de omgeving middels streekeigen erfbeplantingen (zie de landschappelijke karakteristiek).

Bebouwing:

- Kleurgebruik in gedekte tinten, passend in het omringende landschap.

Overig:

- Er wordt een goed en gedetailleerd erfinrichtingsplan gevraagd.
- Aanpassingen van het erf door nieuwbouw en gewijzigde erfopzet mogen niet leiden tot verrommeling van het erf. Onder verrommeling van het erf wordt verstaan een onduidelijke erforganisatie, waarbij hiërarchie op het erf ontbreekt en/of het ontbreken van een zichtbaar onderscheid tussen erf en omgeving.

Richtlijnen voor besloten landschap (woudenlandschap)

- Nieuwe erf heeft een langgerekte opzet.
- Vergistingsinstallatie wordt aan het zicht onttrokken door beplanting. Beplanting in ieder geval aan de lange (opstrekende) zijden van het erf; 75% van de erfgrenzen beplant.
- Bij voorkeur beplanting samen laten vallen met houtwallen of elzensingels langs perceelsgrens.

Richtlijnen voor open landschap (terpenlandschap, miedenlandschap, polderlandschap)

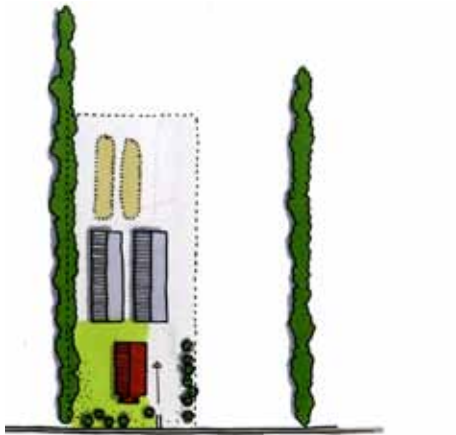
- Opzet van het nieuwe erf past in de richting van het landschap.
- Vergistingsinstallatie wordt aan het zicht onttrokken door beplanting. Beplanting in ieder geval aan 2 zijden, waarvan 2 hoeken, 40% van de perceelsgrenzen beplant.
- Kloeke beplanting: bomen met onderbegroeiing van heesters.

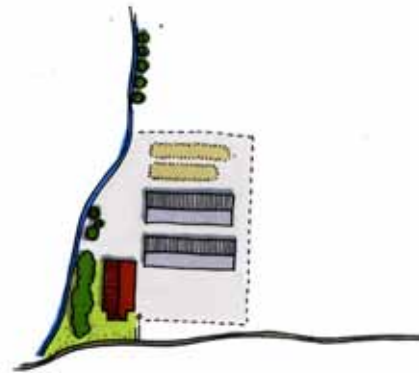
Besloten landschap

Open landschap

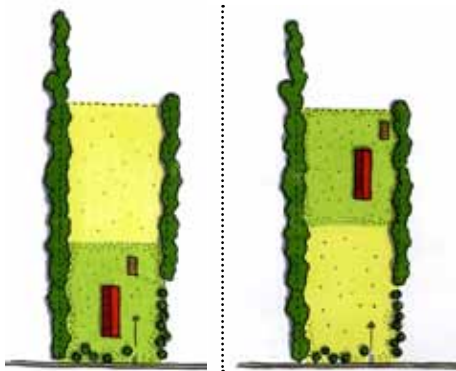
Principes

Bestaande situatie

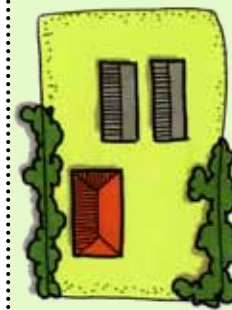
Bestaande situatie

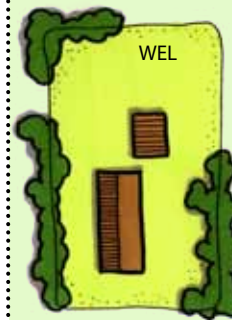
Gewenste situatie na vervangende nieuwbouw: links eerste optie, rechts tweede optie mits goede totaalvisie op woning en erf

Gewenste situatie na vervangende nieuwbouw: links eerste optie, rechts tweede optie mits goede totaalvisie op woning en erf

Bestaande situatie

WEL

NIET

Nieuwbouw passend in bestaande maat en schaal van het erf en aansluitend bij de karakteristiek van de bebouwing in het buitengebied

Referentiebeelden woningen buitengebied

Vervangende nieuwbouw

Karakteristiek

Sommige woningen of boerderijen in het buitengebied verkeren in een slechte staat van onderhoud. Ook zijn er sterk verouderde woningen die door hun beperkte grootte en voorzieningen niet meer voldoen aan de eisen van de huidige tijd. Op dat moment kan de eigenaar/koper van het pand besluiten de bestaande opstallen te slopen en ter vervanging een nieuwe (grotere) woning te bouwen.

Aandachtspunten

De nieuwbouw van een woning vindt plaats op een bestaand erf. Daarom wordt gestreefd naar een herbouw die qua maat en schaal aansluit bij de bestaande bebouwing, tenzij de omvang van bestaande bebouwing niet representatief is voor de huidige eisen en normen voor een woning. Het maximum bouwoppervlak voor een nieuwe woning is 150m². De aankleding en inrichting van het erf moeten een goede overgang van het erf naar de omgeving kunnen waarborgen. Afstemming op de karakteristiek van een deelgebied is noodzakelijk.

Algemene richtlijnen

Inpassing en situering:

- De huidige opzet van het erf en de ligging, oriëntatie en nokrichting van het hoofdgebouw vormen het vertrekpunt.
- De bestaande voorgevelrooilijn wordt gerespecteerd, tenzij de vormgeving en uitstraling van de woning een andere rooilijn rechtvaardigt.
- Rekening houden met de richting van het landschap en de richting en samenhang van de bebouwing in de directe omgeving.
- Waardevolle erfbeplanting wordt gerespecteerd.
- Vormgeven van goede overgangen van het erf naar de omgeving middels streekeigen erfbeplantingen (zie de landschappelijke karakteristiek).

Bebouwing:

- De karakteristiek van de nieuwe woning sluit aan bij de bebouwing in de directe omgeving of wijkt daar, mits goed vormgegeven en goed onderbouwd door een totaalvisie op erf, bebouwing en omgeving, bewust van af.
- De nieuwe woning heeft een rechthoekige basisplattegrond die refereert aan de voormalige agrarische bebouwing.
- De nieuwe woning is voorzien van een kap en een lage gootlijn richting het landschap.
- De nieuwe woning heeft gedekte tinten en natuurlijke materialen.
- Bijgebouwen zijn ondergeschikt en worden meeontworpen met het hoofdgebouw.

Overig:

- Aanpassingen van het erf door nieuwbouw en gewijzigde erfopzet mogen niet leiden tot verrommeling van het erf. Onder verrommeling van het erf wordt verstaan een onduidelijke erforganisatie, waarbij hiërarchie op het erf ontbreekt en/of het ontbreken van een zichtbaar onderscheid tussen erf en omgeving.
- Een goed en gedetailleerd erfinrichtingsplan is vereist.
- Het erf heeft één ontsluitingsweg.

Richtlijnen voor besloten landschap (woudenlandschap)

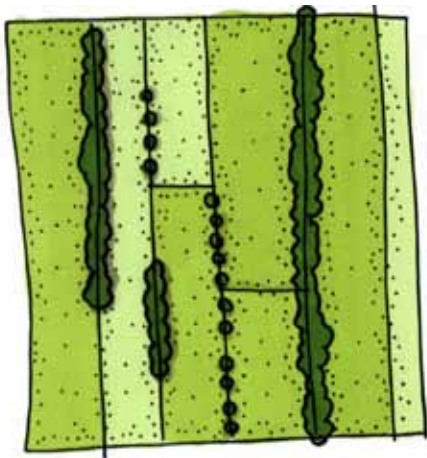
- Vasthouden aan de langgerekte opzet van het bestaande erf.
- De kopgevel van de nieuwe woning is maximaal 10 meter breed om verstening van het aanzicht vanaf de weg te voorkomen.
- Beplanting in ieder geval aan de lange (opstreckende) zijden van het erf; 75% van de erfgrenzen beplant.
- Bij voorkeur beplanting samen laten vallen met houtwallen of elzensingels langs perceelsgrenzen.

Richtlijnen voor open landschap (terpenlandschap, miedenlandschap, polderlandschap)

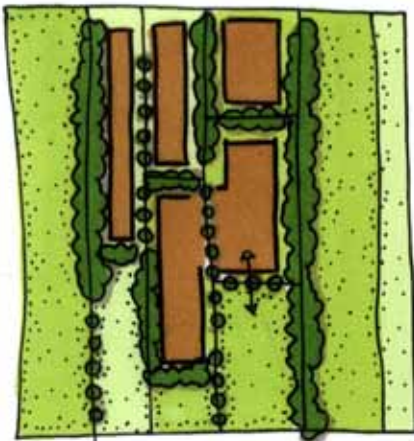
- Rekening houden met de oorspronkelijke opzet van het erf (grillig, rechthoekig) en de richting van het landschap.
- Erf manifesteert zich als puntvormige groene verdichting in het landschap.
- Beplanting in ieder geval aan 2 zijden, waarvan 2 hoeken, 40% van de perceelsgrenzen beplant.
- Kloeke beplanting: bomen met onderbegroeiing van heesters.

Besloten landschap

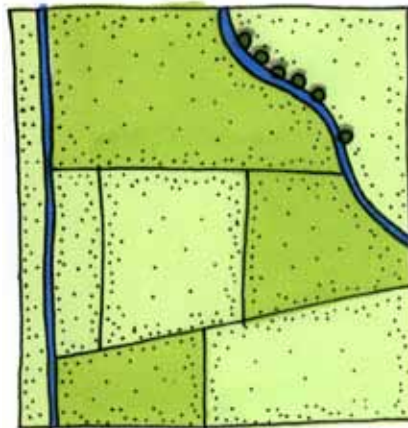

Bestaande situatie

Inpassing bungalowpark met behoud landschappelijke kenmerken

Open landschap

Bestaande situatie

Inpassing bungalowpark met behoud en versterking landschappelijke kenmerken

Principes

NIET

WEL

Nieuwe recreatieterreinen hebben een hiërarchische opzet en presenteren zich naar de openbare weg

NIET

WEL

Nieuwe recreatieterreinen hebben een ontsluitingsweg

NIET

WEL

Bebauwing heeft gedekte kleuren

Referentiebeelden verblijfsrecreatie

Verblijfsrecreatie

Karakteristiek

Binnen de gemeente zijn op dit moment al enkele verblijfsrecreatieterreinen (uitgezonderd het kleinschalig kamperen) te vinden. Terreinen met verblijfsaccomodaties kenmerken zich in het landschap door hun grotere schaal en hun mate van verdichting met vakantiewoningen. Ze hebben een introvert karakter, waardoor de interactie tussen het verblijfsrecreatieterrein en de omgeving zeer beperkt is. De terreinen zijn merendeels door boomsingels aan het zicht onttrokken.

Aandachtspunten

Verblijfsrecreatie wordt slechts op enkele plekken en onder voorwaarden toegestaan. De landschappelijke inpassing van de terreinen is een belangrijk aandachtspunt.

Algemene richtlijnen

Inpassing en situering:

- Landschappelijk en/of cultuurhistorisch waardevolle elementen en patronen worden ingepast in het totaalontwerp van het recreatieterrein.
- Zorgvuldige inpassing binnen de bestaande omgeving met respect voor de aanwezige beplanting.
- Bij voorkeur clustering rond bestaande verdichtingen in het landschap.
- Ontwikkelen van een goede overgang naar de omgeving, waarbij het beperken van het zicht op het terrein en het zorgvuldig vervlechten van terrein en omgeving uitgangspunt is.

Interne organisatie en opzet:

- Het recreatieterrein heeft een duidelijke entree (1 hoofdontsluitingsweg).
- Het recreatieterrein heeft een duidelijke hiërarchische opzet.
- Maximaal 30% van de recreatiewoningen heeft een voorkant naar het landelijk gebied (mits voorkanten van voldoende kwaliteit).
- Geen opvallende hekwerken rond het recreatieterrein.

Bebouwing:

- De bebouwing op het terrein heeft een duidelijke verwantschap.
- Bij nieuwbouw dient de hoofdvorm eenduidig te zijn en bij aanpassingen van individuele panden dient de hoofdvorm duidelijk herkenbaar te blijven.
- De bebouwing dient helder en compact van vorm te zijn; een optelling van verschillende volumes en elementen moet worden voorkomen.
- De bebouwing heeft gedekte tinten en natuurlijke materialen.
- Bijgebouwen zijn ondergeschikt en meeontworpen met het hoofdgebouw.

Overig:

- Een goed en gedetailleerd inrichtingsplan is vereist.
- Verharding zoveel mogelijk beperken (parkeren kan op halfverharde of onverharde terreinen).
- Parkeren is onderdeel van het terrein en de terreininrichting.
- Lichtuitstraling zoveel mogelijk beperken en mag in ieder geval geen hinder geven voor omringende bestaande bebouwing
- Reclame-uitingen staan in de nabijheid van de toegang van het perceel en zijn ingetogen van aard (geen lichtreclame, geen reflecterende of felle kleuren, geen mechanisch bewegende delen en niet meer dan 2 reclame-uitingen per perceel).

Richtlijnen voor besloten landschap (woudenlandschap)

- Bestaande houtsingels en elzensingels zijn bepalend voor de wijze van inpassing in het landschap.
- Indeling en opzet van het recreatieterrein sluiten aan bij de dominante richting van het landschap en de schaal van het landschap.
- Beplanting accentueert verkavelingsrichting.

Richtlijnen voor open landschap (terpenlandschap, miedenlandschap, polderlandschap)

- Het recreatieterrein toont zich als een groene, puntvormige verdichting in het open landschap.
- Bestaande verkaveling vormt het vertrekpunt voor de opzet en vormgeving van het recreatieterrein.

Lint Foarwei tussen De Westereen - Kollumerzwaag

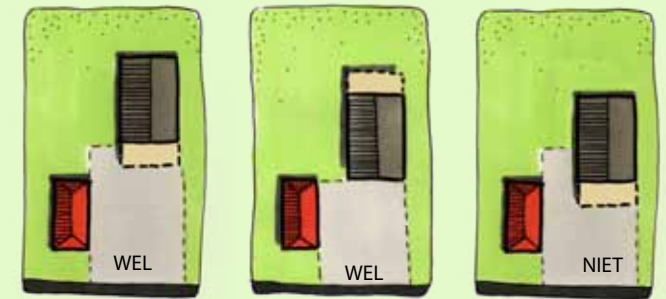

Bestaande situatie

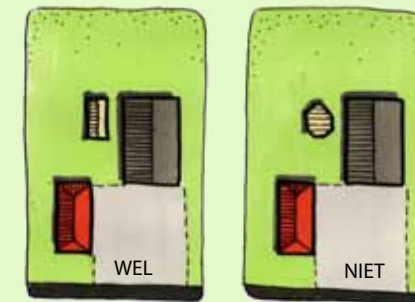

Mogelijke situatie na vergroting bedrijfsbebouwing met 25%.

Principes

Uitbreidingen alleen mogelijk achter de achtergevelrooilijn van het hoofdbouwwerk (de bestaande woning)

Vorm van eventuele nieuwe bebouwing heeft een rechthoekige basisplattegrond

Referentiebeelden bedrijfsbebouwing

Uitbreiding van bedrijven in de commerciële zone

Karakteristiek

In het bebouwingslint van de Foarwei tussen De Westereen en Kollumerzwaag staan veel woningen met bedrijven aan huis. Het lint heeft hierdoor het karakter van dorpsbebouwing waar woningen en bedrijven elkaar afwisselen. De levendigheid die dit met zich meebrengt is kenmerkend voor het lint.

Aandachtspunten

De gemeenten bieden de mogelijkheid aan bedrijven om hun activiteiten verder te ontwikkelen en extra bedrijfsbebouwing te realiseren, waarbij de bestaande oppervlakte met 25% mag worden vergroot. Belangrijk uitgangspunt is dat het bedrijfserf representatief is en er (dus) verzorgd uit ziet.

Algemene richtlijnen

Inpassing en situering:

- Rekening houden met de schaal van het erf, de richting van het landschap en de richting en samenhang van de bebouwing op het erf.
- Uitbreiding van de bedrijfsbebouwing achter de achtergevelrooilijn van het hoofdgebouw (de bestaande woning).
- Waardevolle erfbeplanting wordt gerespecteerd.
- Vormgeven van goede overgangen van het erf naar de omgeving middels streekeigen erfbeplantingen (zie de landschappelijke karakteristiek).

Bebouwing:

- De representatieve zijde van de (nieuwe) bedrijfsbebouwing is naar de openbare weg gekeerd.
- De (nieuwe) bedrijfsbebouwing heeft een rechthoekige basisplattegrond.
- De vormgeving van (nieuwe) bedrijfsbebouwing vertoont verwantschap met de bestaande bebouwing.
- De (nieuwe) bedrijfsbebouwing is voorzien van een kap, waarbij de dakhelling is afgestemd op de bestaande bebouwing.
- De (nieuwe) bedrijfsbebouwing heeft gedekte tinten en natuurlijke materialen.
- Bijgebouwen zijn ondergeschikt en worden zoveel mogelijk beperkt.

Overig:

- Aanpassingen van het erf door nieuwbouw en gewijzigde erfopzet mogen niet leiden tot verrommeling van het erf. Onder verrommeling van het erf wordt verstaan een onduidelijke erforganisatie, waarbij hiërarchie op het erf ontbreekt en/of het ontbreken van een zichtbaar onderscheid tussen erf en omgeving.
- Een goed en gedetailleerd erfinrichtingsplan is vereist.
- Buitenopslag buiten het zicht van de openbare weg en in ieder geval achter de achtergevelrooilijn van het hoofdgebouw (de bestaande woning).
- Reclame-uitingen staan in de nabijheid van de toegang van het perceel en zijn ingetogen van aard (geen lichtreclame, geen reflecterende of felle kleuren, geen mechanisch bewegende delen en niet meer dan 2 reclame-uitingen per perceel).

Colofon

Opdrachtgever

Gemeente Dantumadiel &
Gemeente Kollumerland c.a.

Contactpersoon

R. de Boer
M. Hof

Rapport

ir. J. Schurer-Grasman
ir. M.S. Matahelumual

Projectleiding

ir. D. Terpstra

Projectnummer

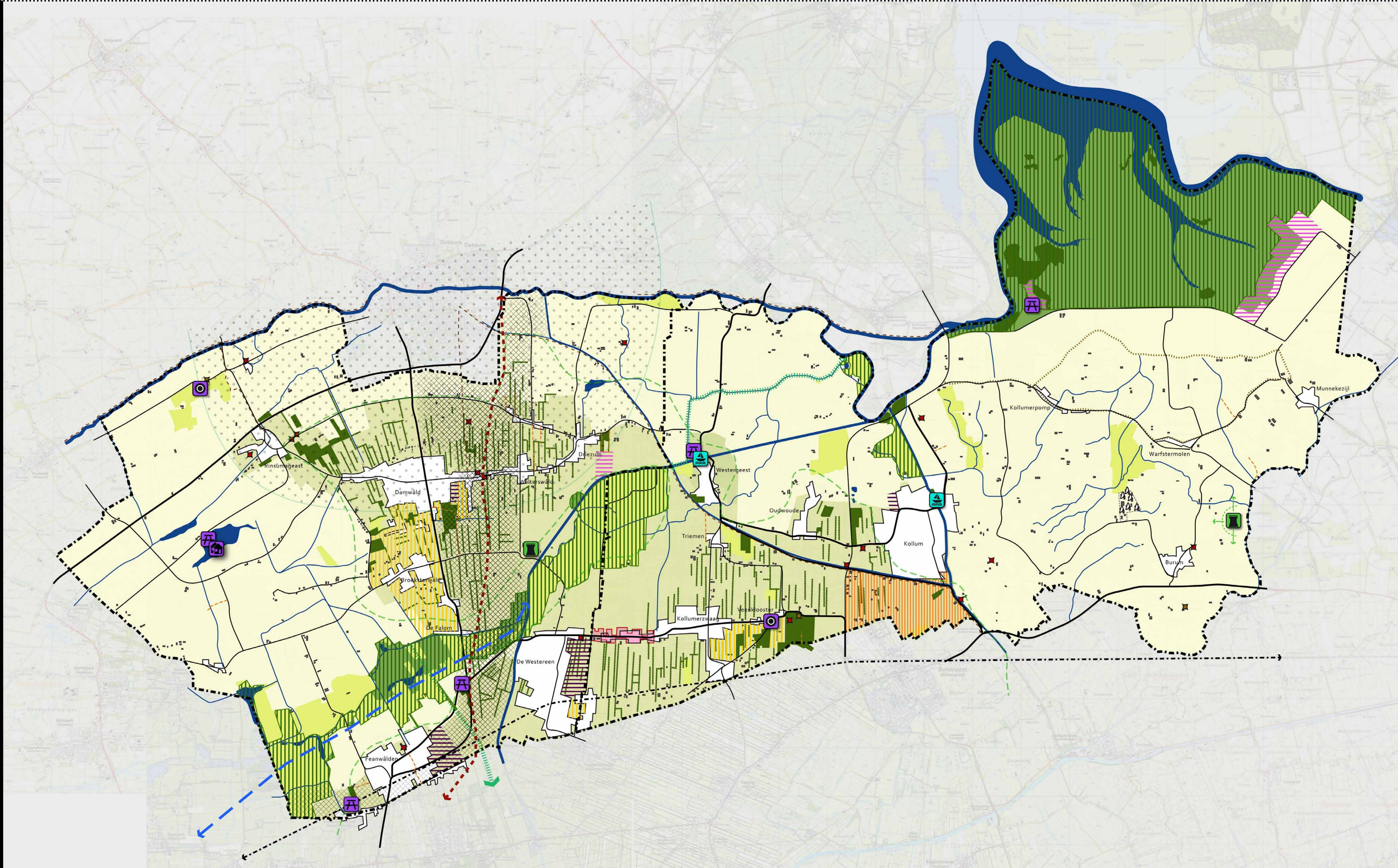
040.00.00.14.00

BügelHajema Adviseurs bv
Bureau voor Ruimtelijke
Ordening en Milieu BNSP
Balthasar Bekkerwei 76
8914 BE Leeuwarden
T 058 215 25 15
F 058 215 91 98
E leeuwarden@bugelhajema.nl
W www.bugelhajema.nl

Vestigingen te Assen,
Leeuwarden en Amersfoort

Structuurvisiekaart buitengebied

Legenda

Landbouw, landschap en natuur

- Landbouwgebied
- Besloten verwevingsgebied landbouw en landschap
- Extensieve landbouw
- Begrenzing Nationaal Landschap Noardlike Fryske Wâlden
- Begrensd natuurbeheergebied
- Ecologische hoofdstructuur
- Ecologische verbingszone

- Stedelijke ontwikkeling
- Tussengebied Kollum - Buitenpost
- Bundelingsgebied Dokkum
- Commerciële zone

Infrastructuur, recreatie en energie

- Gebiedontwikkelingszone Centrale As
- Centrale As
- Recreatieontwikkelingsgebied
- Te ontwikkelen vaarverbinding
- Ontwikkeling vaarrecreatie
- Ontwikkeling extensieve recreatie
- Uit te bouwen dagrecreatief knooppunt
- Autarkisch wonen
- Zoeklocatie duurzame energiewinning

Bestaand (ondergrond)

- Dorp (buiten structuurvisie)
- Bos
- Natuur
- Water
- Houtsingel (indicatief)
- Weg
- Spoorlijn
- Bebouwing buitengebied
- It Greate Ear
- Historisch voetpad
- Jaagpad
- Karakteristieke waterloop
- Dijk
- (Voormalig) buitenplaats
- (Voormalig) kloosterterrein
- Gemeentegrens

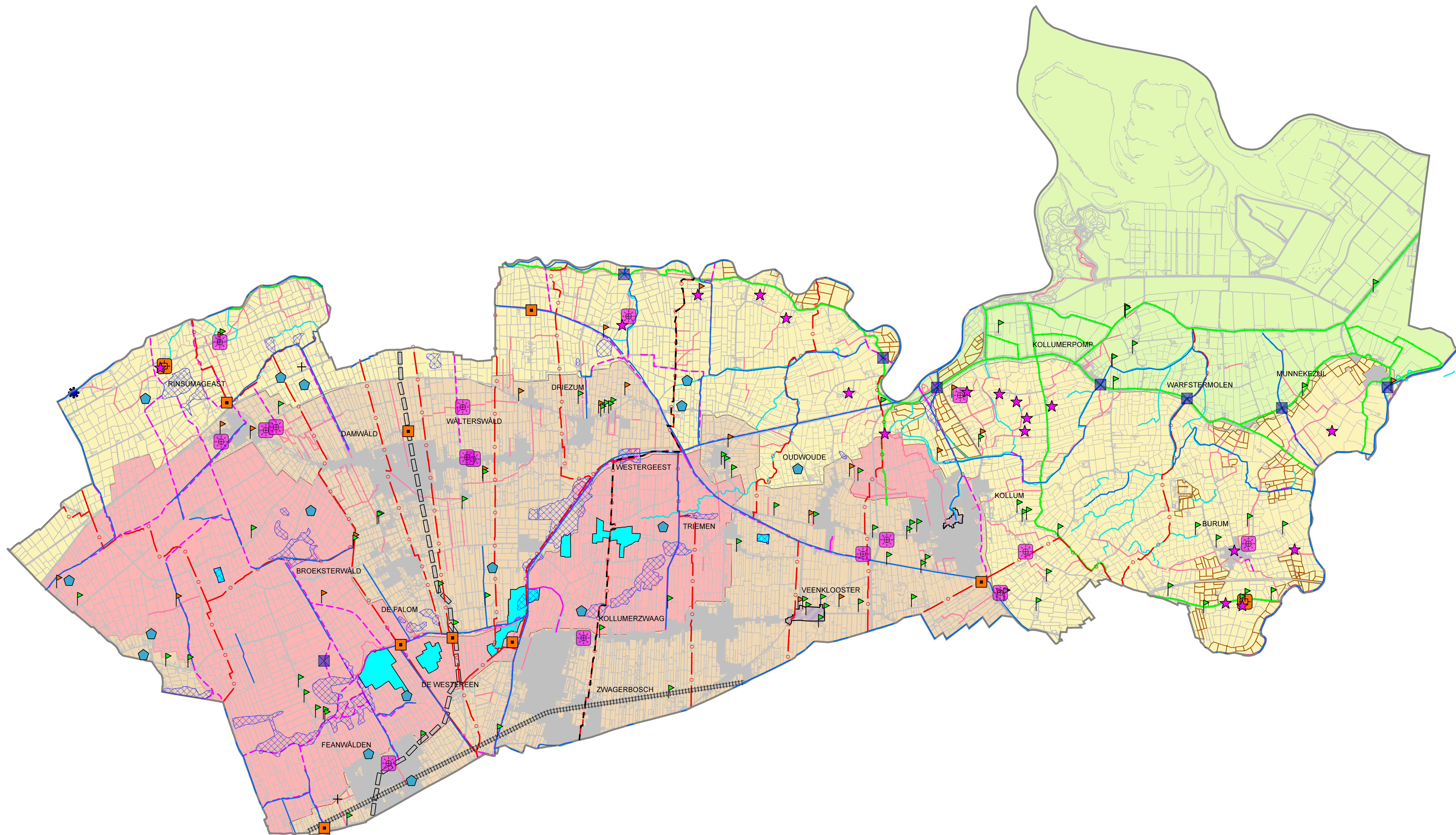
Gemeenten Dantumadiel & Kollumerland c.a.
11 februari 2011

BügelHajema
Plek voor ideeën

BügelHajema Adviseurs - projectnummer: 040.00.00.14.00 - Balthasar Bekkerwei 76 8914 BE Leeuwarden
T 058-215 25 15 - www.bugelhajema.nl - leeuwarden@bugelhajema.nl

N
kaart niet op schaal

Legenda

- Plangebied
- Gemeentegrens
- Bebouwing
- Eendekooien
- Kloosterrein
- Restanten buitenplaats
- Sluizen
- Tolhuizen
- Verlaten kerkhof
- Bebouwing: Rijksmonumenten
- Bebouwing: Jongere bouwkunst (1850-1940)
- Terpen
- Amerikaanse windmotor
- Dijken
- Jaagpad en/of trekwegen
- Spoorweg
- Voormalige tramweg
- Kanalen en vaarten
- Natuurlijke waterlopen
- Beschermd stads- en dorpsgezicht
- Droogmakerij
- Petgaten
- Kruinige percelen
- Historische voetpaden
- Historische grenzen
- Polderlandschap
- Terpenlandschap
- Miedenlandschap
- Woudenlandschap
- GBKN gegevens

Structuurvisie Buitengebied Dantumadiel & Kollumerland c.a. 2010-2020
 projectnr. 120.00.01.45.01
 d.d. 01-12-2010

